

BIDRAG TILL
SVERIGES OFFICIELA STATISTIK.

H) Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 2.

ÅREN

1861—1865.

CALMAR LÄN.

1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet.

Under den tiderymd, som denna berättelse skall omfatta, har Calmar län, i afseende på sina yttre gränser och sitt deraf beroende område, ej undergått någon annan förändring, än den föga märkbara, som kan vara en följd af uppländning vid hafsstränderna, eller deraf att kustlandet småningom höjer sig öfver vattnet. Den alltjemt fortgående odlingen samt de, för beredande af tillfällen dertill, mångenstädes företagna sjösänkningar, vattenaftappningar eller skogsrödningar, förändra visserligen delvis landets beskaffenhet och utseende; men under en så kort tid, som den nu ifrågavarande, kunna dylika partiela förändringar svårligen leda till någon allmän omgestaltning af de förhållanden, som tillhöra länets fysiska geografi; i hvilket hänseende alltså torde få fortfarande åberopas den fullständiga beskrifning, som förekommer i början af nästföregående femårsberättelse för detta län.

Deremot har länets *administrativa indelning* under denna period förändrats på följande sätt.

Sedan de sex mellersta häraderne å fasta landet af länet varit af ålder så fördelade, att tre af dem eller Sefvedes, Tunaläns och Aspelands härader utgjorde en domsaga och ett fögderi, samt de tre öfriga eller Handbörds, Stranda och Norra Möre härader likaledes en domsaga och ett fögderi, men dessa begge domsagor redan år 1858 blifvit på det sätt förändrade, att från den ena afskiljts Aspelands och från den andra Handbörds härad, hvilka förenats till en ny domsaga; så visade det sig snart, att flera olägenheter uppkommo genom den gamla fögderi-indelningens bibehållande oförändrad derstädes. Då särskilda delar af fögderiet hörde till olika domsagor, inträffade icke sällan, att till behandling vid tvänne Härads-Rätter inom fögderiet samtidigt förekommo juridiska eller ekonomiska mål af den beskaffenhet, att Kronofogden måste å tienstens vägnar dem öfvervara. Äfven i andra hänseenden ledde olikheten emellan den judiciela och den administrativa indelningen till svårigheter, som gerna borde undanröjas; och när härtill kom, att hvardera af de begge omförmälda fögderierna omfattade 23 å 25 kvadratmils vidd med en befolkning af öfver 40,000 personer, så gjorde jag underdånig hemställan om bildandet af ett nytt fögderi, omfattande Aspelands och Handbörds härader. Sedan Rikets Ständer, uppå nådig proposition, beviljat erforderligt löneanslag, så har Eders Kongl. Maj:t under den 13 November 1863 i nåder förordnat om den sålunda föreslagna förändringen, hvilken kort

INLEDNING

TILL

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetat och utgivet af Statistiska centralbyrån – Stockholm, 1863-1912.

Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kungl. Maj:ts befallninghavande i Stockholms stad och i rikets 24 län avger underdåniga femårsberättelser av statistiskt innehåll.

Berättelserna består av två avdelningar.

Första avdelning består av följande rubriker:

- 1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet**
- 2. Innevånare**
- 3. Näringar**
- 4. Kommunikationsanstalter och varubyten**
- 5. Kameralförhållanden**
- 6. Politi.**

Andra avdelning är en tabellbilaga.

Statistiska centralbyrån samlar in och utger ett sammandrag för hela riket av samtliga femårsberättelsernas huvudsakliga innehåll.

Föregångare:

Kongl. maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1822-1851/55.

Innehållsförteckning.

	Sid.
Underdånig berättelse	1-60.
1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet.....	1.
Tab. Litt. A. Förteckning å länets socknar jemte uppgift om deras areal, hemmantal, folkmängd och civila indelning.....	3-5.
2. Innevånare.....	4.
Tab. Litt. B. Uppgift å fångantalet i Länsfängelset.....	9.
3. Näringar.....	10.
Tab. Litt. C. Antal personer, häktade för brott emot äganderätten....	10.
Tab. Litt. D. Spanmåls-export och import.....	13.
Tab. Litt. E. Markegångspriser å spanmål, per kubikfot.....	15.
Tab. Litt. F. Markegångspriser å ladugårdsalster och ökedagsverken.....	19.
Tab. Litt. G. Uppgift om Kongl. Stuteriet på Ottenby.....	20.
Tab. Litt. H. Uppgift å exporterade skogsprodukter från hamnar inom nedannämde tullkammare-distrikt, åren 1861- 1865.....	21.
4. Kommunikations-anstalter och varubyten.....	28.
Tab. Litt. I. Uppgift å de fartyg, som afgått till utrikes orter från tullkamrarne inom Calmar län under åren 1861-1865...	39.
Tab. Litt. K. Uppgift å utländska fartyg, hvilka besökt hamnar inom nedannämde tullkammare-distrikt åren 1861-1865....	39.
5. Kameralförhållanden.....	42.
6. Politi.....	43.
Tab. Litt. L. Bidrag af statsmedel till folkskoleundervisningens befrämjande.....	44.
Tab. Litt. M. Sammandrag af utmättningsredogörelserna i länet för år 1861-65.....	49.
Tab. Litt. N. Uppgift från Calmar läns och Blekinge Sjöassurans- förening.....	50.
Tab. Litt. O. Uppgift för år 1865 å utskänkning och minutförsäljning af bränvin.....	55.
Tab. Litt. P. Uppgift å antalet patienter, under åren 1861-1865 vårdade vid länets allmänna sjukvårdsanstalter.....	56.
Tab. Litt. Q. Uppgift om uttaxerade sjukvårdsafgifter.....	56.
Tabellbilagor	61-74.
Tab. N:o 1. Folkmängd.....	61.
Tab. N:o 2. Jordbruk.....	62.
Tab. N:o 3. Boskapsskötsel.....	63.
Tab. N:o 4. Skogshushållning.....	63.
Tab. N:o 5. Dödade rofdjur.....	64.
Tab. N:o 6. Af rofdjur dödade husdjur [inga tabelluppgifter finns]...	64.

	Sid.
Tabellbilagor (forts.)	
Tab. N:o 7 a. Bruk, fabriker och manufaktur-inrättningar år 1865.....	65.
Tab. N:o 7 b. Handtverkerier år 1865.....	67.
Tab. N:o 8. Allmänna vägar, gästgifverier och skjutsning.....	68.
Tab. N:o 9 a. Sjöfart, år 1865.....	68.
Tab. N:o 9 b. Handel, år 1865.....	69.
Tab. N:o 10 a. Hemman och jordlägenheter m. m. å landsbygden.....	70.
Tab. N:o 10 b. Jordområde och egendomar i städerna, år 1865.....	70.
Tab. N:o 11. Laga skiften åren 1861-1865.....	71.
Tab. N:o 12. Krono-uppbörden.....	72.
Tab. N:o 13. Sparbanker.....	74.
Tab. N:o 14. Fattigvården.....	74.

BIDRAG TILL
SVERIGES OFFICIELA STATISTIK.

H) Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 2.

ÅREN

1861—1865.

CALMAR LÄN.

1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet.

Under den tiderymd, som denna berättelse skall omfatta, har Calmar län, i afseende på sina yttre gränser och sitt deraf beroende område, ej undergått någon annan förändring, än den föga märkbara, som kan vara en följd af uppländning vid hafsstränderna, eller deraf att kustlandet småningom höjer sig öfver vattnet. Den alltjemt fortgående odlingen samt de, för beredande af tillfällen dertill, mångenstädes företagna sjösänkningar, vattenaftappningar eller skogsrödningar, förändra visserligen delvis landets beskaffenhet och utseende; men under en så kort tid, som den nu ifrågavarande, kunna dylika partiela förändringar svårligen leda till någon allmän omgestaltning af de förhållanden, som tillhöra länets fysiska geografi; i hvilket hänseende alltså torde få fortfarande åberopas den fullständiga beskrifning, som förekommer i början af nästföregående femårsberättelse för detta län.

Deremot har länets *administrativa indelning* under denna period förändrats på följande sätt.

Sedan de sex mellersta häraderne å fasta landet af länet varit af ålder så fördelade, att tre af dem eller Sefvedes, Tunaläns och Aspelands härader utgjorde en domsaga och ett fögderi, samt de tre öfriga eller Handbörds, Stranda och Norra Möre härader likaledes en domsaga och ett fögderi, men dessa begge domsagor redan år 1858 blifvit på det sätt förändrade, att från den ena afskiljts Aspelands och från den andra Handbörds härad, hvilka förenats till en ny domsaga; så visade det sig snart, att flera olägenheter uppkommo genom den gamla fögderi-indelningens bibehållande oförändrad derstädes. Då särskilda delar af fögderiet hörde till olika domsagor, inträffade icke sällan, att till behandling vid tvänne Härads-Rätter inom fögderiet samtidigt förekommo juridiska eller ekonomiska mål af den beskaffenhet, att Kronofogden måste å tienstens vägnar dem öfvervara. Äfven i andra hänseenden ledde olikheten emellan den judiciela och den administrativa indelningen till svårigheter, som gerna borde undanröjas; och när härtill kom, att hvardera af de begge omförmälda fögderierna omfattade 23 å 25 kvadratmils vidd med en befolkning af öfver 40,000 personer, så gjorde jag underdånig hemställan om bildandet af ett nytt fögderi, omfattande Aspelands och Handbörds härader. Sedan Rikets Ständer, uppå nådig proposition, beviljat erforderligt löneanslag, så har Eders Kongl. Maj:t under den 13 November 1863 i nåder förordnat om den sålunda föreslagna förändringen, hvilken kort

derefter sattes i verkställighet. Derigenom att de förut varande två mellersta fögderierna i länet sålunda fördelats i tre, omfattande det ena Sefvedes och Tunaläns, det andra Aspelandes och Handbörds samt det tredje Stranda och Norra Möre härader, har fögderiernas antal nu ökats från sex till sju.

Innan nämnde förändring uti länets fögderi-indelning tillvägabragtes, hade jag fästat Eders Kongl. Maj:ts nådiga uppmärksamhet på olägenheterna af den då varande indelningen af Sefvedes, Tunaläns och Aspelandes häraders fögderi i länsmansdistrikt. Sefvedes härads södra länsmansdistrikt omfattade nemligen, utom vissa häradet tillhörande socknar och socknedelar, äfven Lönnberga socken och Hvena Skate i Aspelandes härad, i följd hvaraf Länsmannen i detta distrikt måste tjenstgöra i två olika härader, tillhörande numera två särskilda tingslag. Med bifall till derom i underdånighet framställt förslag, har Eders Kongl. Maj:t derföre genom nådigt Bref den 13 Mars 1863 förordnat, att Lönnberga socken och Hvena Skate skulle skiljas från nyssberörde distrikt och i stället förenas den förra med Aspelandes härads vestra och den sednare med samma härads östra länsmansdistrikt, hvilken förändring omedelbart derefter genomfördes.

Under första tillämpningen af nådiga Förordningen om Landsting den 21 Mars 1862 utgjorde detta län ett enda landstingsområde. Men redan vid det första år 1863 här hållna Landstinget väcktes fråga om länets fördelning i flera landstingsdistrikt, och Tingets pluralitet stannade då i det beslut, att hos Eders Kongl. Maj:t i underdånighet begära, det länet måtte fördelas i icke mindre än fyra sådana distrikt, af hvilka ett skulle omfatta endast ön Öland samt de tre öfriga hvar sin del af länets fasta land; men genom nådigt Bref den 4 Mars 1864, har Eders Kongl. Maj:t, med förklarande, att giltiga skäl ej förekommo till länets fördelning i så många särskilda landsting, som då ifrågasattes, förordnat om infordrande af det sistnämnda år sammanträdande Landstingets yttrande, dels huruvida icke, på sätt flere af Landstingets medlemmar påyrkat, hela länet fortfarande borde utgöra allenast ett landsting, dels i händelse länets fördelning i särskilda områden ansåges äga öfvervägande företräden, huru en sådan fördelning med största fördel skulle kunna genomföras, under iakttagande att länets fastland icke komme att tillhöra mer än två Landsting. Sedan 1864 års Landsting i anledning häraf, genom de flesta rösterna, uttalat den åsigt, att Öland borde utgöra ett särskildt Landsting med samlingsställe i Borgholm, samt att fasta landet af länet borde delas i två landstingsdistrikt, det ena, med Calmar till tingsplats, omfattande jemte Calmar stad, Södra och Norra Möre, Handbörds och Stranda härader, med undantag af Döderhults socken, samt det andra, med samlingsställe i Westervik, hela den öfriga delen af länet, med deruti inbegripne städerna Westervik, Wimmerby och Oscarshamn; så har Eders Kongl. Maj:t i nådigt Bref den 30 December 1864, på deruti anförda skäl, så afgjort denna fråga, att Calmar län från och med år 1865 fördelats i allenast två landstingsområden, det södra med sammanträde i residensstaden Calmar och det norra med sammanträde i staden Westervik, samt att till det södra området skulle hänföras Handbörds, Stranda samt Norra och Södra Möre härader jemte hela Öland, med städerna Calmar, Oscarshamn och Borgholm, och det norra landstingsområdet utgöras af länets öfriga del eller Norra och Södra Tjusts, Sefvedes, Tunaläns och Aspelandes härader, med derinom belägna städerna Westervik och Wimmerby. Genom denna fördelning har hvartera landstingets område blifvit till arealen nästan alldeles lika stort, eller det södra 49,602 och det norra 49,730 qvadratmil; men folkmängden deremot är betydligt olika, såsom utgörande i det södra landstingsdistriktet omkring 137,000 personer, emot endast 93,000 i det norra.

I afseende på *lagskipningsindelningen* i länet har under perioden icke skett någon annan förändring, än att, uppå derom af ortens domare gjord underdånig hemställan, som af vederbörande blifvit uti infordrade yttranden tillstyrkt, Eders Kongl. Maj:t genom nådigt Bref den 22 November 1864 förordnat, att Norra och Södra Tjusts häraders domsaga, som förut utgjorde ett enda tingslag med en ägodelnings-rätt, skulle fördelas i två tingslag, så att norra häradet utgjorde ett och södra häradet ett tingslag, med särskilda ägodelnings-rätter för hvartera häradet, men med bibehållande af det nuvarande tingsstället i Gamleby för begge tingslagen. Denna förändring trädde i verkställighet med början af år 1865.

För öfrigt torde, såsom en till denna afdelning hörande förändring, böra omnämnas, att sedan vid lägenheten Nybro i Madesjö socken af Södra Møre härad utmed allmänna landsvägen emellan gästgifvaregårdarne Börseryd och Brånahult småningom under de sednaste tretio åren bildat sig en talrik samling bostäder, hvilka till största delen innehades af landthandlande, fabrikanter, handtverkare och andra näringsidkare, samt på detta ställe utvecklats sig en alltjemt tilltagande rörelse, så har Eders Kongl. Maj:t, uppå derom i underdånighet gjord framställning, genom nådigt Bref den 3 Februari 1865, tillåtit denna lägenhets förvandlande till en fri och af stad oberoende köping under namn af Nybro. Utom köpingen Mönsterås, som enligt Kongl. Brefvet den 5 December 1862 utgör särskild kommun med egen styrelse, är hvar och en af länets öfriga köpingar i kommunalt hänseende införlifvade med den landtsocken, hvartill den hörer. Hvad särskildt angår Mönsterås köping, hvilken har omkring 1,300 personers folkmängd och äfven i afseende på rörelse är att jämföra med mången af Rikets städer, så har, enär de flesta af köpingens hus äro trångt sammanbyggda och många uppförda på ofri grund, med obehörig inkräktning af allmänna platser, jag redan år 1861 hos Eders Kongl. Maj:t i underdånighet begärt och erhållit nödiga medel för att kunna låta uppgöra en fullständig plan till reglering och utvidgning af denna köping. Under ledning af en utsedd komité och med biträde af Landtmätare har regleringsarbetet sedermera fortgått, men blef först innevarande år färdigt.

För att bereda en lättare öfversigt af länets landtsocknar och deras civila indelning, har jag låtit Tab. Litt uppräta bilagde förteckning Litt. A, som jemväl upptager socknarnes areal (efter Hahrs statistiska tablå), hemmantal och folkmängd.

Tab. Litt. A. Förteckning å länets socknar jemte uppgift om deras areal, hemmantal, folkmängd och civila indelning.

Socknarnes namn.	Qvadratmil af fast mark.	Förmedlade hemmantalet.	Folkmängden år			Enligt den civila indelningen tillhöra socknarne:			
			1855.	1860.	1865.	Härad.	Domsaga.	Länsmansdistrikt.	Fögderi.
Gärdsrum	1,247	27 $\frac{3}{4}$	2,261	2,363	2,442	Norra Tjust	Tjusts	Norra Tjusts öfra	Tjusts
Tryserum	1,471	43 $\frac{1}{2}$	3,179	3,267	3,124				
Hanuås	1,024	25 $\frac{1}{8}$	1,472	1,585	1,707				
Yxnerums Skate	0,252		383	368	342				
Ukna	1,250	43 $\frac{3}{8}$	2,637	2,958	3,062				
Dalhem	1,242	26 $\frac{1}{8}$	1,648	1,692	1,691				
Ed	1,296	82 $\frac{1}{2}$	2,969	2,988	3,146				
Eds kapell	1,471		1,355	1,372	1,442				
Lofta	1,069	18 $\frac{3}{4}$	2,897	3,031	3,306				
Loftahammar	0,992	39 $\frac{1}{8}$	2,103	2,186	2,202				
Gamleby	0,945	48 $\frac{3}{8}$	2,077	2,251	2,334				
Odensvi	1,178	47 $\frac{1}{2}$	1,644	1,691	1,759				
Hallingeberg	1,266	34 $\frac{1}{8}$	2,309	2,422	2,516				
Törnsfalla	0,453	25 $\frac{1}{4}$	1,386	1,458	1,479				
Locknevi	1,256	24 $\frac{1}{4}$	2,319	2,332	2,423				
Blackstad	0,718	22	1,500	1,537	1,617				
Gladhammar	2,145	55 $\frac{3}{8}$	1,627	1,826	2,033	Södra Tjusts nedra			
Westerum			1,803	1,997	2,008				
Hjorted	2,548	47 $\frac{1}{8}$	3,491	3,644	3,733	Södra Tjust	Sefvedes och Tunaläns	Sefvedes och Tunaläns	
Rumskulla	0,789	26 $\frac{1}{8}$	1,378	1,381	1,459				
Södra Wi	2,041	45 $\frac{1}{8}$	3,189	3,118	3,238				
Djursdala	0,569	17 $\frac{1}{4}$	1,095	1,114	1,168				
Frödinge	0,977	45 $\frac{3}{8}$	2,053	2,079	2,164				
Wimmerby	1,350	32 $\frac{1}{4}$	2,318	2,243	2,487				
Pelarne	0,443	26 $\frac{1}{8}$	813	839	878				

2. Inneväanare.

Tab. No 1. Enligt förra femårsberättelsen utgjorde länets *folkmängd* vid slutet af år 1860:

på landet..... 99,900 mankön, 103,150 qvinkön. Summa 203,050 personer;
och i städerna 8,377 » 9,602 » » 17,979 »

eller tillhopa 108,277 mankön, 112,752 qvinkön. Summa 221,029 personer,

(Fortsättning af tabell Litt. A.)

Socknarnes namn.	Qva- dratmil af fast mark.	Förmed- lade hem- mantalet.	Folkvängden år			Enligt den civila indelningen tillhöra socknarne:			
			1855.	1860.	1865.	Härad.	Domsaga.	Länsmans- distrikt.	Fögderi.
Hvena.....	1,856	48	4,051	4,117	3,736	Sefvedes	Sefvedes och Tunaläns	Sefvedes södra	Sefvedes och Tunaläns
Tuna Skate.....	0,273	29½	2,904	3,034	562				
Tuna.....	1,672					71½	5,891	5,963	6,428
Misterhult.....	3,085	37½	3,995	4,032	4,110				
Christdala.....	1,763					47½	4,267	4,350	4,437
Mörlunda.....	2,477	15½	1,012	1,071	1,114				
Tveta.....	0,658					26	3,081	3,071	2,269
Hvena Skate.....	0,286	13½	918	1,245	Aspelands med tillägg af Hvena Skate				
Mälilla.....	2,289					24½	1,195	1,229	1,245
Gårdveda (Gottfridsdal).....		43	2,553	2,584	2,575				
Lönnerga.....	0,624					37½	1,107	1,059	1,145
Wirserum.....		0,485	80½	6,228	6,477				
Järeda.....	3,472					83½	2,149	2,086	2,064
Karlstorps Skate.....		0,624	37½	732	712				
Högsby.....	1,284					38	3,162	3,347	3,380
Långemåla.....		1,587	45½	2,676	2,767				
Fliseryd.....	1,602					23½	2,131	2,205	2,333
Fagerhult.....		2,433	42¾	5,952	4,046				
Kräksmåla.....	1,481					69½	4,362	4,650	4,814
Döderhult.....		1,468	63½	4,121	4,338				
Mönsterås.....	2,056					66½	3,564	3,859	3,996
Ålem.....		1,096	63½	2,622	2,738				
Ryssby.....	1,308					22½	2,443	2,282	2,321
Åby.....		0,016	16½	402	382				
Bäckebo.....	0,322					31½	924	955	1,000
Calmar landsförsamling.....		0,326	33½	1,055	1,147				
Dörby.....	0,357					33½	1,400	1,403	1,471
Kläckeberga.....		0,946	25½	1,858	1,918				
Förlösa.....	1,311					90½	3,164	3,374	3,620
Christvalla.....		0,100	21½	657	613				
Ljungby.....	1,555					39½	1,914	1,962	1,931
S:t Sigfrid.....		1,508	45½	1,394	1,589				
Hossmo.....	0,211					30½	1,204	1,285	1,268
Mortorp.....		0,454	40	1,178	1,220				
Oscar.....	0,114					18½	623	674	763
Arby.....		0,912	76½	4,272	4,486				
Arby kapell.....	3,246					86½	8,062	8,680	9,110
Hagby.....		1,875	67½	3,984	4,244				
Halltorp.....									
Woxtorp.....									
Söderåkra.....									
Thorsås.....									
Wissefjerda.....									

men har, på sätt bifogade tabell N:o 1 utvisar, sedermera intill 1865 års utgång stigit till:

på landet.....	103,666	mankön,	107,718	qvinkön.	Summa	211,384	personer,
i städerna	8,474	»	10,243	»	»	18,717	»

eller tillhopa 112,140 mankön, 117,961 qvinkön. Summa 230,101 personer.

Den under dessa fem år uppkomna folkökningen har, uttryckt i procentförhållande, utgjort
 å landet..... för mankön 3,77 procent, för qvinkön 4,43 procent, för begge könen, tillhopa 4,10 procent,
 i städerna » » 1,16 » » » 6,68 » » » » » 4,10 »

Utän skilnad emellan land och städer, har länets hela befolkning under dessa fem år ökats: den manliga med 3,57 och den qvinliga med 4,62, eller när begge könen sammanräknas med 4,10 procent. Folkstillökningen upptages i föregående femårsberättelser för perioden 1851—55 till 7½ och för åren 1856—60 till 6½

(Fortsättning af tabell Litt. A.)

Socknarnes namn.	Qva- dratmil af fast mark.	Förmed- lade hem- mantalet.	Folkmängden år			Enligt den civila indelningen tillhöra socknarne:						
			1855.	1860.	1865.	Härad.	Domsaga.	Länsmans- distrikt.	Fögderi.			
Madesjö.....	3,406	96½	7,562	8,075	8,685	Södra Möre	Södra Möre	S. Möre vestra	Södra Möre			
Böda	1,003	31½	2,140	2,080	2,210							
Högby.	0,543	36½	2,538	2,697	2,787							
Källa	0,234	19	773	844	903							
Peranäs.....	0,500	30½	1,469	1,585	1,757							
Föra.....	0,313	20	860	892	883							
Löth.....	0,283	22,70	854	899	890							
Alböke.....	0,366	19	773	831	814							
Köping	0,434	39½	1,648	1,634	1,818					Ölands norra mot	Slättbo	Ölands norra mot
Egby	0,103	11½	373	375	442							
Bredsåtra.....	0,257	23½	962	985	1,013							
Gärdslösa.....	0,455	47½	1,578	1,637	1,788							
Långlöt	0,276	20½	615	612	646							
Replinge.....	0,384	31,70	1,053	1,146	1,261							
Högrum	0,344	20,10	1,016	1,106	1,136							
Runstens norra del.....	0,239	30½	1,200	1,179	894							
Dito södra del.....	0,158	13½				396						
Norra Möckleby.....	0,315	30,70	968	1,035	1,081	Ölands	Möckleby					
Sandby	0,383	19½	682	696	715							
Gårdby.....	0,170	14½	531	578	568							
Hullerstad	0,460	21	1,043	1,153	1,216							
Stenåsa.....	0,374	23½	817	850	853							
Segestad	0,294	14½	603	624	615							
Gräsgård.....	0,307	24½	900	913	911							
Ås	0,215	16½	598	587	612							
Wentlinge.....	0,185	13½	617	679	668							
Smedby	0,242	18	589	593	623				Ölands södra mot	Gräsgårds	Ölands södra mot	
Södra Möckleby.....	0,316	15½	1,043	1,086	1,129							
Kastlösa	0,481	38½	1,230	1,221	1,142							
Resmo.....	0,313	17½	692	681	724							
Mörbylånga.....	0,251	20½	762	840	897							
Wickleby	0,323	16½	792	811	818							
Thorslunda.....	0,489	39,50	2,003	2,050	2,027							
Glömminge.....	0,392	21½	1,080	1,122	1,175							
Allgutsrum.....	0,396	22½	1,076	1,097	1,077							
Summa		3,365½	197,608	203,050	211,392							

procent. Den synes således nu vara betydligt mindre än förut. Men jag har allt skäl till antagande, att länets folkmängd under den tiderymd, som nu afses, i verkligheten fortfarande tillväxa ungefär i samma proportion, som förut, ty ingenstädes i länet har under denna period rasat någon allmännare epidemi eller förmärkts någon mer än vanligt stark dödlighet, eller uppstått sådan brist på näringsutvägar, som kunnat föranleda någon synnerlig minskning i antalet af ingångna giftermål och nya bosättningar. Utflyttning till andra orter har visserligen förekommit; men icke i den mån att folktillväxten kunnat deraf hämmas så betydligt, som ofvan är nämndt. Deremot antager jag såsom ganska säkert, att 1865 års folkmängd i sjelfva verket varit större, än som tabellen på grund af inkomna uppgifter innehåller. Några af dessa uppgifter äro synbarligen hemtade från mantalslängderna, hvilka, af orsaker, som i föregående femårsberättelser angifvits, svårigen kunna upptaga hela den befolkning, som vid förrättningsstillfället finnes och ännu mindre den tillökning, som uppkommer under de återstående veckorna till årets slut. Länets verkliga folkmängd den 31 December 1865 torde närmast öfverensstämma med de siffror, som Statistiska Central-Byrån, på grund af presterskapets uppgifter, meddelat mig, eller: mankön..... 114,087,

qvinkön..... 119,078.

Summa 233,165.

Med antagande af denna folknummer och då dermed jämföres den i förra femårsberättelsen, på grund af husförhörlängderna upptagna folkmängd vid slutet af år 1860, befinnes folktillökningen under derefter förflutna fem år hafva uppgått till i det närmaste 5½ procent.

I trots af alla offentliga och enskilda varningar synes lusten att utvandra till de Nord-Amerikanska Fristaterna hafva fortfarande att rycka bort en hop folk, synnerligast i medlersta delen af länets fastland. Antalet af sådana *emigranter*, med inberäkning af qvinnor och barn, torde under alla fem åren hafva uppgått till omkring 1,000, deraf ensamt på Aspelands och Handbörds fögderi belöpa 700 och bland dessa 250 allenast på Mörlunda pastorat. I de flesta fall lära utvandrarne låtit förleda sig genom lockande anbud och förespeglingar, som meddelats dem af kringresande, ofta från Amerika nyss återkomna Svenske värfvare för vissa Nord-Amerikanska emigranthus eller bolag. Dessas lika lönande, som skamliga spekulation, synes hafva till föremål att locka öfver till Amerika arbetsföra, men medellösa Européer, hvilka, en gång dit öfverkomna, väl finna sig besvikna i sina förväntningar på rundlig utkomst, men, i saknad af penningar till återresan, nödgas för lifvets uppehållande underkasta sig ett tungt, långvarigt och illa betaldt arbete. Då, såsom icke sällan inträffat, emigranterne vid affärden från hembygden icke haft penningar att till fullo betala öfverresan, hafva de måst på förhand underteckna kontrakt, hvarigenom de förbundit sig att med arbete aftjena reseungälderna. Af de utflyttade har dock en och annan familj medfört någon förmögenhet, som kunnat bereda en bättre ställning i det nya landet. Det öfvervägande antalet torde emedlertid fått anledning att bittert ångra sitt förhastade beslut, att för osäkra förhoppningar öfvergifva sina fäders land, der de hade ett säkert, om än knappt bröd, och der de njöto de oskattbara fördelarne af ett ordnad och lagbundet samhällsskick. Nu ifrågavarande utvandringar förekommo talrikast dels år 1861 och dels isynnerhet 1865, sedan det långvariga revolutionskriget i Nord-Amerika blifvit slutadt och folk mera än förr der efterfrågats till återupptagande af sådana arbeten, som under krigsöroligheterna varit nedlagda eller åsidosatta.

Det allmänna välståndet bland länets befolkning var i periodens början temligen tillfredsställande, hvilket fortfor till år 1863. Men derefter och synnerligast under åren 1864 och 1865 förmärktes, företrädesvis i södra delen af länet, en svår penningebrist, samt dermed åtföljande vingleri, lagsökningar, utmätningar och konkurser. Orsakerna till detta beklagliga förhållande skall jag i nästföljande afdelning söka utreda; men företeelsen vidröres här endast för så vidt den varit af något inflytande på folkets trefnad och lefnadsvanor. Det har länge varit en allmän och säkerligen icke obefogad klagan, att Svenska folket har mycken benägenhet att lefva öfver sina tillgångar eller åtminstone icke gerna underkastar sig de försakelser, som, vid för

öfrigt knapp utkomst, äro nödvändiga vilkor för att spara något till den tid, då ålder eller sjuklighet gör arbetsförmågan otillräcklig. Denna klagan har sin tillämpning äfven på Calmar län. Vål har länet icke saknat hugnaden af goda år med ymnig skörd, men ändock höga försäljningspriser å jordbrukets och ladugårdens alster, samt med liflig handelsrörelse och gynnsam afsättning af skogsprodukter, — sådana voro t. ex. 1854, 1855, 1856 samt 1861, 1862 och 1863; men om än några få individer derunder grundlagt eller förkofrat sitt kapital samt mången jordbrukare genom odlingar eller byggnadsarbeten förbättrat sin egendom, så har dock hos den stora mängden af folket ej kunnat af dess ökade inkomst förspörjas annan frukt, än tilltagande vällefnad och förbrukning af sådana varor, ofta af utländskt ursprung, som under fordna enklare lefnadsförhållanden ansågos umbärliga eller tillhörde öfverflödet. Det är en af lyxens förderfigaste egenskaper, att den framkallar, genom vanans makt, förut okända behof, som med ofta ökade anspråk vilja fortfarande tillfredsställas, men icke utan svårighet kunna af bristande medel återbringas inom tarflighetens gränser. Deraf har också följt, att det bland arbetsklassen under de gynnsamma åren uppkomna njutningsbegäret, äfven sedan de ymniga inkomstkällorna börjat utsina, länge fortfarit att kräfva sin näring, hvilken då icke kunnat beredas annorlunda än genom förminskning af kapital, der sådant funnits att tillgå, eller i de flesta fall genom skuldsättning eller anticipation på en oviss framtid. Nöden är likväl en god läromästare, och det måste erkännas, att under de två sednare åren börjat hos massan af befolkningen förmärkas en större sparsamhet i lefnadssättet än tillföre.

Af sådana öfverflödsvaror, hvilka antingen i färdigt skick från utlandet införas eller ock här i landet åstadkommas genom bearbetning af utländska råämnen, är det *kaffe*, *socker*, *snus* och *tobak* samt garn och väfnader af *bomull*, som inom detta län af allmogen och arbetsfolket mest förbrukas. I den torftigaste koja har kaffet numera blifvit en vanlig dryck, som nästan kan sägas ingå i folkets dagliga föda. Dock användes oftast till beredning deraf icke ensamt brända kaffebönor, utan äfven och kanske till största delen så kallad cichoria eller andra mindre dyrbara kaffesurrogater, hvarjemte föga socker begagnas. Tobak konsumeras allmänast i form af snus. Förbrukningen af bomullsgarn eller deraf beredda väfnader har under de sistförflutna åren i följd af bomullsprisets stegring betydligt aftagit. I sammanhang härmed uppgifves det från flera trakter af länet, att *linodlingen* ansenligen ökats, och att man på sednare tiden börjat att mer än förr hemma i husen förfärdiga tyg af lin och ull.

Bland öfverflödsvaror af uteslutande inhemskt ursprung är det isynnerhet *bränvin*, som fortfarande borttager en stor del af folkets inkomster. Att fyllerilasten är i tilltagande kan likväl icke sanningsenligt påstås. Snarare torde kunna antagas, att den med hvarje år minskats alltsedan genom inflytelsen af den nya bränvinslagstiftningen varan blifvit dyrare och mindre lätt åtkomlig. Förbrukningen af Svenska *maltdrycker* synes deremot vara i ett jemnt tilltagande. Äfven konsumeras betydliga kvantiteter af Svenska gröfre *kläden*, hvilka både hos den jordbrukande allmogen samt en stor del af arbetsklassen mer och mer undantränges det hemmavädda vadmalet.

För öfrigt uppenbarar sig begäret för vällefnad jemväl i stegrade anspråk på *bostädernas* trefnad och prydighet. I få trakter af Sverige bor allmogen bättre än i detta län. Ett bondhemman, äfven om det ej omfattar mer än $\frac{1}{2}$ mantal, är oftast bebygdt med ett två våningars timmerhus med 3 à 5 rum i hvarje våning, och man ser mångenstädes, huru mera välbehållne bönder åt sig uppfört stora och ansenliga karaktersbyggnader, liknande dem, som förekomma å så kallade herregårdar. Tyvärr inträffar mera sällan, att ladugårdshusen i samma mån förbättras, äfvensom det torde vara förhållandet, att ganska många af de stora nybyggda boningshusen sakna fullständig inredning i flera rum. Eljest varsnas vid inträdet i allmogens bostäder vida mera gjordt för ett treffligt och beqvämt hemlif än förr. Man finner ofta betsade eller polerade möbler, vackert bohag för öfrigt och goda kakelugnar i stället för de fordna spisarne. Äfven arbetsklassens boningsstugor förete i allmänhet ett treffligare och snyggare utseende än fordom.

I afseende på folkets *sedliga* och *ekonomiska lif* förekomma i fögderiberättelserna för öfrigt följande hufvudsakliga uppgifter:

för Tjusts fögderi: Befolkningen fortfar att i allmänhet utmärka sig för Gudsfruktan, sedlighet och flit. Gröfre brott förekomma högst sällan. Hos de förmögnare råder mycken lyx, men mängden lefver sparsamt. Mångens ekonomiska välstånd har visserligen lidit af den sednare tidens penningebrist, men förlägenheten har i denna ort varit mindre än annorstädes i länet. Folkundervisningen vårdas med omsorg; men för dess vidare framgång fordras flera skolor och ett större antal lärare, hvartill kommunerna för närvarande icke vilja anslå medel. *Småbarnsskolor* och *Sockenbibliothek* finnas nästan i alla socknar.

Sefvedes och Tunaläns fögderi: Fylleriet aftager fortfarande och börjar mer och mer anses för skam. De så kallade "läsarne" i förening med åtskilliga missionsföreningar bidraga till ett sedligare lif i hemmen, samt underhålla flera så kallade barnhem, deraf goda verkningar försports. De flesta kommuner hafva *Sockenbibliothek*, som flitigt begagnas. Gröfre brott äro sällsynta. Förekomna stölder äro oftast begångna af kringstrykande personer från andra orter. Den allmänna välmågan tycktes vara i stigande under åren 1861—63; men har aftagit under de två följande åren. Någon nöd har dock icke förmärkts, och kronouppbörderna har ordentligen ingått. Lyxen tyckes hafva något minskats åtminstone i afseende på kläder, hvartill bomullsprisets stegring anses hafva bidragit.

Aspelands och Handbörds fögderi: Sedligheten har i någon mån lidit, deraf, att omkring 500 af ortens yngre karlar årligen under somrarne söka arbetsförtjenst i Stockholm och annorstädes. Folkundervisningen omfattas i allmänhet icke med erforderlig nitälskan. Den allmänna bildningen gör derföre icke stora framsteg. Klagan förspörjes ofta öfver tienstfolkets brist på duglighet. Svåra brott eller gröfre lagöfverträdelser förekomma dock högst sällan. Bränvin förbrukas mindre än förr, men utminuteras dock ofta i smyg. Folket i Aspelands härad lefver sparsammare än det i Handbörds härad, der välmågan också mera än i det förra häradet synes vara i aftagande. Schismatiska rörelser hafva ej förmärkts. Läseriet uppträder här och der, men under stilla husandakt utan hätskhet eller fördömande. Inom sju kommuner finnas *Sockenbibliothek*. I tre socknar finnas *barnhem* för värnlösa barns uppfostrande.

Stranda och Norra Möre fögderi: Sednare tidens inskränkning i tillverkning och försäljning af-bränvin har ledt till en märkbar minskning i antalet af gröfre brott, hvartill folkundervisningen äfven torde hafva i sin mån bidragit. Men med den stigande allmänna bildningen hafva också uppkommit flera bedrägerier och svek i handel och vandel än förr. Lyx och öfverflöd förekomma mer och mer äfven hos de arbetande klasserna. Allmänna välståndet är derföre i aftagande, hvilket skönjes af ökade lagsökningar och utmätningar. Fattigvårdsutgifterna ökas.

Södra Möre fögderi: Folket är i allmänhet gudfruktigt och sedligt. Årligen minskas de gröfre brottens antal. Då högst få utskänkningsställen finnas och sträng räfst hålles med lönnkrögare, så förekomma dryckenskapsförseelser mindre ofta än tillföre. Bøjelsen för vällefnad i allmänhet anses vara i tilltagande; men hvad särskildt angår lyx i kläder, så har bomullsprisets stegring under de sednare åren nödgat en stor del af befolkningen att, likasom fordom, odla lin samt spinna och väfva deraf hemma i husen. *Sockenbibliothek* finnas i sju socknar, men anlitas obetydligt. Den allmänna välmågan i orten, som vid periodens början visade sig ganska tillfredsställande, har på ett beklagligt sätt försämrats. Kronobetjeningen öfverhopas af utmätningsgöromål, och en mängd konkurser förekomma.

Ölands Norra Mot: Sedan inga ställen på landet inom Motet nu mera finnas för utskänkning eller minutförsäljning af bränvin, har fyllerilasten betydligt aftagit och befolkningens sedliga lif i öfrigt förbättrats. Gröfre brott förekomma sällan och då vanligen såsom utbrott af Öländingens medfödda häftiga sinnelag. Lefnadssättet är yppigare än förr. Den tilltagande lyxen förråder sig förnämligast i prydliga bostäder,

vackra åkdon och seltyg samt fina kläder, oftast förfärdigade af kläde eller annat så kalladt "köptyg". Folket bergar sig i allmänhet väl.

Ölands Södra Mot: I bredd med folkbildningen synes den allmänna sedligheten gå framåt. Då det förr var vanligt, att vid marknader och större samqväm finna många berusade, hörer sådant nu mera till sällsyntheterna. Gröfre lagbrott blifva alltså mer och mer sällsynta. Öfverflöd i bostäder och kläder råder fortfarande; men synes ej tilltaga. Allmogen befinner sig med få undantag i bergliga omständigheter. Inom de flesta kommuner finnas *Sockenbibliothek*, som temligen flitigt begagnas, mest af ungdomen.

Vid bedömandet af en orts allmänna sedlighet är det af vigt att gifva akt på brottnälsstatistikens Tab. Litt. B. siffror. I detta afseende återopas nedanstående tabell Litt. B, som upptager antalet af de personer, hvilka under hvarterdera af ifrågavarande fem år varit af en eller annan orsak häktade å Länsfängelset, med inom hvarje kolumn utförda medeltal, för såväl denna som de två nästförutgångna femårsperioderna. Deraf inhemtas, att de häktades per medium för ett år beräknade antal, som under åren 1851—55 utgjort 862, under näst derpå följande qvinqvennum nedgått till 610 och under åren 1861—65 ytterligare minskats till 501, hvilket sistnämnde antal säkerligen skulle blifvit ännu mindre, om icke den med år 1865 begynnande tillämpningen af den nya Strafflagen med dess liberala föreskrift om gränserna för böters utmätande ur den sakfällades egendom hade, i förening med en ökad penningebrist, föranledt, att långt flera personer under det året, än förut, blifvit för böter befordrade till förvandlingsstraff. Jemför man nu anförde siffror med länets folkmängd under de olika perioderna, så befinnes, att, då de häktades medelantal åren 1851—55 utgjorde 41 af 10,000, så nedgick det under åren 1856—60 till 28 och under 1861—65 till endast 21 för 10,000 af folkmängden. Beräknas endast de gröfre brott emot person eller egendom, som upptagas i tabellens fyra första kolumner, så har det årliga medeltalet utgjort under första perioden 12, under andra 8 och under tredje 7 per 10,000 af folkmängden.

Hvad särskildt angår *brott emot äganderätten*, så visar bifogade tabell Litt. C en nästan ännu större Tab. Litt. C. minskning. Här, likasom i afseende på den föregående uppgiften om fångantalet i allmänhet, bör dock bemärkas, att deruti icke upptagas andra personer, än som varit häktade i Länsfängelset, men att derförutom funnits åtskilliga ransakningsfångar, som, insatta i härads- eller stadshäkte, blifvit efter med dem företagen ransakning frigifne.

Tab. Litt. B.

Uppgift å fångantalet i Länsfängelset.

År.	Antal personer, häktade för						Summa.
	mord, dråp eller rån.	stöld eller snatteri.	förfalskningsbrott.	våld emot person.	mindre förbrytelser och böters af-sittande.	lösdrifveri.	
1861.....	10	105	7	18	254	62	456
1862.....	12	106	6	29	203	59	415
1863.....	9	79	7	52	250	74	471
1864.....	9	75	7	48	288	74	501
1865.....	10	57	5	61	424	104	661
Summa för alla åren	50	422	32	208	1,419	373	2,504
Årligt medeltal	10	84	6	42	284	75	501
Detta medeltal utgjorde:							
åren 1856—60.....	21	110	7	24	322	126	610
och åren 1851—55.....	17	160	9	64	397	215	862

Antalet af de personer, som för *bristande försvar* blifvit af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande till allmänt arbete dömda, har varit:

år 1861.....	9 män, 2 kvinnor.	Summa 11.
» 1862.....	8 » 1 »	» 9.
» 1863.....	6 » 2 »	» 8.
» 1864.....	5 »	» 5.
» 1865.....	10 » 5 »	» 15.

således tillhopa 48,

eller i medeltal nära 10 personer om året. Detta medeltal utgjorde under åren 1856—60 16 och under nästföretgånga period ända till 37.

3. Näringar.

A) Jordbruk. Under de första åren af denna period eller till slutet af år 1863 syntes länets jordbruk visa glädjande tecken till ett raskt framåtskridande. Öfverallt såg man mer och mindre betydliga odlingsföretag och man sökte genom stenbrytning, dikning och andra ändamålsenliga åtgärder förbättra den förut befintliga åkerjorden och öka dess växtkraft. Men med 1864 inträdde i dessa förhållanden en lika märkbar, som föga hugnande förändring. I de flesta delar af länet började jordbrukaren då att erfara en mer och mer tilltagande brist på medel till dylika förbättringsarbetens fortsättande. Nödsakad att inskränka sina utgifter till det allra nödvändigaste, måste han derföre låta sig tills vidare nöja med jordens brukning i dess befintliga skick, utan att derå nedlägga någon större kostnad.

Före nyssnämnda tid hade Hypotheksföreningarne bisprungit länets jordbrukare med betydliga amorteringslån; men derefter utsinade denna källa för hemtande af erforderliga medel till jordbruksnäringens lyftning och förkofran. Räntans samtida frigifvande för korta penningelån utan inteckning hade ock på ett stort antal jordbrukares ekonomiska ställning den menliga verkan, att dels många emot inteckning i jordbruksfastigheter beviljade lån blefvo uppsagda, för att med större räntevinst utlånas till handlande och industriidkare, och dels en ökad svårighet yppades för erhållande af nya inteckningslån med kvarstående begränsad ränta. Priset på spanmål nedgick 1864 till föga mer än trefjedjedelar af hvad det varit under de föregående

Tab. Litt. C.

Antal personer, häktade för brott emot äganderätten.

År.	Antal personer, häktade för						Summa.
	stöld, med eller utan inbrott.				snatteri.	inbrott utan tillgrepp.	
	Första resan.	Andra resan.	Tredje resan.	Fjerde resan.			
1861.....	72	14	6	2	11	—	105
1862.....	70	14	10	4	5	3	106
1863.....	54	12	9	2	2	—	79
1864.....	52	12	6	2	3	—	75
1865.....	40	6	3	4	4	—	57
Summa för alla åren	288	58	34	14	25	3	422
eller i årligt medeltal.....	57,6	11,6	6,8	2,8	5	0,6	84,4
Till jemförelse upptages:							
årliga medeltalet åren 1851—55.....	115	20	7	5	12	1	160
» » » 1856—60.....	81	13	8	2	6	—	110

åren, och skogsprodukterna, som i flera trakter af länet eljest lemna landtmannen hans största inkomst, ledo samma år ett nära liknande prisfall i följd af exportens inskränkning genom Danska kriget och oron i Tyskland. För öfrigt kunde detta län icke undgå att i all af penningen och krediten beroende rörelse, och således äfven i brukningen och afkastningen af den i allmänhet mer eller mindre skuldbelastade jorden, erfara verkningarna af den penningeförlägenhet, som under nyssnämnda år samtidigt med räntans stigande i utlandet började att i flera delar af Riket låta sig förspörjas. Här i länet ökades penningebristen särskildt derigenom, att Smålands Enskilda Bank såg sig nödsakad att betydligt inskränka sina utlåningar. Äfven härvarande Filial-Bank kunde åren 1864 och 1865 icke utlemna nya penningelån i samma utsträckning som förut, emedan en icke ringa del af dess rörelsekapital var utestående hos låntagare, emot hvilka, då de brusto i återbetalningen, lagsöknings- och tidsödande utmätningssåtgärder måste vidtagas.

Bland anledningarna dertill, att månget till jordbrukets förbättrande påbörjadt eller tillämnadt företag de sednare åren fått afstanna eller blifvit inställdt, har från några fögderier uppgifvits minskad tillgång på legoarbetare, hvilka, i saknad af jemn arbetsförtjenst i hembygden och lockade af förhoppning om bättre utkomst, vårtiden dragit bort i stora hopar, för att i andra orter söka arbete dels vid jernvägsbyggnaderna och dels vid de stora kulturarbetena i Norrland.

Enligt inkomna uppgifter skulle den *odlade jordens areal* vid 1865 års slut hafva i hela länet uppgått till omkring 220,000 och den naturliga ängens till nära 210,000 tunnland. Det sammanräknade tunnlandtalet af dessa ägoslag uppgafs för år 1860 uppgå till 207,961 af åker och 213,852 för äng; hvaraf nu skulle slutas till att åkerjorden ökats med ungefär 12,000, men ängen minskats med nära 4,000 tunnland. Jag betviflar dock, att de under denna period tillkomna nyodlingar varit nog omfattande, för att åstadkomma en så stor tillökning i åkervidden, motsvarande omkring 3½ tunnland på hvar fullt hemman. Deremot anser jag det kunna med säkerhet antagas, att länets odlade jord i verkligheten har allra minst den nu uppgifna vidden af 220,000 tunnland, om icke något mera, och att föregående uppgifter derom varit grundade på för låg beräkning. Detta antagande vinner bekräftelse genom de nyligen framlagda resultaten af en omfattande undersökning, som, med hänsigt till den ekonomiska och finansiella ställningen i länet, blifvit verkställd af en utaf 1864 års Landsting tillsatt komité, hvilken, försedd med penningeanslag af både Landstinget och de begge Hushållnings-Sällskapen, varit i tillfälle att insamla statistiska uppgifter med vida större tillförlitlighet och noggrannhet, än som kan påräknas när sådana utan vidare kontroll infordras från socknemenigheterna eller kommunalstyrelserna. Denna komité har så noggrannt, som det varit möjligt, utrönt *åkerjordens medelareal* för fullt hemman inom hvarje tingslag, och uppgifvit den utgöra:

i Norra Tjusts härad.....	86 tunnland
» Södra d:o d:o	90 »
» Sefvedes d:o	52 »
» Tunaläns d:o	64 »
» Aspelands d:o	36 »
» Handbörds d:o	42 »
» Stranda d:o	57 »
» Norra Möre d:o	75 »
» Södra Möre d:o	67 »
» Ölands Norra Mot	80 »
» Ölands Södra d:o	60 »

med ledning af hvilken uppgift torde kunna antagas, att länets hela åkerareal uppgår till omkring 235,000 tunnland, motsvarande per medium i det närmaste 70 tunnland på hvarje fullt förmedladt hemman.

Samma komité har äfven gjort sig mycken möda för vinnande af tillförlitlig upplysning om medelbeloppet af den *årliga skörden* utaf säd och rotfrukter, hvilket medelbelopp uppgifvits per hemman för hela länet utgöra 200 tunnor olika slags spanmål och 230 tunnor rotfrukter, hvilket, med beräkning af länets hela hemmantal och med förvandling till kubikfot, utvisar en sammanräknad årsskörd af 4,241,160 kubikfot diverse säd och 4,814,334 kubikfot rotfrukter.

Tab. No 2. Bilagde tabell No 2, grundad på fögderi-uppgifterna, upptager sammanräknade skörden år 1865 till endast 2,879,534 kubikfot säd och 3,196,931 kubikfot potatis och andra rotfrukter, samt föga mera för de nästföregående åren. Att vida mera säd och rotfrukter i verkligheten skördas inom länet faller lätt i ögonen, när man beräknar den årliga konsumtionen. Det är nemligen uppgifvet, att förbrukningen inom länet årligen medtager för hvarje person i medeltal 12,1 kubikfot säd af hvarjehanda slag och 10,2 kubikfot potatis, hvilket gör för hela länet efter 1865 års folkmängd 2,819,300 kubikfot säd och 2,376,600 kubikfot rotfrukter.

Till kreaturens utfodring förbrukas årligen efter					
uppgift	305,269	»	»	och	513,814
Till utsäde uppgafs hafva för år 1865 åtgått	634,889	»	»	och	689,224

Summa förbrukning inom länet 3,759,458 kubikfot säd och 3,579,638 kubikfot rotfrukter.

Om nu dessa uppgifter voro riktiga, — och hvad den årliga förbrukningen angår, synas de icke vara öfverdrifna — så skulle under ett medelmåttigt år länets hela skörd icke på långt när räcka till att fylla det egna behovet, utan lemna en brist af nära 900,000 kubikfot säd och 400,000 kubikfot rotfrukter, eller ännu mera om man i konsumtionen inom länet inberäknar hvad som åtgår till bränvinsfabrikationen; men att verkliga förhållandet ej kunnat vara sådant, bevisas bäst af det ovedersägliga faktum, att länet under vanliga år afsätter till andra orter ganska betydliga kvantiteter spanmål och äfven något potatis.

Årliga *bränvinstillverkningen* har under perioden uppgått till ett årligt medelbelopp af nära 685,000 kannor, hvartill kan antagas hafva åtgått omkring 400,000 kubikfot potatis och 70,000 kubikfot säd. När dessa konsumtionsbelopp läggas till de ofvan upptagna, så uppkommer en årlig förbrukning inom länet af ungefär 3,380,000 kubikfot säd och inemot 4,000,000 kubikfot rotfrukter, och om man nu antager de på den förut omförmälda komiténs uppgifter grundade medelbelopp af årlig skörd, så skulle länet efter en medelmåttig årsväxt, eller per medium årligen, hafva utöfver sitt eget konsumtionsbehof ett öfverskott af omkring 400,000 kubikfot diverse spanmål och 800,000 kubikfot rotfrukter. Denna beräkning synes väl, hvad rotfrukterna angår, vara alltför högt tilltagen, helst det är sannolikt att länets export till andra orter af potatis, den enda rotfrukt, som sålunda härifrån afsättes, icke på långt när uppgår till nämnda betydliga quantum, utan torde vanligen stanna vid ett å tvåhundredratusen kubikfot, som afskeppas hufvudsakligen till Blekinge och Stockholm; men härvid bör tagas i betraktande, att af det inbergade och såsom totalskörd beräknade beloppet rotfrukter en icke ringa del och säkerligen minst 10 procent under de sednare åren förlorats genom in-torkning eller förskämning, hvartill kommer att förbrukningen deraf till kreaturens utfodring troligtvis varit något större, än hvad man uppgifvit.

Tab. Litt. D. I hvad mån nyssberörde beräkning kan, i afseende på spanmålsöfverskottet, motsvara verkliga förhållandet, låter till en del kontrollera sig genom granskning af tullkamrarnes uppgifter om export och import af spanmål. En sammanfattning af dessa uppgifter meddelas här uti tabell Litt. D å motstående sida, upptagande likväl endast den skeppning af säd, som ägt rum till och ifrån utländska orter. Deraf inhemtas, att denna export under alla fem åren öfverskjutit importen med nära 800,000 kubikfot, eller i medeltal årligen med inemot 160,000 kubikfot diverse säd. Nu är dock känt, att af den spanmål, som från detta län under ifrågavarande tiderymd och synnerligast under de sednaste 2 å 3 åren utskeppats, den ojemförligt största delen afförts till Blekinge, Stockholm, Norrland och åtskilliga inrikes orter, och således icke blifvit inberäknad i den åberopade tabellen.

I förra femårsberättelsen är antaget, att ingen större trakt af länet är under vanliga år i saknad af säd till sitt eget behof. Vill man, med ledning af den åberopade komiténs uppgifter, närmare undersöka detta förhållande, så befinnes väl, att de inre eller skogstrakterna af länet, hvilka, omfattande Sefvedes, Aspelandes och Handbörds härader, hafva jemförelsevis den minsta sädesproduktionen, ej skulle i medeltal årligen producera mer än tillhopa 116,700 tunnor, motsvarande efter nya måttet 735,210 kubikfot, hvaremot konsumtionen i dessa orter antages vara:

till brödföda något mindre än i de egentliga sädestrakterna, eller efter 10 kubikfot personen för cirka 49,000 personers folkmängd	490,000	kubikfot;
till utfodring af kreatur, i hvilkas föda uti dessa orter ganska sällan ingår någon säd, högst hälften af den för länet i allmänhet antagna proportion, eller omkring	40,000	»
till utsäde (hvertill med starkare gödning å ringare åkervidd här åtgår jemförelsevis mindre än i länets andra trakter) högst $\frac{1}{4}$ af skörden, eller omkring	120,000	»
och till bränvinsbränning, som i dessa härader ganska obetydligt förekommer, ungefär	10,000	»

eller tillhopa 660,000 kubikfot,

och således något mindre än skördens beräknade medelbelopp. Men om man än antager, att sädesproduktionen i nämnda tre härader, likasom i de inre trakterna af Norra och Södra Møre, icke mer än nätt och jemnt fyller orternas eget behof, så förekommer likväl, att länets öfriga trakter, synnerligast hela Öland, Norra Tjusts härad och strandsocknarne emellan Oscarshamn och Blekingiska gränsen, lemna en årlig öfverproduktion, hvilken, då den ensamt från Öland plägar öfverstiga 100,000 tunnor, kan utan öfverdrift uppskattas för hela länet i årligt medeltal till minst 900,000 kubikfot spanmål af hvarjehanda slag, eller mera än två gånger det öfverskott, som skulle uppkomma genom en på den omförmälda komiténs uppgifter grundad beräkning.

Den högst betydliga skilnaden emellan de uppgifter om skördens sammanräknade belopp, som förekomma i den bifogade tabellen och den beräkning deraf, som med hufvudsaklig ledning af komité-arbetet nu blifvit gjord, torde i väsendtlig mån böra tillskrifvas fögderi-uppgifternas synbarligen alltför låga beräkning af skördens utfall i korntal. Till jemförelse dermed må här upptagas resultatet af de efter hvarje års skörd till Stats-Kontoret insända rapporter om årsväxten i länet, enligt hvilka skörden årsvis utfallit i allmänhet såsom å följande sida utvisas:

Tab. Litt. D.

Spanmåls-export och import.

År.	E x p o r t.						I m p o r t.					
	Hvete.	Råg.	Korn.	Hafre.	Trindsäd, mjöl och gryn.	Summa.	Hvete.	Råg.	Korn.	Hafre.	Trindsäd, mjöl och gryn.	Summa.
1861	24,399,0	16,962,0	41,132,5	152,724,5	24,0	235,242,0	24,373,0	31,330,1	119,1	—	3,881,8	59,704,0
1862	4,2	4,705,7	59,021,9	152,943,0	63,0	216,737,8	2,003,0	20,263,9	10,300,0	—	4,985,0	37,551,9
1863	—	6,740,7	13,251,0	136,737,0	—	156,728,7	634,8	19,225,4	4,112,7	12,6	6,163,5	30,149,0
1864	810,0	13,574,0	4,453,0	29,028,0	199,8	48,064,8	5,0	25,798,0	4,667,0	404,0	7,343,0	38,217,0
1865	—	25,813,0	39,469,0	243,861,0	—	309,143,0	430,0	378,0	385,0	—	4,012,0	5,205,0
Summa	25,213,2	67,795,4	157,327,4	715,293,5	286,8	965,916,3	27,445,8	96,995,4	19,583,8	416,6	26,385,3	170,826,9
						eller efter afdrag för importen						170,826,9
						en öfverskjutande export af						795,089,4

År.	Hvete.	Råg.	Korn och annat vårsäde.	Potatis.
1861	något öfver 6	5	6 à 7	5 gånger utsädet.
1862	6	7	7	3 » »
1863	6 nära 6	6	nära 5	6 » »
1864	8	7	6 à 7	8 » »
1865	nära 6	nära 6	fullt 6	6 » »

Under de fem år, som nu äro i fråga, har ingen kommun inom detta län i den mån lidit af allmän missväxt, att undsättning af statsmedel till spanmålsinköp ansetts erforderlig. Förut beviljade *undsättningslån* blefvo under perioden ordentligen återbetalde.

Nästlidet är funnos i länet 58 *spanmålsmagasiner* med en sammanräknad fond af omkring 60,000 kubikfot, deraf ungefär två tredjedelar råg och resten korn. Med högst få undantag äro dessa anstalter så inrättade och förvaltade, att de icke uppfylla det ändamål, som dermed borde i första rummet afses, eller att från goda år bespara en tillgång af säd, till utlemnande när, efter missgynnande skörd, verkligt behof förefinnes. I stället utlånas nu nästan öfverallt hela magasinens fonden hvarje vår, utan afseende på beskaffenheten af nästföregående årets skörd, och dessa lån, som till största delen utlemnas till arbetsfolk eller innehafvare af små jordlotter, skola med ränta återbetalas in natura nästföljande höst, ehvad skörden då varit god eller dålig. På detta sätt medför magasinet egentligen ingen annan allmän fördel, än att bereda kommunen en, vanligen till fattigvårds- eller skolväsendet anslagen ränteinkomst, som sällan uteblifver, enär äfven efter ymnig skörd alltid finnas personer, som vårtiden hafva behof af spanmål och äro villiga att, för erhållande deraf, vända sig till magasinet, i hopp att till hösten finna medel till återbetalning; men då det understundom inträffar, att orten vid den tiden, i följd af missväxt eller klen skörd, lider brist på säd, hvilken af icke jordbrukande låntagare derföre måste köpas till vida högre pris, än hvad den gällt vid utlåningstiden, så komma många fattiga personer, som undfått lån i dessa spanmålsdiskonter, i en ganska svår belägenhet, i det de, räntan oberäknad, nödgas återgälda ett långt högre värde, än de till låns erhållit.

Angående *åkerjordens naturliga beskaffenhet* äro uppgifterna från särskilda trakter så olika, att något för länet i dess helhet riktigt omdöme icke kan derpå grundas. Stark lerjord förekommer på många ställen inom Tjusts fögderi, uti Emåns dalgångar i Aspelands och Handbörds härad, i vissa delar af strandtrakterna inom de öfriga häraderna på fasta landet samt å vestra kustlandet af Öland. Den för hela länet allmännaste jordarten är dock en föga lerhaltig, men mer och mindre starkt sandblandad mylla, på botten af dels lättlera, dels så kallad jetter. Den ojemförligt största delen af åkerjorden har måst brytas i stembunden mark, och de flesta åkrar, särdeles på allmogens hemman och allrämest i skogstrakterna, lida ännu af en mängd så kallade hållstenar, antingen uppskjutande öfver jorden och då ofta omgifna af smärre stenar i uppstaplade rör, eller ock dolda under jordytan, till stort hinder för åkerns brukning och afkastning. Hvad dernäst synes vara mest att anmärka emot länets åkerjord i allmänhet, är bristen på tillräcklig och ändamålsenlig *dikning*, hvilken endast undantagsvis blifvit iakttagen. Visserligen har allmogen mer än förr börjat inse vigten häraf; men säkert är, att ännu går genom försummelse i detta afseende förlorad en stor del af den skörd, som eljest skulle belöna odlarens flit.

Hvad *brukningssättet* angår, så fortfar tredingsbruket att vara det allmännaste, men med den i många trakter, särdeles på slättlandet, i sednare tider införda förändring, att klöfver- eller timothei-foder skördas på en del af den jord, som i annat fall skulle legat i träde. Ordadt vaxelbruk förekommer sällan annorstädes än å de större jordegdomarne.

Tab. Litt. E. *Spanmålspriserna* i länet voro under åren 1861 och 1862 betydligt och under år 1863 något högre än hvad de varit under åren 1858—60; dock uppnådde de icke ens under förstnämnda tvänne år den höjd de

hade åren 1856 och 1857. År 1864 inträffade ett ansenligt prisfall, så att en tunna Ölands-råg kunde köpas för 10 à 11 R:dr. Priserna höjde sig något år 1865, men i högst ringa grad. Till någon ledning vid bedömandet häraf bifogas i tabell Litt. E uppgift på markegångspriserna å olika slags spanmål; hvarvid dock torde böra bemärkas, att säden vanligen vartiden och när skeppningen börjar får något högre salupris, än hvad den hösten förut satta markegångstaxan upptager. Markegångsprisets medeltal för alla 5 åren, jemfördt med samma medeltal för perioden 1856—60, utvisar en minskning för hvete af 13, för råg af 3, för korn af 11 och för hafre af 12 procent.

Under de tre första åren af nu ifrågavarande tiderymd var *handeln med spanmål* ganska liflig. Den minskades märkbart 1864, men tog åter betydlig fart hösten 1865, då ensamt af hafre utskeppades till utlandet nära 250,000 kubikfot.

Af Statens *Landbruks-Ingenjörer* hafva många bland länets jordbrukare hvarje år begagnat sig.

Sedan *bränvinstillverkningen* från så kallad husbehofsbränning öfvergått till fabriksrörelse, så tillhör den icke vidare jordbruksnäringen, utan kommer att närmare omförmälas i en följande sektion af denna afdelning. Här torde dock böra tagas i betraktande, om och i hvad mån den må hafva varit af något inflytande på länets jordbruk. De till beredande af bränvin i detta län åtgångna kvantiteter säd och potatis, ofvan beräknade i årligt medeltal till resp. 70,000 och 400,000 kubikfot, hafva icke varit nog betydliga, för att väsendtligt och mera allmänt inverka på priserna å dessa jordbruksalster; men då de stora brännerierna behöfva vida mer malkorn, än som produceras å fabrikanternas egendomar, och bristen vanligen höstetiden fylles från trakter, som äro kända för att hafva godt korn, företrädesvis Öland; så bidrager denna efterfrågan till att hålla kornpriset uppe under den tid, kort efter skörden, då det eljest kunde af flera orsaker falla. De jordbrukare, som icke bo alltför långt ifrån brännerierna, hafva också tillfälle att der få afyttra deras öfverskott af potatis, hvarvid de närmast boende icke sällan taga drank i utbyte. Å de egendomar, der brännerierna äro anlagda, kan visserligen genom den rikliga tillgången på drank underhållas och väl försörjas ett vida större antal kreatur än eljest, hvarigenom förrådet af gödningsämnen betydligt ökas; men å andra sidan kan mångenstädes anmärkas, att bränneriet med hvad dertill hörer tager i anspråk alltför mycket af den omtänka samt den arbets- och drag-kraft, hvaraf jordbruket har behof, om det skall skötas på ett fullt ändamålsenligt sätt.

Tab. Litt. E.

Markegångspriser å spanmål, per kubikfot.

		Hvete.	Råg.	Korn.	Afradssäd af råg och korn.	Hafre.
På länets fasta land.						
År 1861	R:dr R:mt	3,97	2,86	2,22	2,54	1,11
» 1862	» »	3,57	2,54	1,94	2,24	1,03
» 1863	» »	3,0	2,30	1,96	2,13	1,10
» 1864	» »	2,52	1,83	1,57	1,70	0,89
» 1865	» »	3,0	2,0	1,50	1,75	1,0
	Medeltal » »	3,21	2,31	1,84	2,07	1,03
På Öland.						
År 1861	R:dr R:mt	3,81	2,70	2,22	2,46	1,03
» 1862	» »	3,41	2,38	1,94	2,16	0,95
» 1863	» »	2,85	2,08	1,96	2,02	1,04
» 1864	» »	2,40	1,68	1,57	1,62	0,87
» 1865	» »	2,88	1,84	1,50	1,67	0,94
	Medeltal » »	3,07	2,14	1,84	1,99	0,97

Länets tvänne *Hushållnings-Sällskap* hafva fortfarande, hvart inom sin verkningskrets, vidtagit många och nyttiga åtgärder till jordbruksnäringens lyftning och förkofran. Sålunda har Södra Hushållnings-Sällskapet genom lån emot billig ränta och med beqväma betalningsvilkor lemnat understöd till flera odlingsföretag, bekostat undersökning samt uppgörande af plan och kostnadsförslag till aftappning af en stor och vidsträckt kärrtrakt, Långebro-måsse, på Öland (till hvilket företags utförande anslag af statsmedel vid sednaste Riksdag beviljats), anslagit medel till bekostande af en sedan ett par år tillbaka fortgående undersökning af vatten-systemerna i södra delen af länets fastland, i ändamål att utröna hvar och huru odlingsbara, men nu öfversvämmade eller vattensjuka, trakter kunde lämpligen torrläggas till förmån äfven för gammal sankt belägen åker i vattendragens närhet, hållit årliga landtbruksmöten, förenade med profplöjning och prisutdelning, anordnat år 1864, uti sin lokal i Calmar, en permanent exposition af jordbruks-, industri- och slöjdalster, vid hvilken utställnings öppnande utdelades flera premier för utmärkta prof af säd, frösorser och landtbruksredskap, utdelat belöningar för odlingsflit, äfvensom för långvarig och trogen tjänst m. m., hvarjemte torde böra nämnas, att Sällskapet till sina härads- eller fögderivis inrättade underafdelningar beviljat anslag, som satt dessa afdelningar i stånd, att hvar för sig hålla särskilda med prisutdelningar förenade årsmöten, och har afdelningen för Norra Möre härad vid sednaste världsexpositionen i London erhållit belöningsmedaljen i silfver för ett rikt urval af prof å ortens produktion af de vanligaste sädessorterna. Norra Hushållnings-Sällskapet har med ett årligt anslag af 2,000 R:dr bidragit till ortens förseende med en ny lägre landtbruksskola, som år 1864 inrättades å Kongl. Sekreteraren E. Keijs egendom Sundsholm, belägen i Södra Tjusts härad, temligen centralt inom Sällskapets verksamhetsområde. Denna för öfrigt af Staten bekostade skola, vid hvilken undervisas minst 12 frilärningar samt äfven några betalande elever, har redan tillvunnit sig anseende och förtroende. Under sommaren 1861 lät Sällskapet på sin bekostnad genom sakkunnig person på 28 särskilda egendomar anställa sökning efter mergel-lager, som på flera ställen i distriktets nordliga trakter också anträffades och derefter blifvit med fördel begagnade. Derjemte har Sällskapet dels inköpt samt låtit kostnadsfritt sprida böcker och skrifter för undervisning i åtskilliga till landtbruket hörande ämnen, dels bekostat särskild undervisning och handledning i afseende på lämpligaste methoderna för grunddikning, samt dels hållit årliga landtbruksmöten, i förening med profplöjning, uppvisning af jordbruksalster och redskap samt prisutdelning m. m.

De begge Hushållnings-Sällskapens fonder utgjorde:

	Södra Sällskapets.	Norra Sällskapets.
vid slutet af år 1860	R:dr R:mt 49,667.	25,854.
» » » » 1865	» » 71,932.	30,316.

Trädgårdsskötseln har onekligen gjort vackra framsteg under de sednare åren. Oftare än förr träffar man nu frukt- och köksträdgårdar invid allmogens bostäder, och antalet ökas af de personer, hvilka, idkande trädgårdsskötsel såsom hufvudsaklig näring, uppdraga plantor och unga träd till försäljning. Det mest verkamma medel att sprida och underhålla hägen för trädgårdsodling är otvifvelaktigt det meddelande af undervisning deruti, som, enligt den tydliga afsigten med föreskriften i 4 § af Stadgan om folkundervisningen i Riket, börde i folkskolorna meddelas. Denna afsigts fullständiga uppnående har länge hindrats af kommunernas obenägenhet att anskaffa lämpliga jordland vid skolorna; men genom förnyade uppmaningar har det lyckats att inom flera kommuner få detta hinder häfvet, och det är sannolikt, att folkskoleträdgårdar snart skola blifva temligen allmänna. För öfrigt hafva länets begge Hushållnings-Sällskap till denna närings upphjelpande och förkofran vidtagit flera åtgärder, hvilka icke varit utan åsyftad verkan. Södra Sällskapet har årligen inköpt ett större antal unga fruktträd, hvaraf någon del försålts vid landtbruksmötena, men största delen utdelats kostnadsfritt dels till folkskoleträdgårdar och dels till mindre bemedlade personer, som visat håg för trädplantering. År 1864 föranstaltade detta Sällskap här i Calmar en stor frukt-exposition, hvartill,

efter inbjudning, många bidrag inkommo äfven från andra närbelägna län och orter. Om denna exposition, som företedde icke mindre än 770 nummer af äpple, päron, plommon och kärnbär, har Pomologen Doktor O. Eneroth meddelat en intressant berättelse, hvaruti flera af ortens fruktsorter lofordas. Nästlidet år antog Sällskapet och anslog årsarfvode till en från en berömd trädgårdsskola i Tyskland utexaminerad Trädgårdsmästare, som har till åliggande att på billiga vilkor tillhandagå ortens trädgårdsägare med råd, anvisningar och biträden i allt hvad till fruktulturen och trädgårdsskötseln hörer; och har denna undervisare sedermera haft största svårighet att hinna besöka alla de trädgårdar, der hans biträde blifvit begärdt. Norra Hushållnings-Sällskapet har under åren 1862—65 inköpt och till mindre bemedlade jordinnehafvare låtit kostnadsfritt utdela tillsammans 1,393 stycken unga äpple- och päronträd af ädlare slag, samt har haft glädjen, genom infordrade rapporter, erfara, att de utdelade träden i allmänhet väl trifvas och vårdas, och att dessa utdelningar verksamt bidragit till att väcka och underhålla en lifligare håg för trädgårdsskötsel och trädplantering. För att befördra anläggning af trädgårdar vid folkskolorna, har Sällskapet anslagit premier af 150 à 200 R.dr, och hafva fem sådana premier blifvit under perioden utbetalade. År 1865 anslog Sällskapet arfvode till en särskild undervisare i beskärning af fruktträd, och denne har sedan varit i nämnde hänseende flitigt anlitad.

B) *Boskapsskötseln.* Det är i föregående femårsberättelser anmärkt, att denna näring, ehuru visande tecken till förkofran, likväl ännu icke på långt när gjort de framsteg, hvartill naturliga förhållanden borde föranleda. Denna anmärkning har sin tillämpning äfven på det tidskifte, som nu är ifråga. Visserligen har man på många ställen börjat egna en större omsorg åt sin ladugård, dertill manad jemväl af de tillfällen till förmånligare afsättning af kreatur och viktualier, som på sednare tider sig yppat. Men den stora mängden af jordbrukare synes fortfarande betrakta och behandla ladugården såsom endast ett nödvändigt hjälpmedel till jordbrukets skötande, ej såsom en hufvudsaklig näringsgren. Derföre ser man också ännu jordbrukarens sträfvan vara i allmänhet nästan uteslutande rigtade på åstadkommandet af den största möjliga sädesproduktion, under det boskapsskötseln såsom en bisak mer eller mindre försummas.

Kreatur till slag uppfödas till någon större mängd endast i skogstrakterna af länet, der den del af jordområdet, som icke med lätthet kan odlas till åker, utan måste kvarlemnas i sitt naturliga skick, är af ojemförligt större vidd än på slättlandet. I dessa trakter, hvarest man således har ett ymnigare sommarbete och bättre tillgång på höfoder, har det af ålder varit vanligt, att hvarje bonde årligen säljer en eller två oxar, hvarigenom han får ett icke obetydligt bidrag till sina utgifter. Men denna industri lider af ett märkbart fel. Oxarne uppfödas nemligen icke med hufvudsakligt afseende på deras försäljning såsom slagtdjur, utan användas redan under uppväxten till ägarens jordbruk, hvarmed fortfares till dess kreaturen vid 5 à 6 års ålder, efter några få månaders hvila, föras till marknaden och afyttras. Detta sätt att till dragare begagna de unga oxar, som efter uppnådd fullväxt skola försälas, medför väl den förmån, att sådan försäljning kan fortgå utan särdeles ökning af ladugården; men otvifvelaktigt är denna förmån af vida mindre vigt, än den förlust, som uppstår derigenom, att kreaturen icke ernå en full utbildning och godt hull samt derföre äga ett minskadt saluvärde. I dessa trakter, åt hvilka naturen synes hafva anvisat boskapsskötseln såsom en hufvudnäring, äro likväl större ko-ladugårdar sällsynta. De flesta af allmogen underhålla icke flera kor, än som erfordras till fyllande af eget hushålls behof. Endast undantagsvis samlar man under sommaren något smör till afsalu. Något bättre skötas ladugårdarne på slättlandet och isynnerhet i grannskapet af städerna eller sådana ställen, som erbjuda större afsättning af mjölk och färskt smör. Från åtskilliga der belägna egendomar, synnerligast der bränvinstillverkning äger rum, försälas årligen ett större antal stalloxar. På Öland uppfödas, med beräkning på försäljning, långt flera hästar och oxar, än som för jordbruket der erfordras.

Höskörden var åren 1863 och 1865 i allmänhet mycket klen och i vissa trakter af länet så otillräcklig, att man hade stor svårighet att framföda sina kreatur och var nödsakad att dertill använda långt mera säd,

än eljest. Till möjligheten att under dessa dåliga foderår framföda kreaturen anses för öfrigt hafva väsendt-
ligen bidragit den genom insåningar i sednare tider beredda tillgång på artificiellt foder.

Handeln med levande boskapskreatur började under periodens sednare tid att taga en liffigare fart, i samma mån som den tilltagande afskeppningen från Rikets vestra kust af sådana djur till England föranledde en starkare efterfrågan till fyllande af hufvudstadens och andra inländska orters behof af slagtkreatur. De betydligt stegrade kreatursprisen och den lockelse till ökad vinst af ladugårdsskötseln, som deraf uppkommit, skola utan tvifvel kraftigt bidra till väckande af en större och allmännare håg för och vårdnad om denna viktiga näring, hvars ändamålsenliga bedrivande äfven utgör ett oeftergifligt vilkor för jordbrukets önskvärda utveckling och förkofran.

Länets begge *Hushållnings-Sällskap* hafva under denna period nitiskt fortsatt sina bemödanden att sprida en bättre insigt i boskapskötseln samt väcka och underhålla intresset därför. De af dessa Sällskap årligen hållna *landbruksmöten* hafva oftast varit förenade med utställning af kreatur, och flera pris hafva dervid utdelats förnämligast för utmärkta afvelsdjur. Södra Sällskapet har hvarje år beviljat anslag, dels till inköp af racedjur, som sedermera försåls på auktion, och dels till transportkostnaden för dylika djur, som blifvit af enskilda jordbrukare inköpta, hvarjemte Sällskapet inköpt och låtit inom distriktet å lämpliga ställen utplacera tjurar från Statens Stamholländerier samt hingstar och moderston af den såsom arbetshästar berömda Jemtlands-racen. För öfrigt utbetalar Sällskapet årligt arfvode till djurläkare, och har på sednare åren föranstaltat om årliga, med prisutdelning förenade, utställningar af slagtkreatur i Calmar, Oscarshamn och Borgholm. Norra Hushållnings-Sällskapet har genom årligt anslag beredt anställandet inom orten af en särskild Veterinärläkare, hvars lön endast till någon del tillskjutes af kommunerna, bekostat anläggandet vid Hummelstad i Södra Tjusts härad af en *mejeriskola*, som, förvaltd af Bruksägaren A. de Maré, årligen emottager tre qvinliga frielever, gjort försök, dock utan framgång, att medelst utfästade premier framkalla distrikts- eller by-mejerier, samt inköpt flera till afvelns förbättrande afsedda racedjur af boskap, får och svin, hvilka der-
efter dels försåls på auktion och dels på vissa vilkor utlemnats till jordbrukare inom distriktet; hvarjemte, genom Sällskapets bemödanden och med understöd af dess medel, blifvit år 1861 bildad en förening till hästafvelns befrämjande, hvilken ännu qvarstående förening anskaffat och underhåller flera beskillare af adlare, hufvudsakligen Norsk race.

Tab. N:o 3. Den under N:o 3 bifogade tabellen upptager det antal till ladugården hörande husdjur, som varit vinterfödda i länet under hvardera af ifrågavarande fem år. Jemföres denna tabells uppgift för vintern 1865—66 med den som i förra femårsberättelsen förekommer för vintern 1858—59, och hvilken då var hemtagd från de för den så kallade Finans-Komitén insamlade upplysningar, så blifver resultatet följande:

D j u r s l a g.	Antal kreatur vinterfödda		Uppkommen minskning eller ökning i antalet.
	år 1858—59.	år 1865—66.	
Hästar	21,050	19,313	— 1,737
Tjurar och oxar	35,626	35,607	— 19
Kor	57,768	55,310	— 2,458
Ungnöt	39,387	34,294	— 5,093
Får och getter	105,090	96,663	— 8,427
Svin	25,166	25,310	+ 144
Summa djur	284,087	266,497	— 17,590

Vore dessa uppgifter riktiga, skulle antalet vinterfödda kreatur inom detta län således hafva på sju år minskats med omkring sex procent; men att så ej varit förhållandet, kan med fullt skäl antagas, Val torde

i flera trakter af länet antalet hästar vara något mindre än förut, och det är också, fastän uppgifterna för-
anleda till motsatsen, högst sannolikt, att man nu i allmänhet uppföder ett vida mindre antal svin, än under
förra tider, då husbehofsbränningen florerade; men så kan å andra sidan icke bestridas, att hornboskapens
mängd ökats under denna tiderymd, dels genom oxars användande mera än förr till jordens brukning i stället
för hästar, dels ock genom det af stegrade pris på lefvande boskap föranledda uppfödandet af en större mängd
ungnöt. Den förut omförmälda af Landstinget 1864 tillsatta komité har på grund af sina noggranna under-
sökningar utrönt, att hvarje fullt hemman i länet underhåller i medeltal 5 hästar och 44 nötkreatur; och om
man dermed multiplicerar länets hela hemmantal samt fördelar nötkreaturen i särskilda slag efter samma pro-
portion, som fögderi-uppgifterna utvisa, så kommer man till det mera sannolika resultat, att i hela länet vin-
terfödas omkring 17,000 hästar, 42,000 tjurar och oxar, 65,000 kor och 41,000 ungnöt, hvilket, hvad häst-
antalet angår, utgör 12 procent mindre, men beträffande hornboskapen $18\frac{1}{2}$ procent mera än hvad fögderi-
uppgifterna för vintern 1865—66 upptaga.

Länets behof af *ladugårdsalster* torde kunna anses fyllas af egen produktion. De produkter af denna
art, som från andra, hufvudsakligen utländska, orter hit införas, utgöras förnämligast af hudar och talg; men
deraf förbrukas icke allt inom detta län, utan en del afsättes till trakter utom länet. I allt fall är sannolikt,
att denna import i värde någorlunda motväges af den mängd lefvande kreatur, som årligen härifrån försäljes.

Förhållandet med *priserna* å ladugårdsprodukter under dessa år kan i någon mån bedömas af bi- Tab. Litt. F.
fogade tabell Litt. F, upptagande dit hörande markegångspriser.

På åtskilliga egendomar, såväl i Tjust som i trakten kring Calmar, finnas dels äldre och dels under
denna period tillkomna *mejerier* för tillverkning af ost och smör. Den ost, som beredes vid några af dessa
mejerier, t. ex. Kölby, Ryssbylund och Förlösa, har lyckats blifva bemärkt och prisbelönt vid en och annan
exposition, till och med i utlandet. Flera kring Calmar boende ladugårdsägare hafva här i staden uti ett
dertill inköpt hus inrättat ett gemensamt mjölkmagasin, dit de låta dagligen till försäljning införa den mjölk
de hafva att afsätta, och der den mjölk, som icke för dagen kan afyttras, beredes till ost eller smör. På
sednaste tiden har i denna stad yppats ett nytt tillfälle till försäljning af lefvande slagtboskap samt får och
svin, genom en här inrättad agentur för utländsk räkning. De uppköpta kreaturen, som i allmänhet betalas
väl, föras härifrån med ångfartyg till Lybeck. För öfrigt bedrifves kreaturshandeln hufvudsakligen å höst-
marknaderna samt å de torgdagur, som numera mångenstädes å landet hållas.

Till *hästafvelns* förbättrande fortfar *Ottenby Stuteri* att verksamt bidraga. Af Chefen för denna sär- Tab. Litt. G.
deles väl vårdade anstalt, Hof-Stallmästaren m. m. J. V. Beijer, har jag erhållit den i tabellen Litt. G bifo-
gade uppgift.

I afseende på *husdjurens* *helsotillstånd* under ifrågavarande år, har Lansdjurläkaren A. Ådén meddelat
följande hufvudsakliga uppgifter. År 1861 behandlade han 903 sjuka djur. De sjukdomar, som mest före-

Tab. Litt. F.

Markegångspriser å ladugårdsalster och ökedagsverken.

		1861.	1862.	1863.	1864.	1865.	I medel- tal.
En centner smör	R:dr R:mt	55	50	53	55	55	53,60
” ” ost.....	” ”	28	30	32	32	32	30,80
” ” fläsk	” ”	33	33	30	29	29	30,80
” ” torrt kött.....	” ”	25	27,50	22	20	20	22,90
” ” talg	” ”	50	42,50	38	35	35	40,10
En oxe om 3 centner	” ”	65	70	60	60	60	63
Ett ökedagsverke	” ”	2,25	2,25	2,30	2,50	2,50	2,36

Priserna äro lika för fasta landet och Öland.

kommo, voro: qvarka hos hästar, som i vissa trakter var epizootiskt spridd; lefvermasksjuka hos boskap och får; elakartad katarhalfeber hos boskapen; rödsjuka hos svinkreaturen; tungröta eller munsjuka hos både få- kreatur och hästar, samt rabies canina hos hundar och af dem bitna andra djur. År 1862 hade de sjuka djurens antal nedgått till 797. De vanligaste sjukdomarne voro, med undantag af rabies, desamma som 1861. Sjuknummern år 1863 var 1,022. Då förekommo allmännast rödsjuka, elakartad katarhalfeber, munsjuka, qvarka, bleksot, lefvermasksjuka, benskörhet, samt på några ställen mjeltbrand och tuberkelsjuka. Under år 1864, då 1,145 sjuka djur behandlades, förekommo sporadiskt mjeltbrand och tuberkelsjuka samt för öfrigt i allmänhet samma sjukdomsarter, som under nästföregående året. Jemte ofvannämnda sjukdomar förekommo år 1865, då sjukantalet uppgick till 752, äfven många fall af klöfsjuka, oäkta kokoppor och ringorm.

Nämnde djurläkare har under en lång tjenstetid utöfvat en för husdjursskötseln i länet gagnelig verksamhet. Med särdeles nit och skicklighet har han vid de publika och enskilda landtbruksskolorna i länets södra del lemnat undervisning i veterinär-vetenskapen; och vid inträffade allmännare kreaturssjukdomar har han till allmänheten spridit fullständiga meddelanden om sjukdomens kännetecken och lämpligaste behandlings-sätt. Äfven må anföras, att han med framgång bemödat sig om utrotandet af den gamla fördomen emot för-täring af hästkött samt väsendtligen bidragit till inrättandet här vid staden af ett temligen anlitadt *häst-slagteri*.

C) *Skogshushållning*. I afseende på den allmänna beskaffenheten af skogarne i länet torde jag få åbe-ropa föregående femårsberättelser, endast med det tillägg, att en äfven under sistförflutna qvinquennium fort-satt stark afverkning för export af trävaror naturligtvis ännu mera medtagit de mångenstädes redan alltför hårdt anlidade skogstillgångarne.

Tab. Litt. H. Denna exports kvantiteter från de olika tullkammare-distrikten under ifrågavarande fem år inhemtas af bilagde tabell Litt. H. Jemförelsen emellan uppgifterna i denna tabell och de, som förekomma i förra fem-årsberättelsen, försvåras, hvad de två sednaste åren angår, af den då införda kubikfots-beräkningen; men om man fäster sig endast vid de hufvudsakligaste exportartiklarne plankor och bräder, samt antager att en tolf plankor motsvarar ungefär 30 och en tolf bräder omkring 12 kubikfot (hvarvid beräknats medeldimensioner af i allmänhet utskäppade sorter plankor och bräder), så skulle jemförelsen utfalla sålunda, att då under åren 1856—60 från länet utskäppats i medeltal årligen

22,712 tolfter diverse plankor och 177,308 tolfter diverse bräder,

så har årliga medelutskäppningen under perioden 1861—65 varit

63,241 tolfter plankor och 112,177 tolfter bräder.

Tab. Litt. G.

Uppgift om Kongl. Stuteriet på Ottenby.

År.	Vid hvarje års slut underhållet antal af									Främmande ston, betäckta af Stuteriets hingstar.		Försäljning af hästar.			Stuteriets alla inkomster hafva utgjort i R:dr R:mt.	
	äldre hästar.			föl och unghästar.						Summa häskreatur.	Vid Stu-teriet.	Å Hingst-stationer.	Antal sålda			Försäljningssumman i R:dr R:mt.
	Moder-ston.	Hing-star.	Arbets-hästar.	Pattföl.	1:sta året.	2:dra året.	3:dje året.	4:de året.	äldre hästar.				unga hästar.			
1861.....	50	8	3	44	27	43	19	7	201	67	163	3	22	13,472	34,662,15	
1862.....	52	10	3	36	43	27	19	5	195	56	177	3	38	28,902	46,719,51	
1863.....	50	13	3	41	35	43	15	5	205	64	110	1	26	19,713	36,383,79	
1864.....	49	12	4	38	41	35	20	6	205	29	158	1	27	18,092	36,191,53	
1865.....	52	10	7	36	36	40	22	11	214	39	188	1	23	12,535	33,578,11	

Uti förra femårsberättelsen beräknades de per medium för ett år exporterade plankorna, efter 12 R:dr per toltf, hafva ett värde af R:dr R:mt 272,544.
och bräderna dito efter 5 R:dr dito » » 886,540.

eller för begge virkessorterna tillhopa R:dr R:mt 1,159,084.

Efter enahanda uppskattning skulle i årligt medeltal för sednaste perioden uppkomma:

för plankor » » 758,892.
och för bräder » » 560,885.

eller tillhopa R:dr R:mt 1,319,777.

Häraf kommer man till det antagande, att, fastän saluafverkningsen af bräder under nu ifrågavarande period, jemförd med den nästföregående, lidit en betydlig minskning, motsvarande i värde något öfver 325,000 R:dr, så har deremot skeppningen af plankor i ännu högre mån ökat, så att sammanräknade värdet af ett års medelexport utaf plankor och bräder tillhopa ökat sig från den förra till denna perioden med 160,693 R:dr, motsvarande ungefär 14 procent. Tillökningen i den kvantitet skog, som denna export medtagit, kan någorlunda beräknas genom toltantalets förvandlande till kubikfot, efter ofvanföljda grund af 30 fot för plankor och 12 för bräder. Då under perioden 1856—60 exporterats plankor och bräder till årligt medelbelopp

Tab. Litt. H. Uppgift å exporterade skogsprodukter från hamnar inom nedannämnde tullkammare-distrikt, åren 1861—1865.

	Plankor.		Bräder.		Bjelkar, sparrar och spiror.	Bjelkar.	Sparrar och spiror.	Stäfver.		Lathwood.			Annan ved.	Tjära och beck.	
	Tolfter.	Kubikfot.	Tolfter.	Kubikfot.	Stycken.	Kubikfot.	Stycken.	Ring.	Värde i R:dr R:mt.	Famnar.	Stycken.	Värde i R:dr R:mt.	Famnar.	Tunnor.	Centner.
År 1861.															
Calmar.....	11,251,8	—	46,563	—	20,844	—	—	802	—	40	—	—	468	1,769	—
Westervik ...	13,541	—	17,549	—	66	—	—	936	—	—	39,420	—	26	—	—
Oscarshamn.	31,200	—	37,501	—	8,423	—	2,408	—	7,518	—	—	91,380	995	—	299
År 1862.															
Calmar.....	11,560,8	—	45,947,9	—	28,313	—	—	889	—	113	—	—	747	2,853	—
Westervik ...	17,400	—	21,267	—	751	—	—	1,241	—	—	17,039	—	22	—	46
Oscarshamn.	45,125	—	53,106	—	19,450	—	5,364	—	15,826	—	—	78,540	744	—	937
År 1863.															
Calmar.....	12,209	—	40,479	—	28,514	—	—	799	—	95	—	—	918	4,341	—
Westervik ...	17,318	—	27,208	—	1,723	—	—	838	—	—	—	—	—	—	379
Oscarshamn.	39,423	—	45,460	—	18,589	—	1,192	—	18,869	—	—	51,480	840	—	601
År 1864.															
Calmar.....	—	454,449	—	216,268	—	92,349	7,444	—	11,326	320	—	—	1,386	—	6,793
Westervik ...	21,861	—	25,542	—	2,031	—	—	737	—	—	51,700	—	461	—	396
Oscarshamn.	—	450,300	—	446,207	15,410	18,800	—	—	8,575	—	—	185,568	1,099	—	552
År 1865.															
Calmar.....	—	485,230	—	417,834	—	270,629	20,897	—	9,457	441	—	—	1,107	—	917
Westervik ...	22,043	—	99,157	—	559	—	—	975	—	—	67,070	—	30	—	245
Oscarshamn.	—	808,124	—	852,356	31,905	114,821	—	—	13,952	—	—	218,070	1,408	—	346
Summa	242,932,4	2,198,103	399,779,9	1,932,665	176,578	496,599	37,305	7,217	85,523	1,009	175,229	625,038	10,251	8,963	11,511

af 2,808,056 kubikfot, så har samma medelbelopp under sednare perioden stigit till 3,243,354 kubikfot, och således i virkesmassa ökats med 15½ procent.

Årliga medeltalet af bjelkar, sparrar och spiror, som under ifrågavarande period utskeppats från länets hamnar, kan, med ledning af tabellen och med beräkning att hvarje i stycketal beräknad pjes innehållit per medium endast 4 kubikfot (och mera torde ej kunna beräknas, då en stor del deraf sannolikt bestått af läkten, pitprops och annat smärre virke), uppskattas till en kubikmassa af omkring 270,000 kubikfot och ett värde af minst 25 öre kubikfoten, eller..... R:dr R:mt 67,500.

Exporterad stäf har utgjort i årligt medeltal: 1,443 ring à 15 R:dr 21,645,
och efter särskild värdeberäkning..... 17,105. » » 38,750.

Lathwood eller spingved:

202 famnar à 40 R:dr..... 8,080.
35,046 st. à 500 per famn, 70 famnar à 40 R:dr 2,800.
och efter särskild värdeberäkning..... 125,007. » » 135,887.

Annan ved: 2,050 famnar à 4 R:dr » » 8,200.

Omkring 2,600 tunnor beck och tjära à 12 R:dr..... » » 31,200.

Om härtill lägges det för plankor och bräder ofvan beräknade värdet » » 1,319,777,

så skulle länets export af trävaror under perioden hafva uppgått till ett årligt medelvärde af omkring..... R:dr R:mt 1,601,314.

Detta medelvärde upptogs i förra femårsberättelsen att utgöra 1,349,745 R:dr, och skulle således hafva ökat sig med omkring 250,000 R:dr, motsvarande något öfver 18 procent.

Såsom i föregående femårsberättelser blifvit erinradt, omfattar likväl denna export till en betydlig del sådana skogsprodukter, som från angränsande trakter af Jönköpings och Kronobergs län nedförts till detta läns hamnar. Äfven från flera i Kinda och Ydre härader af Östergöthland anlagda sågar har man i sednare tider börjat forsla trävaror till Gamlebyviken här i länet, för att derifrån utskeppas. Dock torde kunna antagas, att åtminstone hälften af trävaruexporten, om icke mera, åstadkommits genom afverkning inom länet.

Den i tabellen upptagna export af skogseffekter omfattar endast den, som ägt rum till utlandet; men icke obetydliga qvantiteter sådana varor hafva årligen afgått till Skåne, hvilken skeppning dock på sednare tiden börjat minskas i följd af jernvägskommunikationerna. Emellertid är det sannolikt, att skogsprodukter afsättas från länet till ett årligt värde af minst en million R:dr R:mt.

Tab. N:o 4. Öfver-Jägmästaren i länet har meddelat den under N:o 4 bifogade tabellariska uppgiften om skogshushållningen i länet under dessa år. Uti särskild berättelse derom har han hufvudsakligen anfört följande, angående:

Böda kronopark: Den är fortfarande väl vårdad och bevakad. Högst sällan förekommer någon åverkan. Vid skogsafverkningen har det visat sig omöjligt att tills vidare fortsätta med en noggrann tillämpning af den för omkring 30 år sedan fastställda trakthuggningsplanen, och har afverkningen de sednare åren nästan uteslutande varit inskränkt till upprensning efter föregående trakthuggningar och timade stormskador, som ännu lemna mycket att uppsamla, synnerligast å vissa nu utdikade, men förut endast vid starka vintrar tillgängliga kärrtrakter. Flera trakthyggen sakna äldre skogsbestånd, och på de afverkade trakterna har ny skog icke velat bilda sig genom de i planen föreskrifna och under lång tid fruktlöst använda fröställningar, och på många ställen icke heller genom sådd i den lösa, sandiga jordmänen. Skogsåterväxten besörjes numera hufvudsakligen genom utplantering från flera å parken anlagda plantskolor. Skogskulturen å flygsandsfälten vid Byrum och Grankulla om tillhoppa 1270,85 kvadratref har blifvit fortsatt med all kraft och önskad framgång. Sandflygten har stillats genom kupirgårdar å mindre oroliga ställen samt tångbeläggning å de svårare sand-

dynorna, hvarefter plantering skett med dels vanlig tall, dels strandtall och på några ställen med kryptall. Af parkens äldre trakthyggen äfvensom af inköpta hemmans jord har en sammanräknad areal af 2,692 qvadratref blifvit planterad med tall och något gran. Till underväxt- och luckfyllnads-planteringar hafva användts viemuthstall, bok och silfvergran. Ehuru under denna period föga annat än rensningsskog varit att sälja, har virkesafsättningen dock gifvit ett något bättre resultat än under förra perioden och virkespriset i medeltal stigit från 5 till 6 à 6½ öre per kubikfot. Försäljningspriset å virket från Böda kronopark måste dock alltid blifva lågt, så länge afhemtning kan ske endast landvägen och i följd deraf endast de närmaste socknarnes befolkning uppträder såsom spekulanter vid skogs-auktionerna. Hade parken en hamn, som lätt kunde beredas i Grankulla-viken, så skulle långt flera afnämare täfla om virket, hvilket i en framtid säkerligen kan fylla hela norra Ölands behof och kanske äfven blifva begärligt för de skogfattiga strandtrakterna å motliggande fasta land. Bland viktigare under denna period å kronoparken företagna arbeten må nämnas öppnandet af nya och förbättrandet af gamla afforslingsvägar samt torrläggning af vattensjuka skogstrakter. Den år 1860 vid Öfverjägare-bostället Skäftekarr inrättade *Skogsskolan*, afsedd att bilda dugliga skogsbevakare och plantörer, har fortgått på ett i allo tillfredsställande sätt. Af de enskilda personer tillhöriga hemman, som, liggande inom parkens yttre rågångar, hindrade en ändamålsenlig kultur och bevakning af kronoskogen och derföre enligt nådiga Brevet den 20 Juni 1855 borde efter hand inköpas och med parken införlifvas, hafva nedannämnda under dessa 5 år blifvit till följande pris inköpta, nemligen:

År 1861.....	$\frac{1}{8}$	mantal N:o 3	Byrum	för R:dr R:mt 3,500.
» 1862.....	$\frac{1}{2}$	»	» 7 Grankulla	» » » 11,700.
» 1863.....	$\frac{3}{8}$	»	» 1 »	» » » 13,500.
» 1864.....	$\frac{7}{16}$	»	» 2 »	» » » 15,750.
» »	$\frac{1}{8}$	»	» 4 »	» » » 4,500.
» »	$\frac{1}{8}$	»	» 5 »	» » » 4,500.
» »	$\frac{1}{16}$	»	» 8 »	» » » 2,250.
» »	$\frac{1}{4}$	»	» 9 »	» » » 9,000.
» »	$\frac{3}{12}$	»	» Michelsmad	» » » 1,125.
» »	$\frac{1}{8}$	»	» 10 Torp	» » » 4,600.
» »	$\frac{1}{8}$	»	» 2 Fagerum	» » » 11,000.
» 1865.....	$\left. \begin{matrix} \frac{1}{8} \\ \frac{1}{16} \end{matrix} \right\}$	»	» 1 } Torp	» » » 8,000.
		»	» 8 }	

tillhoppa 2½ mantal..... för tillsammans R:dr R:mt 89,425.

De begge *häradsallmänningarne*, af hvilka Handbörds är nästan skoglös och Norra Möre beväxt med endast ungskog, äro fortfarande fredlysta, och den skog, som der tillgodogöres, består tills vidare endast af vindfällen och ståndtorra träd. Bevakningen är noggrann och ägofriden uppehålles sorgfälligt. För bevakarne hafva boställen å allmänningarne numera blifvit iordningställda.

Boställsskogarna: Deras sammanräknade areal har i tabellen upptagits på grund af äldre uppgifter; och om än dessa äro föga tillförlitliga, är likväl obestriddigt, att dessa skogar tillhoppa innefatta en högst betydlig statsegendom, som borde komma under bättre vård och förvaltning, än nu deråt egnas. I anledning af derom meddelad föreskrift, har under förra året afgifvits yttrande och förslag om länets indelande i distrikt, för beredande bland annat af en ändamålsenlig vårdnad om dessa värdefulla kronoskogar, som nu sakna nästan all tillsyn och kontroll.

Mullbärsplanteringarne vid Borgholm underhållas fortfarande och trifvas väl.

De *enskilda skogarne* afverkas långt utöfver hvad genom återväxt kan ersättas, och måste, om detta system fortsättes, gå sin förstörelse till mötes. Detta gäller synnerligast kustlandet, som nu mera i allmänhet

saknar gröfre timmerskog och icke vidare förmår att med annat än småbräder, sparrar, läkten, pitprops och ved bidraga till den öfverdrifna trävaru-exporten, hvaremot skeppningsmarknadens behof af bjelkar, plankor och bräder af större dimensioner måste fyllas från långt inåt landet belägna trakter, tillhörande till stor del andra län. Å några få större skogs- och bruksegendomar har man visserligen infört ett klokt hushållnings-sätt med skogen; men exemplet synes icke mana till efterföljd å allmogens skogar, som dock tillhoppa upp-taga den ojemförligt största delen af länets skogsareal.

Länets *Jägeristat* har under denna period icke undergått någon förändring, hvad angår tjenstebefattningarnes beskaffenhet och löneförmåner.

Hushållnings-Sällskapen i länet hafva icke lemnat skogshushållningen utan uppmärksamhet. Södra Sällskapet utbetalde under flera år särskildt arfvode till länets Öfver-Jägmästare, för det denne skulle till de skogsägare inom distriktet, som honom derom anlitate, lemna råd och upplysningar, rörande lämpligaste sätten att, genom frösåning eller plantering, bereda återväxt af skog, hvarjemte Sällskapet anslog medel till inköp af skogsfrö, som inom vissa gränser utdelades kostnadsfritt; men ehuru dessa bemödanden i början syntes röna någon framgång och möttes med ett temligen lifligt intresse, minskades likväl snart antalet af ingående requisitioner, och då dessa slutligen alldeles upphörde, så har Sällskapet funnit ändamålslost att vidare fortsätta med de anordnade åtgärderna. Norra Sällskapet har sedan år 1861 aflönat en särskild *forstman*, som är pliktig att på vissa billiga vilkor tillhandagå ortens skogsägare med råd och anvisningar i afseende på skogskulturen och hushållningen med skogarna, äfvensom att tillhandahålla skogsfrö, hvaraf mindre bemedlade skogsinnehafvare erhålla utdelning gratis. Jemväl här har dock tyvärr det allmänna intresset för dessa åtgärder så aftagit, att endast några få innehafvare af större skogsegendomar numera begagna forstmännens biträde. Sistnämnde Sällskap har år 1864 anskaffat och låtit till hvarje socken kostnadsfritt utlemna en vedbesparande jernspisel, för att väcka den större allmänhetens uppmärksamhet på möjligheten att derigenom minska den öfverflödigt stora åtgången af skog till bränsle, i hvilken syftning Sällskapet jemväl samma år antagit och aflönat en sakkunnig person, för anställande af undersökningar efter brännrot och meddelande af undervisning om densammas tillgodogörande.

Tab. N:o 5. *D) Rofdjurs utödade.* Bilagde tabell N:o 5 innehåller uppgift om antalet hvarje år dödade rofdjur, för hvilka skottpenningar blifvit utbetalde. Deremot har, i afseende på antalet och värdet af husdjur, som blifvit af rofdjur dödade, från de flesta trakter af länet icke kunnat erhållas några bestämda uppgifter, hvarföre tabellformuläret N:o 6 måst lemnas utan ifyllning. Det torde dock kunna antagas, att sådan förlust af hemdjur i detta län ej varit synnerligen stor. Dels genom skogarnes glesnande och dels i följd af den förföljelse, som under föregående perioder ägt rum, synes antalet af vargar vara ansenligt förminskadt, och på sednare tiden har man endast i några få skogstrakter försport att större nötkreatur blifvit af dem dödade. Vida oftare göres skada af räfvar, hvilka, i trots af alla utrotningsförsök, ännu förekomma i stort antal nästan öfverallt i länet; men denna skada inskränker sig vanligen till fjäderfän eller ett och annat får.

Den i föregående femårsberättelser omförmälda, af de flesta kommuner å fastlandet ingångna, förening om gemensamma bidrag till utbetalning af skottpenningar för dödade rofdjur, blef på allmän sammankomst inför Kongl. Maj:ts Befallningshafvande den 19 Januari 1865 upplöst, emedan man ansåg de uti 1864 års förnyade Jagtstadga bestämda skottpenningar af allmänna medel vara för ändamålet fullt tillräckliga; hvarjemte beslöts, att hvad af Föreningens kassa, utgörande vid 1864 års slut 652 R:dr 9 öre R:mt, återstod, efter utbetalning af skottpenningar för ditintills dödade rofdjur, skulle öfverlemnas till vederbörande Landstings disposition.

E) Bergs- och brukshandtering. Det i förra femårsberättelsen omförmälda *kopparverk* vid Wirum i Misterhults socken har, jemte Wirums landtegendom, öfvergått till ett Engelskt aktiebolag, benämndt the Swedish Copper Company (limited). Den förädling af malmen till garkoppar, som förre ägaren hade påbörjat, blef

samt af deras arbetare till:

på landet	263.
i städerna	672. 935.
	tillsammans 1,517.

När härtill läggas:

arbetare vid bergsbruket	1,150.
och arbetare vid fabriker och manufakturinrättningar	2,186.
så befinnes, att ett sammanräknadt antal af	4,853

personer varit år 1865 sysselsatte vid sådana yrken, som äro hänförliga till bruk, fabriker, manufakturer och handverk.

Bland de under denna period tillkomna nya fabriker eller manufakturverk, torde böra nämnas: en mekanisk verkstad invid nya skeppsdockan i Oscarshamn, en större olje- och såpfabrik å Manilla vid Calmar, en för sockerberedning af potatis anlagd fabrik i köpingen Nybro, en fayence-fabrik i Oscarshamn, och i sistnämnde stad en fabrik för tillverkning af pressade näfverdosoer.

Hvad särskildt angår *bränvinsfabrikationen*, så tillverkades:

år 1861 på 17 brännerier	535,038 kannor bränvin
» 1862 » 20 »	678,528 » »
» 1863 » 19 »	789,317 » »
» 1864 » 18 »	763,225 » »
» 1865 » 16 »	658,539 » »

tillhopa under alla 5 åren 3,424,647 kannor bränvin

eller i årligt medeltal 684,929 » »

och har denna fabrikation, som under förra qvinqvenniet beräknades till endast 500,000 kannor om året, således stigit med ungefär 37 procent. Såsom en industri för sig betraktad, har den sannolikt icke beredt sina idkare någon synnerlig vinst, åtminstone ej i de ofta inträffade fall, att bränneriägaren, för att bereda sig nödigt penningeförlag till skatt och inköp af materialier, måst till förskottsgifvaren på förhand och till lågt beräknade pris sälja en stor del af den blifvande tillverkningen. När alla utgifter och omkostnader tillbörligen beräknas, torde, med de försäljningspris, som i allmänhet varit under tillverkningstiden rådande, verkliga behållningen sällan hafva öfverstigit värdet af dranken; och att man likväl i temligen stor skala fortsätter denna handtering, kan svårligen förklaras annorlunda, än att man dels önskar att dymedelst kunna tillgodogöra en mängd mer eller mindre skadad potatis, dels är för sitt jordbruk i behof af ökade näringsmedel för ladugården, och dels måhända vid vinst- och förlust-kalkylen icke så noga beräknar alla de kostnader och förluster af arbets- och dragkraft, som i och för brännerirörelsen uppkomma.

Kongl. Förordningen angående utvidgad näringsfrihet den 18 Juni 1864 syntes ännu vid slutet af nästlidet år icke hafva åstadkommit någon särdeles stor tillökning i antalet af fabriks- eller handtverks-idkare inom detta län, åtminstone hvad landsbygden angår. Af 71 yrkes-anmälningar år 1864 och 109 år 1865, afsågo endast 5 under förra och 7 under sednare året fabriks- eller handtverksrörelse. Alla de öfriga angingo handel.

G) *Binäringar*. Såsom sådana förtjena följande att företrädesvis anföras:

Jagt. De höga skottpenningarne föranleda mången att egna tid och möda åt skjutandet eller fångandet af rofdjur; men jagtens allmännaste föremål är dock matnyttigt vildbråd, hvaraf harar förekomma i hela länet, dock talrikast på Öland, samt tjäder och orre temligen allmänt i skogstrakterna af fasta landet. Tillgången på dessa slag af vildbråd har i märkbar mån ökat sig efter tillämpningen af 1864 års Jagtstadga, som dels

utsträckt fredlysningstiderna och dels ansenligt skärpt ansvaret för jagt i förbjuden tid med straff äfven för forslande, afyttrande, köpande eller användande af vildt, som i sådan tid skjutits eller fångats. Andunge-jagt idkas äfven med fördel å dertill lofgifven tid nästan öfverallt i länet. Utanför kusterna skjutes vid sträckningstiderna en mängd annan sjöfögel. På raphöns är god tillgång såväl på Öland, som å fasta landets slättbygd; och då detta slags vildbråd, genom de nya strängt öfvervakade jagtlagarne, nu, mera än förr, fredas från den lätta fångsten under stränga vintrar, samt den tillåtna raphönsjagten svårligen kan med fördel idkas utan tillhjälp af dertill särskildt inöfvade hundar, så är antagligt, att raphönsen skola mer och mer föröka sig. Först i sednare tider har man börjat anse jagträtten vara af något värde, och mången jägare, som förut opåtaldt fått jaga nästan hvarhelst han önskat, har nu sett sig nödsakad att med jordägare träffa aftal om rättigheten att idka jagt å deras mark. Sådana aftal hafva för Konung Carl XV:s jagtklubb uppgjorts med flera bylag och jordägare på Öland. Af vildt, som torgföres i länets kuststäder, uppköpes icke så obetydligt till afskeppning med ångfartygen, och i det inre af länet ske äfven många uppköp deraf, för att från närmaste jernvägsstation afföras till Stockholm.

Fiske. Endast i Tjusts och Tunälans häraders skärgård samt å vissa trakter af Ölands östra kust utgör hafsfisket en hufvudsaklig sysselsättning för någon betydligare del af befolkningen. Fångsten der består förnämligast af torsk och småsill eller strömming, hvaraf tillgången de sednaste två åren varit ymnigare än förut. Största delen deraf afsättes inom länet; men fångsten fyller icke på långt när behofvet, som fylles genom rik tillförsel från Blekinge. För öfrigt idkas strandfiske temligen allmänt och ofta med fördel. De vanligaste fiskslagen äro ort, mört, gädda, aborre, ål och sik. Af lax fångas icke obetydligt vårtiden utanför östra kusten af Öland, men största fångsten deraf förekommer i Emån. Kammarherren G. Ulfsparre, som äger Ems egendom vid nämnde ås utlopp, har derstädes sedan år 1859 idkat laxodling i temligen stor skala och med den framgång, att fångsten af lax vid Em från och med år 1863 högst betydligt ökats. Han utsläpper årligen omkring 100,000 i trälådor uppdragna laxungar, samt har gjort den erfarenhet, att den del af dessa ungar, som blifver vid lif, begifver sig vid två års ålder utåt hafvet och sedan icke återkommer till ån förrän laxen uppnått 4 år, då den i allmänhet väger 16 skålp. De sednare åren hafva vid Em hvarje år fångats 3 å 4,000 laxar, hvilka nästan alla varit af denna vigt, och således sannolikt en frukt af den nya laxodlingen. Hushållnings-Sällskapen hafva bemödat sig om fiskerinäringens upphjelpande samt bekostat undervisning och handledning deruti; men på de flesta ställen har man varit alltför mycket fäst vid de gamla fiskes-methoderna, för att öfvergå till nya. Friherre G. C. Cederström, som på södra Hushållnings-Sällskapets requisition undersökt fiskerierna inom södra delen af länet, har tillstyrkt åtgärder dels till fiskens fredande under lektiderna och dels till beredande af en bättre bottenvegetation i fiskevattnen.

Tjärubräddning och kolning utgöra i skogstrakterna en ganska allmän binäring, oftast idkad af personer, som sjelfve icke äga skog, men åtaga sig arbetet åt skogsägare emot viss andel af tillverkningen.

Husväfna. I de flesta hus på landet väfves någon del af de tyger, som hushållet behöfver, och denna industri har, hvad linne- och ylleväfnader angår, icke obetydligt ökat sig sedan de förr så billiga bomullstygera blifvit i handeln ansenligt fördyrade; men väfna för afsalu förekommer egentligen endast i några få trakter af det inre fastlandet. Tillverkningarne bestå vanligen af gröfre lärft, blångarnsväf och simplare dräll.

Kalkstenen på Öland är hufvudsakligen i norra delen af ön föremål för en vigtig binäring. Denna sten, som ligger i lätt åtkomliga lager, brytes, hugges och apteras till grafstenar, trappsteg eller golfvisor, hvilka sednare slipas på det sätt, att de läggas i en ring, hvaröfver slipstenen drages med hästkraft. Tillverkningarne föras med allmogens egna båtar eller små jakter till Calmar och andra saluplatser. På några ställen å södra kusten af Öland idkas kalkbräddning, dervid alunskiffern begagnas såsom det hufvudsakligaste bränslet. Der brytes också mycket kalksten, för att såsom byggnadsmateriel föras till andra orter.

Forsling af skogseffekter ned till kuststäderna och hamnarna utgör vissa årtider en mycket begagnad binäring i vissa trakter af länet.

Bärplockning är i skogstrakterna för den fattigare befolkningens barn en ganska lönande sysselsättning under de tider den kan förekomma. Dessa trakter hafva en stor rikedom af smultron, hallon, blåbär, lingon och björnbär, hvilka bärsorter mogna efter hand från midsommarstiden till början af September. Med undantag af lingon, som insamlas i så stora kvantiteter, att forslingen deraf vanligen sker med åkdon, bäras de öfriga bären i små korgar om $\frac{1}{2}$ eller 1 kannas rymd ned till strandtrakterna och städerna, der de lätt vinna afsättning till pris, omvexlande emellan 25 och 50 öre för en kannan. Inkomsten af denna näring, som fortsattes under ett par månader hvarje år, är för månget fattigt hushåll af stort värde.

Biskötsel idkas mångenstädes på länets fasta land såsom binäring.

Här torde i korthet böra omförmälas, hvad Hushållnings-Sällskapen i länet under denna period åtgjort för att främja förädlingsindustrien och binäringarne. Begge dessa Sällskap hafva vid förut omnämnda expositioner lemnat inrymme äfven åt industri- och slöjdalster samt utdelat flera pris för utmärkta tillverkningar. Den af Södra Sällskapet anordnade permanenta utställning i Calmar begagnas af ganska många fabriks- och handtverksidkare, hvilka derigenom få sina tillverkningar mera kända. Detta Sällskap har ock beviljat anslag till en dylik exposition i Oscarshamn. Norra Hushållnings-Sällskapet har antagit och aflönar särskilda undervisare dels i korgmakeri-yrket, hvari konstfärdigheten derefter blifvit mycket utbredd, och dels i biskötsel efter den Dziersonska methoden.

4. Kommunikations-anstalter och varubyten.

A) *Landkommunikationer.* Den betydligaste förändring, som under ifrågavarande tidskifte ägt rum med allmänna vägarne inom länet, är den, att inom Södra Møre härad anlagts tvänne nya, temligen långa vägsträckor. Såsom i föregående femårsberättelser varit omförmäldt, funnos förut i detta härad, hvilket är ibland de största och folkrikaste i Riket, inga andra lands- eller häradsvägar, än sådana, som sträckte sig utefter eller nära intill periferien af den ovala figur, hvaraf häradet utgöres. De inre trakterna, omfattande ungefär hälften af häradets areal och folkmängd, saknade andra vägar, än dels tvänne endast ett stycke in i häradet inskjutande socknevägar, samt dels enskilda by- och utfartsvägar, hvilka sednare, i anseende till de långa afstånden och markens svåra beskaffenhet, voro i det dåliga skick, att de, utom vid slädföre, knappast kunde med vanliga åkdon befaras. Det var naturligt, att detta förhållande skulle menligt inverka på ortens rörelse och betydligt försvåra ej allenast varu-transporterna från de inre och vestra delarne af detta härad ut till kusten, utan ock öfriga ofta förekommande resor emellan nämnde trakter och häradets vid Wassmolösa nära stranden belägna tingställe. Olägenheterna ökades derigenom, att hemmansåboerne i de inre socknarne måste färdas ända till 2 à 3 mil, för att komma till de stycken af allmänna lands- och häradsvägarne, som de fått sig tilldelade till underhållning. Efter flera fruktlösa sammanträden, i ändamål att bereda anläggning af nya vägar genom det inre af nämnde härad, blef det slutligen genom gällande utslag bestämdt, att två nya vägar skulle byggas, nemligen en landsväg från Wassmolösa nästan rakt vester ut till Wissefjerda kyrka nära häradets gräns emot Kronobergs län, samt en häradsväg, utgående från den nya landsvägen $\frac{1}{2}$ mil från Wassmolösa och i nordvestlig riktning sträckande sig upp till den gamla häradsvägen emellan Örsjö och Emmaboda gästgifvaregårdar. Dessa begge nya väganläggningar, af hvilka landsvägen blef $3\frac{1}{2}$ och häradsvägen $3\frac{1}{2}$ mil lång, utfördes och fullbordades under åren 1863 och 1864. Endast delvis kunde gammal sockneväg begagnas, men på de flesta ställen bröts alldeles ny väg, oftast i rak sträckning. Arbetet blef, under ledning af en utaf häradsboerne utsedd direktion, men under närmaste tillsyn af en antagen arbetschef, Förste Landt-

mätaren m. m. Magnét, så utfördt, att dessa nya vägar äro i alla hänseenden utmärkta och kunna framställas såsom exempel, huru en allmän farväg bör vara beskaffad, för att väl uppfylla sitt ändamål. Kostnaden uppgick för landsvägen till nära 65,000 R:dr, eller omkring 19,250 R:dr för hvarje mil, samt för häradsvägen till 46,300 R:dr, eller ungefär 12,350 R:dr milen. Till den nya landsvägen fick häradet ett anslag af statsmedel till belopp af 25,000 R:dr; men häradets uppoffring af egna medel uppgick ändock för begge vägarne tillhopa till omkring 86,300 R:dr, eller nära 140 R:dr på hvart fullt mantal, som dock fördelades på 3 å 4 år. Genom den nya landsvägen har väglängden emellan Wissefjerda och Wassmolösa, äfvensom emellan Wissefjerda och Calmar förkortats med omkring 2 mil. Men hela den inre trakten af häradet har genom dessa vägar vunnit oberäkneliga fördelar. Från nästan hvarje by eller hemman derstädes har man nu anlagt eller håller på att anlägga nya utfartsvägar till närmaste punkt af de stora vägarne, och får derigenom en förut saknad gin och bekväm kommunikation med andra orter, hvartill kommer, att dessa trakter genom förrättad ny vägdelning få ett vida kortare afstånd än förut till sina väglotter.

Den i förra berättelsen omförmälda *omläggning* af allmänna landsvägen emellan Wimmerby stad och Hultsfreds gästgifvaregård, på den så kallade stora Stockholms-vägen, har under denna period blifvit fullbordad, afsynad och godkänd. Denna vägsträcka om $2\frac{1}{4}$ mils längd hade förut synnerligen svåra backar, hvilka betydligt försvårade all varutransport, samt voro besvärliga och vådliga för postdiligenserna och den mängd vägfärande, som der måste färdas. Vägen gick dessutom i en onödig krok omkring Skillingerums gästgifvaregård, som ligger endast $\frac{1}{4}$ mil från Wimmerby, och hvars behöflighet såsom skjutsstation betingades endast af den gamla landsvägens sträckning till och förbi Skillingerum. Ifrågavarande, med ett statsanslag af 31,650 R:dr understödda, vägförbättringsarbete afsåg, att genom partiela omläggningar undvika backarne på vägsträckan emellan Hultsfreds och Storebro jernbruk, ungefär en mil, men att från nämnde bruk göra en alldeles ny väg genom den deremellan och Wimmerby stad framgående sank och kärraktiga Stångådalen, i nästan fullkomligt rak sträckning med en ny bro öfver Stångån. Derigenom blef väglängden emellan Hultsfred och Wimmerby nära $\frac{1}{2}$ mil kortare än förut, och Skillingerums gästgifvaregård kunde indragas. Den nya vägen blef redan år 1864 öppnad för allmän trafik; hvarefter nästlidet år meddelades beslut om indragning af Skillingerums gästgifvaregård och om förläggande till Wimmerby stads skjutslag af de bland Skillingerums reservskjutsnings-hemman, hvilka hafva det läge, att vägen från dem till Skillingerum leder genom staden; men detta af Kongl. Kammar-Kollegium fastställda beslut har, såsom öfverklagadt i sistberörde del, ännu ej kunnat bringas till verkställighet.

Af andra betydligare *vägförbättringar*, som under denna period varit inom länet bearbetade, förtjenar isynnerhet att omnämnas omläggningen af allmänna landsvägen emellan Westerviks stad och Lunds gästgifvaregård, $1\frac{1}{4}$ mil. Detta företag, som åsyftar att, genom uppbrytande af flera långa sträckor ny väg, undvika de många branta backarne på den gamla, var vid slutet af nästlidet år i det närmaste utfördt, med understöd af dertill anslagna statsmedel, men med betydliga uppoffringar derutöfver för kommunerna. Som arbetet emellertid icke blef fullbordadt förrän under innevarande år, så faller den närmare redogörelsen därför inom området af nästa femårsberättelse.

För öfrigt hafva de allmänna vägarne i länet mångenstädes blifvit förbättrade genom backars nedgrävande och andra mindre arbeten. Sträng tillsyn hålles öfver vägarne grusning samt dikens och afloppstrummors underhållande. Också äro länets lands- och häradsvägar nästan öfverallt särdeles väl underhållna.

Genom numera af Kongl. Maj:t fastställt beslut är afgjordt, att två för kommunikationerna i det inre af Norra Möre härad behöfliga nya häradsvägar skola af häradet anläggas och framgent underhållas, nemligen den ena i riktning emellan Räggekulla och Harby gästgifvaregårdar och den andra från landsvägen 1 mil norr om Calmar, sträckande sig genom Förlösa och Åby socknar upp emot den gamla häradsvägen emellan gästgifvaregårdarne Örntorp och Räggekulla. Beslutet har dock ännu icke hunnit att bringas till verkställighet.

Med afseende på de hinder för den allmänna trafiken, som förorsakas af *grindar* öfver lands- och häradsvägar, har jag genom kungörelse den 4 Oktober 1862 förbjudit anbringandet af nya sådana grindar, anorlunda än efter föregången pröfning och tillåtelse af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, samt meddelat föreskrifter om flyttning eller förändring af de gamla väggrindar, som antingen voro uppförda i backsluttningar eller der vägen kröker, eller ock hade för trång öppning eller voro försedda med öfverbyggnad eller sådan inrättning, att grinden efter öppnandet slog igen af sig sjelf. Sedan derefter, genom nådiga Kungörelsen den 11 Oktober 1864, blifvit åt Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande öfverlemnadt, att förordna om borttagande af sådana öfver allmän lands- eller häradsväg anbragta grindar, som icke ingått i beräkning uti gällande hägnadsdelning eller kunde anses vara för inägors fredande oundgängligen nödiga; så har, efter vederbörandes hörande, beslut meddelats om flera dylika grindars undanrödjande inom viss temligen rymligt tilltagen tid.

Länets *gästgifvaregårdar*, som vid 1860 års slut uppgingo till ett antal af 101, deraf 5 i städerna, hafva under denna period ökats till 105, derigenom att vid de nya vägarne i Södra Møre härad inrättats fyra nya gästgifvaregårdar, nemligen Påryd och Björnabygden vid landsvägen samt Betekulla och Björnasjö vid häradsvägen. Skjutsnings-entreprenadernas antal, upptaget i förra berättelsen till 19, har ökats till 23, deraf endast tre i städerna. I följd af nådiga Brevet den 24 Januari nästlidet år, gjordes öfverallt, der skjutsningen ej redan var ställd på entreprenad, försök att införa denna förändring, för hvars åstadkommande erbjödos alla de lättnader, hvartill det nådiga Brevet gaf anledning. Men med några få undantag, hvilka föranledde ofvan angifna ökning i entreprenadernas antal, misslyckades dessa försök. Det är nu på de stationer, der entreprenad ej finnes införd, beroende på skjutslagen sjelfve att göra anmälan om nya auktionsförsöks anställande. Vid de flesta landtgästgifvaregårdar, der entreprenad ännu saknas, är trafiken af resande så obetydlig och ojemn, att ingen entreprenör skulle kunna af skjutslegan påräkna någon inkomst, motsvarande ens hälften af kostnaden för underhåll af formän, åkdon och hästar till det antal, som understundom behöfdes. I de få fall, då anbud förekommit till öfvertagande på entreprenad af skjutsningen å dessa stationer, har anbudet derföre alltid varit förenadt med orimligt högt stegradt anspråk på särskild afgift af skjutslaget, som åter vägrat att derpå ingå. De entreprenader, som på landet blifvit afslutade, äro med några få undantag ingångna utan villkor om dylik extra afgift; men deremot har jag anledning antaga, att dessa entreprenader ofta äro förenade med hemliga aftal emellan entreprenören, som vanligen är gästgifvaren på stället, och de närmast boende af de skjutsningsskyldige, att dessa skola fortfarande, på budning från entreprenören, betjena med skjutsning efter en viss tur; hvarigenom entreprenaden i sjelfva verket är att betrakta endast såsom en tillställning i ändamål att åtkomma den högre skjutslegan. Sådana öfverenskommelser underlättas icke obetydligt genom den år 1857 utkomna föreskriften, att vid entreprenadvilkors uppgörande det antal skjutshästar, som entreprenören skall genast hafva i beredskap, ej må sättas högre, än som uppkommer genom medelberäkning af de vid stationen under nästförutgångna året till skjutsning begagnade hästar, hvaraf, då vid de flesta gästgifvaregårdar i detta län mindre än 365 hästar årligen utgå i skjuts, följdén blifver, att entreprenören sällan kan tillförbindas att hålla mer än en så kallad handhäst; och hvad angår anskaffande af de hästar, som derutöfver kunna behöfvas, har han tillräckligt god tid att uppbyda dem hos sina grannar. Sedan skjutslegan på landet blifvit äfven utan entreprenad förhöjd till 80 öre milen för hvarje häst, så anses skjutsningsbesväret icke så tryckande, som förr, och bland allmogen finnas många, som, om de just icke önska att få bibehålla skjutsningen, likväl ej vilja underkasta sig någon ny skatt, liknande årlig afgift, för att undslippa detta, som de tycka, temligen väl ersatta besvär. Denna obenägenhet, att genom årligt bidrag till en entreprenör friköpa sig från skjutsningens utgörande, har visat sig på många ställen och förekommit äfven i de fall, då det fordrade bidraget varit ganska måttligt. På sex af länets gästgifvaregårdar betalades likväl år 1865 till entreprenören af de skjutsningsskyldige så stort extra bidrag, att det öfversteg 16 R:dr för helt hemman;

hvarföre, vid fördelning af det utaf Rikets Ständer beviljade reservationsanslag, dessa skjutslag fått sig tillerkända tillhopa 257 R:dr 22 öre R:mt.

Den till denna berättelse hörande tabell N:o 8 *b* utvisar för hvardera af ifrågavarande fem år det Tab. N:o 8. sammanräknade antal hästar, som vid länets gästgifvaregårdar utgått till skjutsning. Deraf inhemtas, att då det begagnade hästantalet utgjort för de fyra åren 1861—64 tillhopa 100,017 eller per medium 25,004 för året, så har det under år 1865 nedgått till allenast 17,720, och således blifvit med nära en tredjedel förminskadt, hvilket märkliga förhållande torde hafva sin hufvudsakliga anledning i öppnandet med 1865 års början af nya postdiligenslinier emellan Calmar och Wexiö samt Calmar, Westervik och Norrköping, men afven till någon del synes vara orsakadt af den tryckta penningställningen, som nödgat mången till inskränkingar i fråga om mindre nödiga resor. Sedan Södra Stambanan blifvit färdigbygd med en utgrening till Wexiö, så hafva också många resor, som eljest, under tiden då ångbåtarna icke äro i rörelse, skulle hafva sträckt sig igenom en större del af detta långa kustlän, nu i stället fått sin rigtning vesterut emot närmaste jernvägsstation, och således under endast några få mil genomgått Calmar län. När det under år 1865 till skjutsning här i länet begagnade hästantal fördelas på länets 105 gästgifvaregårdar, belöpa endast 164 hästar på hvarje gästgifvaregård. Detta antal är naturligtvis i verkligheten mycket olika på särskilda stationer, men endast på en gästgifvaregård, nemligen i Calmar, har det nämnde år öfverstigit 1,000 hästar, hvaremot många gästgifvaregårdar finnas, synnerligast på Öland, der knappast 3 à 4 hästar i hvarje månad utgå i skjuts.

Postkommunikationerna i länet hafva under det tidskifte, som denna berättelse omfattar, blifvit i flera afseenden förbättrade. Nya postexpeditioner blefvo år 1861 inrättade i Misterhult af Tunaläns och i Mälilla af Aspelands härad. Ej mindre än fem mindre poststationer hafva öppnats, nemligen år 1861 vid Ottenby på Öland, 1864 i Fagerhult af Handbörds härad samt år 1865 i Figeholms köping, Söderåkra i Södra Möre och Ankarsrums bruk i Södra Tjusts härad. Samtidigt med inrättandet af dessa nya postanstalter hafva följande nya postlinier tillkommit, nemligen:

emellan Misterhult och Nygård (utmed stora postvägen Calmar—Westervik) fyra gånger i veckan från hvardera stället;

- » Figeholms köping och Figsjötorp (vid nyssnämnde stora postväg) två gånger i veckan från hvardera stället;
- » Ankarsrum och gästgifvaregården Lund (vid Westerviks-vägen) tre gånger i veckan fram och åter; och
- » Fagerhult och Staby postkontor, en gång i veckan från hvardera stället.

Utom de nu nämnda nya posterna, som afse att sätta de nyinrättade postanstalterna i ordnad förbindelse med förut varande allmänna postlinier emellan städerna, har postforslingen genom länet för öfrigt blifvit på följande sätt förbättrad å följande linier:

Calmar—Linköping: Med indragning af de förra posterna, nemligen i hvarje vecka två ordinarie och två snällposter, infördes år 1862 postdiligenser, som i hvar vecka gå tre gånger från hvardera ändpunkten;

Calmar—Carlskrona: Nyssnämnde år inrättades jemväl å denna linie postdiligensfart tre gånger i veckan, i stället för den gamla kærposten;

Westervik—Jönköping eller numera Nässjö: Ny post inrättades år 1862 med diligens tre gånger fram och åter i hvarje vecka;

Calmar—Wexiö: År 1865 indrogos de begge förra kærposterna, och postforslingen besörjes nu från hvardera staden 4 gånger i veckan, deraf tre gånger med diligens och en gång med kærre;

Calmar—Westervik—Norrköping: Sistnämnde år utbyttes afven på denna linie de gamla posterna emot diligenser, som i hvar vecka gå tre gånger fram och åter.

Genom dessa förändringar hafva från postskjutsning befriats alla de fordna posthemmanen i länet, med undantag af tvänne, som fortfarande skjutsa Ölands-posten emellan Calmar och Refs färjepåls.

Under år 1865 hafva samtliga posterna i länet färdats följande antal mil:

Postdiligenserna	13,110 $\frac{3}{4}$ mil.
Öfriga poster	10,859 $\frac{1}{4}$ »

eller tillhopa 23,970 $\frac{1}{4}$ mil.

Under de första åren af postdiligensernas begagnande här i länet, mötte stor svårighet att åt dem få betingskjuts till föreskrifvet maximipris, hvarföre på flera stationer gästgifveriskjuts då måste till diligensernas framskaffande uppbudas. Men småningom förändrade sig detta förhållande, så att diligenserna numera allmänt skjutas på beting och emot en lega, som på de flesta ställen understiger högsta tillåtna taxan, och på vissa ställen till och med nedgått till vanlig skjutslega.

Elektriska telegrafanstalterna i länet hafva under denna period blifvit i så måtto förbättrade, att en ny linie dragits från Westervik åt Eksjö med station i Wimmerby, och att en mindre telegrafstation öppnats i köpingen Gamlebyn. Från Calmar station, der den mesta telegraferingen förekommer, uppgick år 1861 antalet afsända telegrammer till 3,396, men steg 1865 till 5,327. I Westervik utgjorde det förstnämnda år 1,406 och det sistnämnda året 3,181.

Hvad *kronobrefbåringen* angår, blifver den, genom ökad lätthet att få tjenstebref forskaffade med de allmänna posterna, allt mindre och mindre betungande. Den kan dock icke undvikas för sådana brefs befordrande emellan kronobetjenings bostäder och närmaste postlinie.

Innan jag lemnar kapitlet om landkommunikationer, torde jag böra omnämna de bemödanden, hvarmed man här i länet under de sednare åren sökt förbereda dessa kommunikationers förbättrande medelst föreslagna jernvägsanläggningar i en och annan rigtning.

Sedan det år 1863 blifvit afgjort, att från Statens Södra Stambana vid Alfvestad en jernväg skulle af enskildt bolag anläggas till Wexiö stad, förspordes inom Calmar-orten och angränsande trakter af Kronobergs län en allmän önskan, att någon åtgärd måtte vidtagas till förberedande af en jernvägsanläggning emellan städerna Wexiö och Calmar med utgrening åt Carlskrona. På inbjudning af Calmar Stadsfullmäktige hölls derom härstädes den 7 Oktober samma år ett allmänt möte, som bevistades af ett stort antal i frågan intresserade personer, tillhörande alla tre länen. Dervid uttalades enhälligt den åsigt, att en jernväg borde anläggas från Wexiö till någon punkt i Wissefjerda socken, hvarifrån den borde utgrena sig till Carlskrona och Calmar, med iakttagande att väglängden från utgreningspunkten till hvardera af de sistnämnda städerna blefve i det närmaste lika; och utsågs en af ledamöter från alla tre länen sammansatt komité, att föranstalta om undersökning samt plans och kostnadsförslags uppgörande m. m. Sedan denna komité förvissat sig om erforderliga medel till undersökningskostnaderna, hvilka medel, hvad Calmar län angick, hufvudsakligen anslogos af härvarande Sparbank och bränvinsutskänkningsbolag samt till mindre belopp af Stadsfullmäktige i Calmar och vissa kommuner i Södra Möre härad, så blef undersökningsarbetet under år 1864 utfördt af den utaf Kongl. Jernvägs-Styrelsen dertill föreslagna Ingeniören Th. Weman, hvilken i April 1865 aflemnade sitt betänkande jemte plan och kostnadsförslag med alla tillhörande situationskartor och profilritningar. Enligt denna plan skulle den blifvande jernvägen, utgående från bangården i Wexiö, komma att förbi Tegnaby framgå till södra stranden af den betydliga insjön Rottnen och derifrån till den, bland flera alternativa förslag, af komitén valda utgreningspunkten $\frac{1}{2}$ mil nordvest om Emmaboda gästgifvaregård. Derifrån skulle linien åt Carlskrona sträcka sig söderut något vester om Wissefjerda kyrka till Sillhöfda; vidare till närheten af Kulleryds gästgifvaregård och derifrån vester om Rödeby kyrka fram till Carlskrona. En straxt öster om Emmaboda befintlig brant höjdsträckning hindrade att från Emmaboda låta linien åt Calmar gå alldeles rakt emot denna stad, hvarföre den drogs till en början i nordostlig rigtning förbi Örsjö gästgifvaregård till grannskapet af byn Kärringeskruf omkring $\frac{1}{2}$ mil sydvest om Madesjö kyrka och derifrån i nästan rak sträckning till Calmar.

Hela jernvägen skulle således bestå af tre hufvuddelar, nemligen Wexiö—Emmaboda-, Emmaboda—Carlskrona- och Emmaboda—Calmar-linierna, hvilka linier voro i det närmaste lika långa eller 5 à 5½ mil. I det hufvudsakliga, eller såsom första alternativet uppgjorda, kostnadsförslaget och dertill hörande profiler var antaget, att jernvägen skulle anläggas med samma spårvidd och öfverbyggnad, som förefinnas å Statens stambanor med beräkning hvaraf hela anläggningskostnaden, inclusive expropriationskostnader och rundligt tilltagna procentförhöjningar af nästan alla utgiftssummor, skulle uppgå till 10,616,800 R:dr, eller i medeltal 684,679 R:dr per mil. Men särskilda alternativ-förslag voro uppgjorda och utarbetade, för den händelse att man ville anlägga jernvägen antingen smalspårig eller ock med samma spårvidd, som statsbanorna, men med lättare öfverbyggnad. Derefter hölls i Wexiö den 16 Juni 1865 ett allmänt möte med de personer inom Kronobergs, Blekinge och Calmar län, som hade intresse för ifrågavarande jernväg; hvarvid, med enhälligt godkännande af jernvägens föreslagna rigtning och med ett afgjort företrädes lemnande åt det i första alternativet antagna byggnadsätt, för öfrigt i hufvudsaklig öfverensstämmelse med komiténs framlagda förslag, beslöts, att en vid mötet vald direktion, sedan den hunnit fullborda en redan påbörjad statistisk undersökning angående sådana lokalförhållanden, som inverkade på bedömandet af anläggningens blifvande nytta och fördel för orterna och det allmänna, skulle såsom de intresserade orternas gemensamma ombud i frågan hos Kongl. Maj:t göra underdånig framställning i syfte, att den föreslagna jernvägen måtte anläggas och underhållas såsom statsbana, med vilkor dock, att kommunerna dertill lemnade tillhoppa ett så stort bidrag, att det efter kostnadsförslaget uppgick till en million R:dr, hvilket bidrag, motsvarande ungefär 1/10-del af hela anläggningskostnaden, skulle utgå på det sätt:

att de för företaget intresserade landskommunerna på deras bekostnad exproprierade eller inlöste all den jord å landet, som för anläggningen behöfdes, och hvilkens inlösningskostnad i förslaget beräknats till	R:dr R:mt	291,000,
att städerna Carlskrona och Calmar, hvar för sig, vidkändes inlösandet af den jord och de byggnader, som i dessa städer måste för jernvägen anskaffas eller undanrödjas, hvartill kostnaden beräknats i förslaget tillhoppa till	» »	191,000,
att, under förutsättning att Staten komme att tillösa sig den af enskildt bolag anlagda jernvägen emellan Alfvestad och Wexiö, hvilken eljest skulle komma att såsom enskild tillhörighet ligga emellan tvänne statsbanor, detta bolag borde till den nya jernvägsanläggningen bidraga med en rund summa af	» »	80,000
samt att städerna Carlskrona och Calmar skulle till hälften hvardera tillskjuta fyllnaden i den erbjudna millionen R:dr, eller	» »	438,000.
	Summa R:dr R:mt	1,000,000,

genom hvilka bidrag kommunerna likväl icke skulle förvärfva någon äganderätt till jernvägen. Sitt hopp om framgång åt detta förslag grundade man hufvudsakligen på följande förutsättningar: staden Carlskrona, såsom hufvud-depôt för Rikets sjöförsvaret och en för öfrigt i strategiskt hänseende vigtig punkt, kunde icke gerna, med sina stora förråder af dyrbar statsegendom, lemnas utan samband med Sveriges jernvägsnät; detta samband kunde icke genare och med mindre kostnad beredas än genom jernvägsanläggning emellan Carlskrona och Wexiö, dit jernväg från södra stambanan redan blifvit byggd; vid en sådan anläggning vore det en statsförlust att icke ställa den i förening med en utgrening åt Calmar, som är en betydlig exportort, och hvars omgivande trakter, såväl å fasta landet, som ock synnerligast ön Öland, tillhöra Rikets mest uppodlade och folkrika orter; kustorterna i Blekinge och Calmar län skulle, i anseende till det långa afståndet, omöjligen sjelfva kunna åstadkomma en jernvägsförbindelse med stambanan; behovet deraf gjorde sig likväl allt mer och mer kännbart genom rörelsens dragande åt andra med jernvägar gynnade trakter; då dessa orter lem-

nade anseuliga bidrag till de inkomster, som satt Staten i tillfälle att bygga sina jernvägar, hade de också en billig förväntan, att det allmänna jernvägsnätet skulle utsträckas äfven till dem, helst deras jordbruk, industri och handel eljest skulle mera förlora än vinna genom de i grannprovinserna anlagda jernvägar; de voro likväl beredvillige att för ändamålet bidraga med tillsammans en million R:dr; detta bidrag vore väl obetydligt i förhållande till hela anläggningskostnaden; men erfordrade icke dess mindre högst kännbara och betungande uppoffringar för kommunerna, isynnerhet städerna Carlskrona och Calmar; och, då så många andra orter vunnit fördelarna af jernvägar utan allt bidrag till kostnaden, syntes det icke vara obilligt begärdt, att Staten skulle i detta hänseende tillgodose orter, som ville, utan anspråk på någon del i jernvägen, tillskjuta en million R:dr till dess byggande, och hvilka orter dessutom, i afseende på naturbeskaffenhet, folkmängd, produktion, handel och rörelse, hade den vigt och betydenhet, att deras sättande i förbindelse med Statens jernvägsnät icke kunde vara för Rikets öfriga delar likgiltigt, om det än icke påkallades af nödvändigheten att skydda en af de förnämsta hufvud-depôtterna för fäderneslandets försvar. På dessa skäl stöddes Direktiönens underdåniga framställning, som, åtföljd af en fullständig statistisk utredning, blef remitterad till Rikets senast församlade Ständer, hos hvilka flera enskilda motioner jemväl gjordes i enahanda syftning; men Rikets Ständer funno sig sakna medel till den ifrågasatta jernvägens byggande på Statens bekostnad.

Under det att undersökningsarbetena för ofvan omförmälda jernvägsförslag pågingo, väcktes och omfattades af åtskilliga personer i Calmar samt norra delen af Kronobergs och södra delen af Jönköpings län ett annat förslag, som afsåg att anlägga en jernväg från Calmar i nordvestlig riktning öfver Nybro köping och Lenhofda gästgifvaregård till Lamhults station på södra stambanan. På detta sätt utlagd skulle jernvägen komma att genomgå de trakter af östra Småland, som, med stor produktion af skogseffekter och många jernbruk, af ålder utgjort Calmar stads naturliga handelsområde. Genom sammanskott af såväl enskilda personer som åtskilliga kommuner insamlades medel till bekostande af en fullständig undersökning, som år 1865 verkställdes af Kapitenen G. Nerman. Planen utvisade en sammanräknad banlängd af 11 mil 32,700 fot, och kostnadsförslaget upptog för hela jernvägen med samma spårvidd, som på statsbanorna, men något lättare öfverbyggnad, tillhopa 4,925,552 R:dr R:mt, eller i medeltal omkring 414,000 R:dr per mil. Äfven till denna jernvägsanläggning begärdes vid sednaste Riksdag anslag af statsmedel, som dock icke beviljades; men emellertid har en af intressenterne utsedd Direktion utfärdat inbjudning till aktieteckning. Huru denna teckning aflupit, är ännu ej känt.

Äldre än dessa begge jernvägsförslag är ett annat, som redan för tio år sedan väcktes i syftning att underlätta kommunikationen emellan Oscarshamn och Hvetlanda-trakten i Jönköpings län. Innevånare i Oscarshamn och den intresserade landsorten bekostade en år 1856 af dåvarande Distrikts-Chefen Friherre G. de Geer verkställd fullständig undersökning för en sådan jernväg, hvilken, utgående från Oscarshamn, skulle, i det närmaste följande Emåns bördiga dalgång, sträcka sig till Hvetlanda, med en längd af 8½ mil. Vid derpå följande Riksdag begärdes anslag af statsmedel till ¾delar af den till ungefär 4 millioner R:dr R:mt beräknade kostnad för denna jernvägs byggande med 4 fots spårvidd; men sedan Stats-Utskottet afstyrkt ett sådant anslag, dels med erinran om de högst betydliga statsbidrag, som vid den Riksdagen redan beviljats till kommunikations-anstalternas förbättrande inom alla delar af Riket, men dels hufvudsakligen på det skäl, att närmare borde undersökas, huruvida den föreslagna linien hade den mest lämpliga sträckning, samt om Hvetlanda företrädesvis och utan afseende på riktningen af en blifvande stambana genom Östergöthland och nordöstra delen af Jönköpings län borde antagas till utgångspunkt för en från sistnämnde trakt åt Oscarshamn gående jernväg; så blef framställningen af Rikets Ständer afslagen. Vid derpå följande 1859—60 årens Riksdag förnyades den väl icke; men dåvarande Stats-Utskott upptog likväl möjligheten af en bibana åt Oscarshamn ibland de skäl, som anfördes för södra stambanans dragande åt Nässjö, i stället för genom Lagaådal. Från den tiden har frågan varit hvilande till år 1864, då ortens för densamma nitalskande innebyggare vid hållet

sammantråde beslutat att föranstalta och bekosta en revision af då mera affidne Friherre de Geers förslag, för utrönande om icke den ifrågasatta jernvägen kunde få en ännu bättre och ändamålsenligare riktning samt utsträckas ända till södra stambanan. Denna undersökning verkställdes 1865 af Kapitenen m. m. G. Nerman, som föreslog liniens utläggande från Oscarshamn förbi Bockara, Målilla och Klöfdala gästgifvaregårdar i Calmar län till Nässjö jernvägsstation i Jönköpings län, en sammanräknad väglängd af omkring 12 mil. Det af plan och profilritningar åtföljda kostnadsförslaget upptog två alternativ i afseende på byggnadssättet, nemligen antingen fullkomlig likhet med stambanornas, då kostnaden beräknades till 6,893,297 R.dr, eller ock samma spårvidd med lättare öfverbyggnad, hvarigenom totalkostnaden minskades till 5,091,054 R.dr. Sedan ortens innevånare på allmän sammankomst gillat och godkänt Kapiten Nermans plan, med önskan, att jernvägen måtte byggas efter samma plans första alternativ, så gjordes underdånig ansökning hos Kongl. Maj:t om nådig medverkan till denna jernvägs anläggande såsom stambana, derom vid senast hållna Riksdag äfven väcktes särskilda motioner; men dessa vunno icke Rikets Ständers bifall. De sammanräknade utgifterna 1856 och 1865 gå till nära 13,000 R.dr, som sammanskjutits af ortens innebyggare.

B) *Sjökommunikationer.* Anstalterna för *färjefart* emellan Calmar och Öland hafva under denna period ej undergått någon annan förändring, än att, sedan flera enskilda färjeställen uppstått emellan eller på sidorna om de under allmän kontroll ställda färjeplatserna Röhälla, Färjestaden och Beijershamn, samt trafiken vid dessa tre färjeplatser i följd deraf blifvit betydligt minskad, så har, uppå derom gjord underdånig framställning, Kongl. Maj:t genom nådigt Bref den 1 April 1864 beviljat nedsättning, från 6 till 4, af det antal färjebåtar, som vid hvardera af de nämnda färjeplatserna måste underhållas, äfvensom motsvarande minskning i antalet examinerade båtförare.

Då en beqväm, snabb och säker kommunikation öfver Calmar sund icke kunde, på ett med tidens fordringar svarande sätt, ernås annorlunda än genom inrättande af regulier fart med passande *ångbåtar*, men ett sådant företag skulle medföra icke obetydlig kostnad, och osäkert vore om icke förlust kunde uppstå, synnerligast under de första åren, innan allmänheten hunnit vänja sig vid och gifva företräde åt det nya befordringsättet, så har länets södra Landsting vid nästlidet års sammantråde, för att underlätta bildandet af bolag för en sådan ångbåtsfart beviljat för fem år ett årligt reservationsanslag af 4,000 R.dr till betäckande, under vissa vilkor, af den förlust, som ett dylikt företag kunde komma att medföra. Ett bolag under namn af "Calmarsund" blef äfven samma år bildadt för bedrivande af ordnad ångbåtsfart emellan fasta landet och Öland, dertill bolaget beställde till en början en ångbåt vid Nyköpings mekaniska verkstad; men då denna verkstads arbeten någon tid derefter inställdes, och beställningen derföre måst till annat faktori öfverflyttas, så har bolaget ännu icke hunnit anskaffa någon ångbåt.

Likasom förut hafva länets förnämsta kustorter äfven under dessa fem år njutit fördelarna af täta och omfattande ångbåtskommunikationer. De *ångfartyg*, som under nästlidet år gjorde regelmessiga resor till eller med anlöpande af detta läns kuster, voro följande:

a) för både in- och utrikes-kommunikation:

Svea }
Bore } emellan Stockholm, Calmar, Ystad och Lybeck.

Lennart Torstensson }
Bråviken } emellan Stockholm, Norrköping, Calmar och Lybeck.

Transit N:o 1: emellan Stockholm, Westervik, Oscarshamn, Calmar, Carlskrona, Carlshamn, Åhus, Malmö och Köpenhamn.

b) för endast inrikes-kommunikationer:

Svea (den mindre) }
Skåne och Dana } emellan Stockholm, Calmar, Carlskrona, Carlshamn, Malmö och Göteborg.

Orion: emellan Stockholm och Göteborg med anlöpande af Calmar, Carlskrona, Carlshamn, Trelleborg och Malmö.

Götha: emellan Stockholm, Westervik, Oscarshamn, Calmar, Carlskrona, Calshamn, Åhus, Malmö, Landskrona och Helsingborg.

Transit N:o 2 }
Blixten } emellan Norrköping, Westervik, Oscarshamn, Mönsterås, Borgholm och Calmar.

Franzén }
Nore } emellan Stockholm, Wisby, Borgholm och Calmar.

Postångfartyget Polhem: vintertiden emellan Wisby och Westervik.

Dessutom har en mindre ångbåt underhållit kommunikationen emellan Westervik och köpingen Gamlebyn.

Enskilda personer här i Calmar anskaffade år 1861 en odäckad ångslup för fart emellan denna stad och närbelägna hamnar på Öland och fasta landet; men fartyget befanns för litet, och företaget bar sig icke, hvarföre det snart upphörde.

Ångbåtstrafiken var åtminstone här i Calmar lifigare under åren 1861—63, då, utom de sedermera dertill begagnade ångfartygen Svea, Bore, Torstensson och Bråviken, äfven två andra, nemligen Gustaf II Adolf och Carl X, gingo emellan Stockholm och Lybeck med anlöpande af Calmar, samt regelmässig kommunikation emellan Stockholm, Calmar och Stettin för Postverkets räkning underhölls med ångfartygen Skåne och Nordstjernan, det sednare 1862 utbytt emot Postångfartyget Drottning Louise.

Af de i ofvannämnde förteckning upptagna ångfartyg har endast Orion sitt hufvudrederi inom länet, nemligen i Oscarshamn.

Följande *hamnarbeten* hafva under ifrågavarande tidskifte utförts:

i Calmar: En stor del af det vidsträckta Finngrundet i hamnbassinen har under vintrarne borttagits. Sedan ett ångmudderverk, kostande omkring 53,000 R:dr, blifvit anskaffadt, har arbetet med hamnens upp-
muddring till föreskrifvet djup ansenligt framskridit. Börjande utskärningar vid hamnarmarnes pierhufvuden hafva genom ytterligare faschinfyllnad afhjelpats. Platsen innanför nya kajbyggnaden har blifvit fylld och planerad. Skeppsbron har undergått en större reparation. Flera andra mindre arbeten för hamnens underhåll och förbättring äro utförda. Alla utgifterna för hamnen samt inkomsterna af hamn- och bro-afgifter hafva uppgått till följande belopp i R:dr R:mt:

	Utgifter.	Inkomster.
år 1861	19,129: 35.	20,155: 40.
» 1862	19,695: 95.	20,735: 48.
» 1863	25,888: 99.	24,802: 48.
» 1864	22,106: 37.	21,435: 81.
» 1865	24,691: 44.	22,609: 41.
hvertill kommer för ångmudderverket	53,000: —	
	Summa 164,512: 10.	109,738: 58.

Bristen 54,733 R:dr 52 öre är betäckt med den staden årligen tilldelade tolagsersättning, som för alla fem åren utgjort tillhoppa 64,494 R:dr.

i Westervik: Skeppsbron har blifvit fullständigt iståndsatt och till dubbla längden utvidgad. En ny båthamn är anlagd i stället för den förra, som för skeppsbrons utvidgande igenfyllts. Betydligt arbete är gjordt för fiskarehamnens ombyggnad och förseende med en rymlig saluplats, hvilket arbete dock först under innevarande år hinner fullbordas. Strömmen emellan hamnen och Gamlebyviken är uppmuddrad och fördjupad. Förhållandet med utgifter och inkomster vid hamnen har varit följande:

	Utgifter.		Inkomster.
år 1861	R:mt	R:dr 9,469: 99.	2,199: 82.
» 1862	»	» 10,961: 82.	3,049: 55.
» 1863	»	» 4,213: 43.	3,089: 12.
» 1864	»	» 3,030: 54.	3,503: 97.
» 1865	»	» 1,533: 01.	3,819: 54.

Summa för alla åren R:mt R:dr 29,208: 79. 15,662: —

Oaktadt inkomsterna under dessa fem åren således med 13,546 R:dr 79 öre understigit utgifterna, uppgifves hamnkassan dock hafva vid 1865 års slut ägt en behållning af 8,715 R:dr 14 öre R:mt.

i Oscarshamn: Skeppsbron har blifvit iståndsatt och betydligt utvidgad, samt flera nya duc'alber och moringar utlagde, hvarjemte planeringsarbeten utförts å ett par holmar i hamnen. För öfrigt inskränkas hamnutgifterna så mycket som möjligt, för att samla medel till inköp af ett behöfligt mudderverk. Räkenskaperna för ifrågavarande år upptaga följande slutsummor i

	Hamnutgifter.		Inkomst af hamn- och bro-afgifter.
år 1861	R:mt	R:dr 135. -	1,886.
» 1862	»	» 615.	2,401.
» 1863	»	» 2,504.	2,408.
» 1864	»	» 1,519.	2,376.
» 1865	»	» 1,383.	3,128.

eller för alla 5 åren R:mt R:dr 6,156. 12,199.

i Borgholm: En ny kajbyggnad af sten är uppförd i förening med en rymlig skeppsbro, beräknad att kunna begagnas af ända till 14 fots djupgående fartyg. Anslag af allmänna medel har härtill erhållits till belopp af 6,500 R:dr. Derjemte har nödig stenfyllning skett till vågbrytarens förstärkande, äfvensom en bekväm körväg utlagts från staden till skeppsbron. Årliga beloppet af utgifter och inkomster i och för hamnen har varit:

	Utgifter.		Inkomster af hamn- och bro-afgifter.
år 1861	R:mt	R:dr 509.	2,920.
» 1862	»	» 3,128.	3,186.
» 1863	»	» 2,867.	3,238.
» 1864	»	» 9,665.	2,704.
» 1865	»	» 11,496.	3,389.

eller för alla åren R:mt R:dr 27,665. 15,437.

i Mönsterås: Den i förra femårsberättelsen omförmälda, med statsanslag till belopp af 12,000 R:dr understödda, uppuddring af inseglingrännan till köpingen har blifvit utförd. Muddringen har derefter fortsatts, i ändamål att för mindre fartyg åstadkomma tillräckligt djup utanför köpingens brädgårdar och strandplatser; och i sammanhang med detta arbete har man äfven med kajbyggnad af träd omgifvit samt börjat fylla och planera en betydlig sträcka af det grundaste vattnet, i ändamål att få ett rymligt och bekvämt hamntorg.

vid Röhälla färjeplats: Med ett år 1864 dertill erhållet anslag af statsmedel, till belopp af 20,000 R:dr, har härstädes påbörjats en hamnbyggnad, som vid slutet af nästlidet år var i det närmaste färdig.

Bland för öfrigt vidtagna större anstalter för sjöfartens främjande förtjena synnerligast att bemärkas den under ifrågavarande period fullbordade anläggningen af en *skeppsdocka* vid Oscarshamn och en *upphållningsslip* vid skeppsvarfvet i Calmar. I strandklipporna ett par hundra fot söder om Oscarshamns stad var

en af naturen bildad inböjning eller mindre vik med djupt vatten. Der anlades dockan, hvarvid den naturliga bassinen genom utsprängning gjordes för ändamålet tillräckligen rymlig, samt utloppet fylldes i erforderlig mån. Desseinen var uppgjord af numera afidne Distrikts-Chefen Friherre de Geer, och företaget öfvertogs af ett aktiebolag, hvilket till kostnaden, som uppgick till 120,000 R:dr, erhöll lån af Handels- och Sjöfartsfonden till belopp af 50,000 R:dr, jemte 25,000 R:dr såsom anslag utan återbetalningsskyldighet. Under ledning af nuvarande Distrikts-Chefen Majoren m. m. Grafström blef arbetet utfördt af Löjtnanten i Våg- och Vattenbyggnads-Korpsen C. J. Knös på ett i alla afseenden tillfredsställande sätt. Dockan lär vara tillräckligt rymlig för intagande af de största seglande eller ångfartyg, som för närvarande finnas inom Svenska handelsflottan, och kan samtidigt rymma tre medelmåttigt stora fartyg. Alldeles invid denna docka har under senare åren anlagts en mekanisk verkstad, der ångmaskiner förfärdigas, och följaktligen tillfälle gifves för i dockan reparera ångfartyg att få sina maskiner samtidigt iståndsatta. Upphållningsslipen å Calmar skeppsvarf har varfsbolaget låtit anlägga efter Engelsk modell, under ledning af Major Grafström. Arbetet, som kostade omkring 120,000 R:dr, blef färdigt mot slutet af sommaren 1865, och vid det årets utgång hade redan nära 20 större fartyg varit på denna slip i och för reparation upphalade, hvaribland äfven utländska, som vid länets kuster lidit haveri. Jemväl vid detta varf har man börjat anlägga en mekanisk verkstad, ehuru i mindre skala.

Då stapelstädernas *tolag*, som numera ersättes genom årliga anslag af tullmedlen, egentligen varit afsedd till bekostande och underhållande af de för handeln och sjöfarten erforderliga anstalter, så torde här vara stället att upptaga årliga beloppen af de tolagsersättningar, som tilldelats länets stapelstäder, och hvarmed förhåller sig på följande sätt:

	Calmar.	Westervik.	Oscarshamn.
år 1861	R:mt R:dr 11,498: 79.	4,780: 30.	945: 83.
» 1862	» » 18,067: 96.	5,607: 17.	6,333: 66.
» 1863	» » 19,182: 19.	5,178: 00.	7,882: 16.
» 1864	» » 9,495: 91.	3,502: 88.	3,818: 58.
» 1865	» » 6,249: 18.	2,362: 69.	1,267: 33.
Summa för alla 5 åren R:mt R:dr	64,494: 03.	21,431: 04.	20,247: 56.
eller i medeltal årligen	» » 12,898: 81.	4,286: 21.	4,049: 51.

Fyr- och båk-anstalterna hafva under dessa fem år blifvit väsentligt förbättrade, synnerligast i Calmarsund. Fyren å Grimskär utanför Calmar hamn blef nästlidet år ombyggt och betydligt förhöjd med mycket starkare lysapparat än förut. Vid Borgholms hamn anlades samma år en fyr, och början gjordes till en dylik anläggning vid Ispeudd på Ölands-kusten midtemot Skäggenäs, hvilken nya fyr är ämnad till vägledning vid begagnande af en nyligen upptäckt djup segelled genom sundet, närmare Ölands-stranden, än den hittills allmänna. Flera nya stenkummel hafva uppförts till rättelse vid insegling till hamnarne. Inloppet till Kåreholms hamn på norra kusten af Öland har blifvit utprickadt, och hamnen försedd med lots. Så kallade ballonger hafva utlagts å flera vådliga grund i Calmar sund, och beslut fattats om förläggande af ett fyrfartyg vid utgrunden i södra delen af sundet.

Tab. N:o 9 a. C) *Sjöfart och handel*. Länets *handelsflotta* utgjorde år 1860, när dräktigheten reduceras till nyläster:

för landet och köpingarne	146 fartyg om tillhopa 2,530 nyläster,
» städerna	171 » » » 5,424 »
eller för hela länet.....	317 fartyg om tillhopa 7,954 nyläster.

Denna flotta uppgick år 1865, enligt bilagde tabell N:o 9 a, till:

för landet och köpingarne	158 » » » 2,847 »
» städerna	148 » » » 5,162 »
eller för hela länet.....	306 fartyg om tillhopa 8,009 nyläster.

Landsbygdens och köpingarnes fartyg hafva således ökat i antal med omkring 8 procent och i dräktighet med nära 12 procent, hvaremot städernas handelsflotta undergått förminskning, i förra hänseendet med öfver 13 och i det sednare med inemot 5 procent.

Då länets hufvudsakligaste sjöfartsrörelse fortfarande bedrifves i och för export af trävaror, span- Tab. Litt. I
mål, jern och andra inhemska varor till utländska orter, har jag ansett företrädesvis behöfligt att här och K.
framlägga i bilagan Litt. I uppgift å de från de särskilda tullkammare-distrikten till utlandet klarerade Sven-
ska och utländska fartyg. Deraf visar sig, att då, af hela det från tullkammare-distriktet till utlandet expe-
dierade antal fartyg, främmande nationers utgjort i medeltal i Calmar 18 och i Westervik 28 procent, så har
samma medeltal i Oscarshamn uppgått till endast 2½ procent. Särskildt bifogas under Litt. K uppgift å an-

Tab. Litt. I. Uppgift å de fartyg, som afgått till utrikes orter från tullkammarna inom Calmar län under nedannämnde år.

	Calmar.		Westervik.		Oscarshamn.		Summa fartyg.	
	Svenska.	Utländska.	Svenska.	Utländska.	Svenska.	Utländska.	Svenska.	Utländska.
År 1861	250	54	111	58	226	11	587	123
» 1862	250	59	128	52	271	9	649	120
» 1863	309	66	129	44	285	5	723	115
» 1864	226	53	154	54	276	1	656	108
» 1865	290	64	160	60	450	12	900	136
Summa	1,325	296	662	268	1,506	38	3,515	602

Tab. Litt. K. Uppgift å utländska fartyg, hvilka besökt hamnar inom nedannämnde tullkammare-distrikt åren 1861—1865.

	Danska.	Engelska.	Finska.	Franska.	Ham- burgska.	Hannove- ranska.	Holländ- ska.	Holstei- ska och Slesvig- ska.	Mecklen- burgska.	Norska.	Olden- burgska.	Preussi- ska.	Ryska.	Summa.
År 1861.														
Calmar	28	—	2	—	1	2	5	—	—	17	—	1	—	56
Westervik	7	4	8	—	—	2	—	—	—	36	—	1	—	58
Oscarshamn	3	1	—	—	—	1	1	1	—	1	—	—	—	8
År 1862.														
Calmar	22	—	1	—	—	2	4	3	4	25	—	1	—	62
Westervik	5	3	5	1	1	1	—	—	2	34	—	—	—	52
Oscarshamn	4	1	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	8
År 1863.														
Calmar	26	—	1	—	1	1	6	—	2	26	—	1	—	64
Westervik	6	5	1	—	—	—	1	—	—	29	—	2	—	44
Oscarshamn	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	5
År 1864.														
Calmar	20	—	—	—	—	1	4	1	—	19	—	1	2	48
Westervik	12	3	1	—	1	—	—	—	—	36	1	—	—	54
Oscarshamn	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	3
År 1865.														
Calmar	33	3	—	2	—	1	4	3	4	17	—	1	—	68
Westervik	18	8	2	2	2	1	—	—	2	25	—	—	—	60
Oscarshamn	7	—	—	—	—	—	—	—	1	2	—	—	—	10
Summa	192	28	21	5	6	12	25	8	15	277	1	8	2	600

talet af de utländska fartyg, hvilka under ifrågavarande år besökt hvarterdera tullkammare-distriktets hamnar. Af detta antal hafva Norska fartyg utgjort 46 och Danska 32 procent. Dernäst, fastän vida mindre ofta, hafva Engelska och Holländska flaggorna varit synliga i länets hamnar.

Vid detta läns kuster har nedannämnde år följande antal fartyg *strandat*:

År.	Antal strandade fartyg.			Af dessa fartyg hafva					
				tagits af grund och reparerats.			totalt förolyckats.		
	Svenska.	Utländska.	Summa.	Svenska.	Utländska.	Summa.	Svenska.	Utländska.	Summa.
1861.....	6	5	11	3	3	6	3	2	5
1862.....	8	2	10	1	1	2	7	1	8
1863.....	9	6	15	5	2	7	4	4	8
1864.....	18	6	24	4	1	5	14	5	19
1865.....	4	7	11	1	5	6	3	2	5
Summa för alla 5 åren	45	26	71	14	12	26	31	14	45

Häraf synes, att 1864 var för länets sjöfart ett särdeles olyckligt år. De flesta det året vid härvarande kuster timade sjöskador förorsakades af den orkanlika snöstorm, som rasade natten till den 6 November. Flera fartyg drefvo då på grund i närheten af Calmar hamn, och ett af dem sjönk under natten, utan att folket kunde räddas. Eljest pläga de flesta sjöskador inträffa vid sydöstra kusten af Öland, hvarest också vid Gräsgårds båthamn en lifräddningsbåt blifvit i sednare tid stationerad. De ofvanomförmälda skeppsbrotten här vid hamnen 1864 föranledde mig att göra underdånig framställning om en sådan båts stationering afven här, hvilken framställning, sedan staden åtagit sig båtens vård och bemanning, blef i nåder bifallen. På årsdagen två år efter de olyckor, som gifvit anledning till denna lifräddningsbåts anskaffande, blef den för första gången begagnad, och dermed räddades då besättningen från ett staden tillhörigt, under svår storm på grund drifvet fartyg, som 20 minuter derefter lösrycktes från grundet och sjönk; hvilken händelse, fastän icke tillhörande nu ifrågavarande tidskifte, likväl torde förtjena att här omnämnas.

Tab. N:o 9 b. Antalet *handlande* och deras betjening jemte dem påförd bevillning upptages för år 1865 särskildt för landet och särskildt för städerna uti bilagde tabell N:o 9 b. Denna uppgift ådagalägger, att dels såsom sjelfständiga idkare och dels såsom biträden, ett sammanräknadt antal af 722 personer sysselsätter sig med handelsrörelse såsom hufvudyrke, hvilket antal motsvarar något mer än 3 per mille af länets hela folkmängd. Upptagas i sådan beräkning endast de manliga handelsidkarne, uppgående till ett antal af 668, så utgör det öfver 6 per mille af länets manliga befolkning.

Det är en allmän klagan, att omfattningen, lifligheten och inkomsten af länets handelsrörelse, åtminstone hvad sjöstäderna och köpingarna angår, lidit betydlig minskning under de två sista åren af ifrågavarande period. Flera orsaker hafva härtill bidragit. 1864 års krig i Danmark hämmade i ansenlig mån exporten af trävaror, som från detta län alltid haft sin förnämsta rigtning åt de dåvarande Danska staterna. Äfven i Pommerska och Mecklenburgska hamnar, dit trävaror härifrån pläga utskeppas, afstadsnade köplusten eller minskades betydligt, Afsättningen af importerade köpmannavaror minskades, dels i följd af den med nämnde år begynnande penningebristen, hvarom förut är i denna berättelse ordadt, och dels af handelsområdets inskränkande genom jernvägars öppnande i angränsande län. I afseende på sistnämnde omständighets inflytande särskildt på Calmar stads handel, har erfarenheten bekräftat, att befolkningen i östra trakterna af Kronobergs län, som tillföre hit till staden affört sina skogsprodukter och öfriga saluartiklar samt här upp-

köpt sina behof af spanmål, kalk, sill, salt, specerier, färgstoffer m. m., nu, sedan Wexiö kommit i jernvägsförbindelse med de Skånska städerna, i stället börjat att allmänt hänvända sig till nyssnämnde stad för både försäljning och uppköp. Ungefär enahanda förhållande har, efter södra stambanans fullbordande, visat sig i de trakter, som norr om Wexiö ligga emellan jernvägen och Calmar läns kuster. Handelsplatserna vid dessa kuster hafva derefter erfarit minskning i både tillförsel och afsättning. Efter jernvägens öppnande emellan Stockholm samt Malmö med flera städer i Skåne, hafva stapelstäderna i Calmar län nästan alldeles förlorat de förut, särdeles i Calmar, betydliga fördelarna af transiterande utländskt gods, som här tullbehandlades, för att vidare till Stockholm med ångfartyg afsändas.

Såsom i viss mån betecknande i fråga om graden af den större handelsrörelsens liflighet, får jag meddela följande:

Sammandrag öfver uppbörden vid tullkamrarna under nedanstående år.

		Calmar.		Westervik.		Oscarshamn.		Summa.	
År 1861	R:mt R:dr	347,212	27	101,411	77	18,481	86	467,105	90
» 1862	» »	478,070	15	118,498	05	150,763	23	747,331	43
» 1863	» »	500,183	41	110,948	72	168,863	76	779,995	89
» 1864	» »	304,864	43	78,945	36	87,495	58	471,305	37
» 1865	» »	217,562	71	57,832	15	43,963	62	319,358	48
	Summa » »	1,847,892	97	467,636	05	469,568	05	2,785,097	07
	eller i medeltal » »	369,578	59	93,527	21	93,913	61	557,019	41

Jemföres denna uppgift med den likartade, som förekommer i förra femårsberättelsen, så visar tulluppbördens årliga medeltal för hela länet visserligen en ökning från 543,356 R:dr till 557,019 R:dr, motsvarande något mera än 2½ procent; men dervid torde böra bemärkas, att handelsrörelsen under den närmaste tiden efter 1857 års handelskris hade lidit en allmän minskning, som ej kunde undgå att långt under det vanliga beloppet nedbringa tulluppbörden åren 1858 och 1859. Vid granskning af den nu meddelade uppgiften befinnes, att tulluppbörden från 1863 till 1864 minskats i Calmar med 39, i Westervik med 29 och i Oscarshamn med ända till 47 procent.

På länets *marknader* bedrifves fortfarande ett icke obetydligt varu-utbyte. Sedan det kapitel, 7 kap. Handels-Balken, i allmänna lagen, som talar om marknader, enligt föreskrift i slutet af nådiga Förordningen om utvidgad näringsfrihet den 18 Juni 1864, upphört att vara gällande, uppstod inom åtskilliga kommuner här i länet fråga, huruvida de årliga marknader, som dittills inom samma kommuner hållits, kunde fortfarande anses vara underkastade reglering af offentlig myndighet, eller om det icke nu mera vore på kommunerna sjelfve beroende att efter godtfinnande besluta i afseende på dylika sammankomster för varuonsättning, för hvilka speciel tillåtelse syntes hafva varit behöflig endast så länge Rikets ekonomiska lagstiftning lade hinder i vägen för varors försäljande hvar som helst, i stad eller på landet; men sedan Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i underdånighet underställt denna fråga Eders Kongl. Maj:ts nådiga bepröfvande samt Kongl. Maj:ts och Rikets Kommerce-Kollegium deröfver afgifvit underdånigt utlåtande, har Eders Kongl. Maj:t i nådigt Bref den 19 Maj 1865, med godkännande af de skäl för marknads-institutionens bibehållande, som bemålde Kollegium anfört, funnit framställningen icke föranleda till annan åtgärd, än att, då, efter införandet af utvidgad näringsfrihet, behovet af marknader syntes, med undantag af sådana, som afsågo kreaturshandel, böra vara, om icke i allo undanröjdt, dock i väsendtlig mån inskränkt, Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i samtliga Rikets län skulle förstärkas att, efter det Landstingen och, hvad städerna särskildt anginge, jemväl Stads-

fullmäktige eller, der sådana icke finnes, stadsinnevärdarne å allmän rådstuga blifvit hörde, till Kommerce-Kollegium före 1865 års slut inkomna med förslag till indragning af eller minskning i tiden för de marknader, som kunde finnas obehöfliga eller till tiden alltför långt utsträckta, hvarefter Kollegium hade att, med föranledande af de sålunda inkomna upplysningarna, vidare i ämnet förordna. Verkställigheten af detta nådiga beslut faller dock utom närvarande berättelses område.

Länets marknader år 1865 höllos till nedannämnde antal i följande månader, nemligen:

	å landet.	i städerna.	Summa.
Januari.....	—	1.	1.
Februari	—	2.	2.
Mars	1.	—	1.
April	—	—	—
Maj	2.	1.	3.
Juni.....	6.	4.	10.
Juli	1.	—	1.
Augusti	2.	—	2.
September	11.	1.	12.
Oktober	9.	4.	13.
November	3.	—	3.
December	—	1.	1.
	eller tillhopa 35.	14.	49.

Inom åtskilliga kommuner på landet hållas så kallade *torgdagar* till försäljning af kreatur och ladugårdsprodukter, spanmål, mjöl, rotfrukter och andra jordbruksalster. Efter näringsfrihetens utvidgande år 1864 hafva en och annan af dessa torgdagar mer och mer närmat sig arten af marknad, och företett försäljning äfven af handtverks- och industri-produkter.

Kreaturshandeln i länet började år 1864 taga en starkare fart och uppnådde nästlidet år ungefär samma grad af liflighet, som den hade år 1855. Man såg uppköpare, dels tillhörande länet och dels kommande från andra orter, kringresa för uppköp af mer eller mindre gödda slagtoaxar, hvaraf ansenliga drifter nästan dagligen fördes såväl till närmaste jernvägsstationer som ock till kuststäderna, från hvilka sednare kreaturen med ångfartyg vidare affördes till Stockholm. Detta förhållande har sedermera nästan alltjemt fortfarit.

5. Kameralförhållanden.

Tab. N:o 10. De under N:o 10 *a* och *b* bifogade tabellerna innefatta uppgift om länets hela hemmantal, såväl det ursprungliga eller oförmedlade, som ock det nuvarande eller förmedlade, jemte antalet af brukningsdelar, torp och lägenheter, rymden af städernas jord samt uppskattningsvärdet af fastigheterna å landet och i städerna.

Någon *hemmansförmedling* har icke tillkommit under nu ifrågavarande tiderymd; men i afseende på hemmansnaturen har den förändring skett, att från krono till skatte blifvit inlösta tillhopa 22 $\frac{1}{3}$ mantal. Inga hemman hafva under denna period upptagits ur ödesmål och ej heller något hemman undergått ny skattläggning. 45 hemman, tillsammans utgörande 29 $\frac{1}{3}$ mantal, som varit anslagne till posthemman, hafva, i följd af förändringar med postbefordringen, blifvit från postskjutsningsskyldigheten befriade, men deremot fått sig ålagd rotering jemte de öfriga onera, från hvilka deras egenskap af posthemman förut gjort dem fria. För fastställelse af öfverenskommen årlig afgäld hafva hos Kongl. Maj:ts Befallningshafvande blifvit under dessa år anmälda tillsammans 63 större och mindre *jordafsöndringar*.

Sammanräknade <i>uppskattningsvärdet</i> utgjorde år 1865:		
af hemman och lägenheter på landet	R:mt R:dr	101,141,505.
och af städernas jord och hus	» »	8,704,075.
		eller tillhopa R:mt R:dr 109,845,580.

Angående *laga skiften* lemnas föreskrifne uppgifter i bilagde tabell N:o 11. Vid densamma jem- Tab. N:o 11.
förande med enahanda uppgift i nästföregående femårsberättelse, befinnes att den skiftade jordens hemman-
tal, som under åren 1856–60 uppgått till 213 $\frac{1}{4}$, nu minskats till 118 $\frac{1}{4}$ mantal. Då de flesta byar och emel-
lan flera åboer fördelade hemman i länet redan undergått skiftesdelning, så är det också naturligt, att antalet
af dylika förrättningar måste år ifrån år minskas. Till denna minskning har måhända jemväl i någon mån
bidragit den år 1857 stadgade högst betydliga förhöjning af Landtmäteri-taxan, äfvensom penningeförlägen-
heten torde under de senaste åren hafva föranledt mången att tills vidare låta anstå med påkallande af eljest
tillämnadt laga skifte.

Rörande *kronouppbörden* återopas bifogade tabell N:o 12.

Tab. N:o 12.

6. Politi.

A) *Undervisning.* Under de år, som denna berättelse omfattar, har folkundervisningen inom många af
länets kommuner blifvit förbättrad genom ett ökad antal *fasta skolor* och inrättandet af flera förberedande
eller så kallade *småskolor*. Anstalterna för folkskololärares bildande synas mer och mer bidraga till folksko-
lornas förseende med skickliga lärare, hvilka nu, mera än förr, kunna egna sig uteslutande åt sitt mödosamma
och viktiga kall, sedan deras löneinkomster blifvit genom nådiga Kungörelsen den 11 December 1863 ansen-
ligt förhöjda. På Öland och i de mera befolkade kusttrakterna af fasta landet är folkundervisningen i all-
mänhet ordnad på ett tillfredsställande sätt, hvartill lokala förhållanden bidragit, enär de fasta skolorna der
kunat få sådana lägen, att de omgifvas af en stor befolkning. I de inre glest befolkade delarna af länet är
det deremot ofta svårt att förlägga en fast skola så, att den bekvämligen kan besökas af ett stort antal barn.
I dessa trakter nödgas man derföre antingen bygga ett proportionsvis mycket stort antal skolhus, eller ock
låta undervisningen af flyttande lärare besörjas rotvis i hyrda skollokaler; men, ehvad särskildta skolhus finnas
eller icke, äro i nämnda trakter lärarkrafterna vanligen otillräckliga till mera än några få månaders under-
visning årligen i hvarje rotes skola. De på senare tider anställda folkskoleinspektörer hafva utvecklat en
gagnelig verksamhet till folkskoleväsendets förbättrande, och på deras framställningar hafva många åtgärder
i detta hänseende blifvit af kommunerna vidtagna. Särskildt torde böra nämnas, att flera fasta skolor nu
blifvit försedda med lämpliga jordland för skolbarnens undervisning och öfning i trädplantering och odling
af trädgårdsväxter. Åtskilliga kommuner hafva dock vägrat att anskaffa dylika jordland, under förmenande,
att de dertill icke hade någon bestämd skyldighet, enär Skolestadgans föreskrift om sådan jords upplåtande
åt skolan vore förenad med vilkoret "så vidt sig göra låter". Sedan Folkskole-inspektören inom Calmar stift
hos Domkapitlet gjort anmälan om flera så beskaffade fall, har Domkapitlet i slutet af nästlidet år hänskjutit
dessa frågor till Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes pröfning.

De bidrag af statsmedel, som under denna period utgått till främjande af folkundervisningen i Tab. Litt. L.
länet inhemtas af bilagde tabell Litt. L. Oaktadt dessa bidrags betydliga belopp, måste dock erkännas, att
kommunernas egna utgifter för folkskolorna mångenstädes äro ganska dryga och utgöra en väsentlig del af
kommunal-utskylderna. Deraf kan ock förklaras, att, ehuru kommunerna i allmänhet beredvilligt gått till
mötes gjorda framställningar om byggande af nya skolhus eller utvidgande af redan befintliga eller anställande
af flera lärare m. m., hvad i sådan syftning blifvit yrkadt, likväl inom åtskilliga kommuner rönt ett envist
motstånd.

Med den allmänna folkundervisningen har under senare åren förenats öfning i *gymnastik* och *vapenföring*. Dessa öfningar synas vara af välgörande verkan på skolbarnens hälsa och fysiska utveckling.

Det i Calmar inrättade *Seminarium för folkskolelärares bildande* blef för några år sedan förändradt till undervisning endast åt qvinliga elever, hvarefter detta Seminarium till följd af nådiga Kungörelsen den 22 April 1864 med innevarande år upphört.

Följande *elementarläroverk* funnos år 1865 i länets städer, nemligen:

1:o i *Calmar*: ett högre elementarläroverk, fullständigt på både klassiska och real-linien, med en Rektor, 7 Lektorer och 12 Adjunkter jemte 3 Öfningslärare. Lärjungarnes antal, som höstterminen år 1860 utgjorde 266, hade vid samma termin år 1865 stigit till 452, och således ökats med nära 70 procent. Detta betydliga antal skolunglingar innefattar glädjande bevis, både på den till ökadt förtroende för läroverket ledande ordning och skicklighet, hvarmed undervisningen der besörjes, och på den hos ortens befolkning tilltagande hågen att bereda sina barn kunskaper och bildning. Emellertid har det för omkring 30 år sedan nybyggda läroverkshuset redan befunnits vara alltför otillräckligt, fastän det vid uppbyggandet erhöi vida större dimensioner, än som motsvarade det dåvarande behovet. På en invid skolgården inköpt tomt grundlades derföre nästlidet år en större tillbyggnad, som nu är under utförande.

2:o i *Westervik*: ett på real-linien fullständigt högre elementarläroverk med en Rektor, 2 Lektorer, 7 Kolleger, en extra lärare och tre Öfningslärare. Antalet lärjungar, som höstterminen år 1860 utgjorde 141, har småningom ökats, så att det under 1865 års hösttermin steg till 172; hvilken tillökning motsvarar 22 procent. Ett nytt större skolhus, hvartill staden genom enskild donation fått betydligt understöd, kommer att uppbyggas i stället för det gamla, som är för litet.

3:o i *Wimmerby*: en lägre elementarskola med tre klasser. Lärarne voro en Rektor och två Kolleger. Behovet af något vidsträcktare undervisning, än den, som i endast tre klasser kan lemnas, har föranlett Stadsfullmäktige att anslå lön till extra lärare i en fjerde klass, der åt de ynglingar, som genomgått skolans tredje klass, undervisning lemnas i ämnen, tillhörande fjerde klassen i högre elementarläroverk. Lärjungarnes antal hade från 13, som det utgjorde vårterminen 1861, stigit vid 1865 års hösttermin till 32, och således på dessa fem år ökats med 146 procent.

4:o i *Oscarshamn*: ett förut tvåklassigt, numera treklassigt lägre elementarläroverk med en Rektor och två Kolleger. Antalet lärjungar utgjorde 1860 46, men nästlidet år 62, och har alltså stigit med nära 35 procent. Med ett af Staten erhållet anslag af 20,000 R:dr, men med betydlig uppoffring derutöfver af egna medel, har staden uppbyggt ett nytt, rymligt och prydligt läroverkshus af sten.

5:o i *Borgholm*: i stället för der förut varande stadspedagogi, ett tvåklassigt lägre elementarläroverk med Rektor och en Kollega. Lärjungarnes antal uppgick 1860 till 21, men hade nästlidet år stigit till 31, hvilken tillökning motsvarar nära 48 procent.

Tab. Litt. L.

Bidrag af statsmedel till folkskoleundervisningens befrämjande.

Ar.	R:mt R:dr		Folkskoleafgift.	Särskildt beviljade anslag till Folkskolelärares aflöning m. m.
1861.....			28,013,74	5,022
1862.....	»	»	27,367,94	5,022
1863.....	»	»	27,413,77	5,022
1864.....	»	»	27,547,83	6,574
1865.....	»	»	30,139,81	6,574

Sammanräknas antalet af de ynglingar, som nästlidet års hösttermin begagnade undervisningen i de offentliga elementarläroverken inom länet, så befinnes det hafva uppgått till 749, motsvarande ungefär 6 $\frac{2}{3}$ per mille af länets manliga befolkning.

Navigations-skolorna i länet hafva med oförändradt antal lärare fortfarit att verka för sitt ändamål. Antalet inskrifne och utexaminerade elever har varit följande:

	Läsår.	Antal inskrifne elever.	Deraf utexaminerade		
			Sjökaptenen af 1:a klassen.	Sjökaptenen af 2:a eller Styrman af 1:a klassen.	Styrman af 2:a klassen.
Calmar	1860—61	40	4	9	18
	1861—62	37	4	4	13
	1862—63	40	6	2	21
	1863—64	42	7	9	19
	1864—65	41	11	9	17
Westervik	1860—61	30	18	1	10
	1861—62	29	16	2	9
	1862—63	19	9	2	6
	1863—64	15	11	1	2
	1864—65	16	8	1	7

Utom den i förra femårsberättelsen omförmälda lägre *landbruksskola* vid Ryssbylund, hvilken, stående under länets Södra Hushållnings-Sällskaps inseende, fortfarande förestås af nämnde egendoms ägare H. Kyllberg, har tillkommit för länet en ytterligare sådan läroanstalt, likaledes med årligt anslag af statsmedel, nemligen å Sundsholm inom Norra Hushållnings-Sällskapetets verksamhetsområde, för hvilken senare skola ställets ägare, Kongl. Sekreteraren E. Keij är föreståndare. Begge dessa skolor emottaga årligen frielever, för att undervisas och bildas till skickliga Rättare. De åtnjuta båda ett rättvist förtroende, och ifrån dem utexaminerade elever få i allmänhet fördelaktig anställning. Ägaren af Ryssbylund har derstädes på senare tid för egen räkning inrättat en särskild mycket anlitad och berömd läroanstalt, der unga gossar af ståndspersonsklassen, hvilka äro ämnade för landbruksyrket, erhålla en förberedande humanistisk bildning i sådana ämnen, som tillhöra den vanliga skolundervisningen, under det de tillika få en för deras ålder passande handledning och öfning i jordbruk. Det af Agronomen Wulff på hans egendom Applerum i Södra Möre härad inrättade enskilda landbruks-institut fortfar att handhafvas med nit och omsorg. Det åsyftar att genom theoretisk undervisning och praktisk öfning bilda skickliga inspektorer eller gårdsförvaltare, hvilken uppgift denna läroanstalt vid årligen anställda offentliga examina visat sig kunna på ett tillfredsställande sätt lösa. En enskild landbruksskola för rättarelärlingar har mot slutet af denna period inrättats å Borgholms kungsgård på Öland af kungsgårdens arrendator C. Hultenberg.

Den vid Böda kronopark å Öfverjägare-bostället Skäftekärr år 1860 öppnade *Skogsskola*, der undervisningen bestrides af Öfverjägaren med biträde af en Skogsrättare, lemna årligen utexaminerade lärlingar, lämpliga att användas såsom skogsvaktare eller underjägare.

Vid Hjorted i Södra Tjusts härad har, genom dervarande Kyrkoherde J. Östbergs nitiska föranstaltande, inrättats ett enskildt *institut för döfstumma barns uppfostran*. Medel till denna vackra stiftelse hafva insamlats genom frivilliga bidrag i flera delar af Riket, hvarjemte den fått emottaga åtskilliga donationer och äfven hugnats med ett anslag för en gång af 1,000 R:dr utaf statsmedel. Nya ändamålsenliga byggnader, som kostat omkring 27,000 R:dr, äro för institutet uppförda å en dertill med vederbörlig tillåtelse från Hjort-

eds pastorsboställe upplåten plan af 35½ kvadratrefters areal. Större delen af detta jordområde har förvandlats till en trädgård, som skötes af eleverna och nästlidet år gaf en penningeinkomst af 300 R:dr. Utom sin fasta egendom äger institutet en samlad fond af omkring 15,000 R:dr, deraf tre donationer å tillhopa 11,500 R:dr, nemligen den Sandbergiska å 8,000 R:dr för institutet i allmänhet, den Martinssonska å 1,500 R:dr till frielevers underhållande och den Sundbergiska å 2,000 R:dr till lärares afönande. Vid institutet, som förvaltas af en inom länet befintlig Styrelse utaf fem personer, är såsom föreståndare anställd förre läraren vid Manilla A. Klingspor. Utom honom finnas två andra lärare. Frielever emottagas i mån af utrymme och tillgång, utan afseende på hemort. Som inrättningen egentligen icke började förr än år 1864, har antalet frielever ännu icke kunnat höjas öfver två, hvarjemte en elev emottagits för half betalning. För betalande elever erlägges årligen 200 R:dr, om de klädhålla sig sjelfve, men 250 R:dr när de skola beklädas på stället. Antalet fullt betalande elever uppgick nästlidet år till 28, deraf 10 flickor. Sammanräknade elevantalet var nämnde år 31. Af dessa voro 17 från Linköpings och 5 från Calmar stift. Undervisning lemnades i vanliga läroämnen, men derjemte äfven i skraddare-, skomakare- och korgmakare-yrkena och i trädgårdsskötsel.

I länets städer finnas, utom de redan nämnda elementarläroverken, följande undervisningsanstalter:

i Calmar: a) *Bernhardinas flickskola*, der unga medellösa flickor undervisas i enklare qvinnoslöjder, såsom sömnad, spånad, väfnad m. m., jemte det de deremellan äfven få begagna undervisningen i folkskolan. Skolan har en räntebärande fond och underhålles för öfrigt genom enskilda bidrag. Elevernas antal var nästlidet år 41;

b) en likartad, af ett antal välgörande personer bildad och underhållen läroanstalt, kallad *Föreningsskolan*, der omkring 30 unga fattiga flickor njuta icke blott kostnadsfri undervisning i handaslöjd af dertill antagen lärarinna och uti vanliga folkskoleämnen af en särskild lärare, utan jemväl fullständig beklädning och daglig middagsmåltid. Handlanden C. J. Borell lemnar fortfarande utan hyra den icke obetydliga lokal, som för denna skola erfordras;

c) en genom anslag af stadens medel underhållen *ritskola* för handtverks- och slöjdidkare, hvilken skola nästlidet år begagnades af 108 elever; och

d) den så kallade *Rostad-pension*, en af Mamsell Cecilia Fryxell på hennes egendom Rostad nära intill Calmar år 1859 inrättad uppfostringsanstalt för unga flickor af ståndspersonsklassen. I denna pension, der flera skickliga lärarinnor äro anställda, emottagas både hel- och half-pensionärer. Pensionen åtnjuter fortfarande ett stort och vidsträckt förtroende. Af hel-pensionärerna, som vanligen uppgå till 30, tillhöra många mer och mindre aflägsna orter. En ny med denna nära likartad pensionsanstalt har nästlidet år inrättats i Calmar af Fröken Fredegunda Nisbeth och äfven den börjar att mycket anlitas samt förtjenar allt loford.

I Westervik: en i förening med den fasta folkskolan och i dennas hus inrättad *slöjdskola* för flickor, som, jemte det de i qvinnoslöjd läras och öfvas af två lärarinnor, äfven erhålla undervisning i folkskolan samt en af stadens handtverksförening bekostad *söndagsskola* för handtverkslärlingar.

I Wimmerby: en under sednare åren genom frivilliga bidrag af stadens bättre lottade medlemmar åstadkommen läroanstalt under namn af *Hennes Maj:ts Enkedrottningens flickskola*, hvilken förestås af en lärarinna och lemnar medellösa flickor undervisning i både vanliga qvinnoslöjder samt läsning och skrifning.

I Oscarshamn: en genom sammanskott af enskilda personer bildad och underhållen *flickskola*, der 12 å 16 unga fattiga flickor få undervisning i qvinliga handarbeten.

B) *Rättsväsende och fångvård.* Huruvida och i hvad mån den med år 1865 började tillämpningen af den nya Strafflagen varit af något väsendtligt inflytande i afseende på antalet af brott och lagöfverträdelser, kan efter en så kort tids erfarenhet svårligen bedömas. Väl hyste man i början den farhåga, att olofliga tillgrepp skulle oftare än tillförene förekomma, sedan, enligt nya lagen, det tillgripnas penningevärde i vanliga fall behöfde uppgå ända till 15 R:dr innan tillgreppet kunde hänföras till stöld, eller annat ansvar ådömas

än för snatteri; men, så vidt af Läns häktets fånglistor för nyssnämnde år kunnat inhämtas, har denna farhåga icke besannats; ty då antalet af för brott emot äganderätten häktade personer utgjort under år 1864 75 och för de fyra åren 1861—1864 i medeltal årligen 91 personer, så uppgick det under år 1865 till endast 57 personer. Deremot inträffade sistnämnde år, i jmförelse med de föregående, en icke ringa tillökning i antalet af de personer, som undergingo fängelse vid vatten och bröd i saknad af tillgång till dem för oloflig utskänkning eller minutförsäljning af bränvin ådömda böter; och man har velat, måhända icke utan skäl, till detta förhållande söka en förklaringsgrund uti den lindrigare och följaktligen i ringare mån afskräckande bestraffning, som för dylik förbrytelse, i de oftast förekommande fallen af bristande bötestillgång, nu, efter de nya förvandlingsgrunderna eger rum, och hvilken lindring här framträder så mycket mera märkbar, som den nya Strafflagen med för öfrigt i allmänhet förhöjda bötesbestämmelser icke förrän innevarande år föranledt någon höjning af de i den särskilda bränvinsförsäljnings-författningen stadgade böters belopp.

I fråga om böters förvandlande till motsvarande fängelsestraff, har den nya Strafflagen infört den väsentliga förändring, att det numera i vanliga fall tillkommer icke domstol, utan Kongl. Maj:ts Befallningshafvande att, när bötestillgång saknas, derom förordna. Denna förändring har icke obetydligt ökat göromålen på Landskansliet, hvarest under år 1865 ej mindre än 736 sådana förvandlingsärenden förekommo till handläggning. Mången lærer hafva antagit, att det nya lagstadgandet om bötesförvandlingarnes öfverflyttande från domstolarne till Länsstyrelserna tillkommit under den förutsättning, att den bötfälde, som vid skedd undersökning befunnits sakna tillgång till böterna, skulle kunna genast och utan vidare omgång af underexekutorn insändas till Länsfängelset, för att, enligt det förordnande, som vid hans ankomst dit borde af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande meddelas, befordras till den mot böterna svarande fängelsebestraffning. Men att så icke gerna kan tillgå, är dock temligen klart; ty, då de flesta så kallade "bötessittare" inkomma till Läns häktet med extra eller tillfälliga fångtransporter, kan någon viss tid icke beräknas för deras ankomst, hvilken naturligtvis icke sällan inträffar så sent på eftermiddagen, att förvandlingsfrågan icke kan föredragas och afgöras förrän följande dag, och i sådana fall skulle den bötfälde få sitta i häkte nära ett, eller, om en eller två sön- eller helgdagar följde på ankomstdagen, nära två eller möjligen nära tre dygn innan han finge påbörja sitt straff. Dessutom kan man lätt föreställa sig möjligheten deraf, att vid förvandlingsfrågans pröfning de dertill hörande handlingar befinnas lida af någon ofullständighet, eller ett annat hinder möter för meddelande af förvandlingsbeslut genast vid frågans företagande, i hvilken händelse den dömdes insändande i förväg skulle ådraga honom ett obehörigt ökad lidande och kronan en onödig fångforslingskostnad. För öfrigt synes ofvan angifna förfaringsätt så mycket mindre hafva kunnat vara af lagstiftaren åsyftadt, som detsammes tillämpning uppenbarligen skulle befinnas alldeles omöjlig i de från Länsresidenserna aflägsna orter, som hafva särskilda straff-fängelser sig anvisade. Här har derföre från början praktiserats så, att bötfälde på fri fot varande personer, som befinnas sakna tillgång till böterna, ej få, för undergående af förvandlingsstraff, inforslas till Läns häktet, förrän Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, uppå vederbörande underexekutors anmälan och efter handlingarnes pröfning, meddelat beslut om sådant straff.

Uppgifter om fångantalet å Läns cellfängelset hafva redan blifvit meddelade i denna berättelses andra afdelning vid redogörelsen för det allmänna sedlighetstillståndet i länet. Ordningen inom detta fängelse har under denna period varit synnerligen tillfredsställande; likaså religionsundervisningen och, med få undantag, fångarnes helsotillstånd. Ingen rymning eller ens försök dertill har under dessa år förekommit; ej heller några svårare förseelser af fångarne, än att ansvarspåföljden fått stanna vid extrajudiciell bestraffning inom häktet. De flesta fall, der, sedan tillsägelser och varningar befunnits fruktlösa, dylik bestraffning egt rum, hafva varit fel emot den inom ett sådant fängelse nödvändiga renlighet och snygghet, eller af okynne föranledd åverkan å väggar eller inventariepersedlar i cellen, eller buller och oljud. Bestraffningen har i lindrigare fall bestått i förlust af sängkläder under några nätter, men, der förseelserna varit svårare eller oftare

upprepade, i mörk arrest under högst åtta dygn. Fängelsets Direktör har gjort sig mycken möda för att bereda fångarne tillfälle till passande arbete, hvilket likväl icke alltid varit möjligt. Att dessa bemödanden dock ej varit alldeles fruktlösa, bevisas deraf, att den i allmänhet mycket lågt tilltagna arbetslönen för inom fängelset emot betalning verkställt arbete, uppgått till sammanräknadt belopp af:

år 1861	R:mt R:dr	1,146.
» 1862	» »	1,200.
» 1863	» »	1,143.
» 1864	» »	944.
» 1865	» »	827.

Fängelsets besparingskassa, till hvilken ingår $\frac{1}{4}$ af arbetsförtjensten, men hvarifrån ofta utbetalas hvarjehanda ersättningar och understöd, hade vid slutet af nästlidet år en genom insättning i Sparbank räntebärande behållning af 668 R:dr. För att, utan någon beröring emellan fångarne, likväl möjliggöra meddelandet af religionsundervisning samtidigt åt flera fångar, hafva, uti ett för sitt egentliga ändamål sällan begagnadt större sjukrum, anbragts utmed ena väggen 9 så kallade cellskåp, så inrättade, att de deruti hvar för sig insatta fångarne väl kunna se den midtframför skåpraden placerade läraren, men icke hvarandra. Härigenom blir fångpredikantens tid mera tillräcklig och fångarne få vida oftare undervisning, än om den skulle bibringas hvar och en af dem särskildt, hvilken senare method naturligtvis i allt fall bibehålles med sådana fångar, hvilkas ringa kunskapsmått eller betänkliga själstillstånd anses påkalla separat undervisning, förmaning eller beredelse.

Under denna period har här i länet förekommit endast en *afrättning*. Delinqventen, en 27-årig dräng vid namn August Petersson, var hemmavistande oäkta son af hustrun till en gammal från lifstids-fästningsarbete benådad torpare i Arby sockens skogbygd af Södra Möre härad. Det fasansfulla brottet bestod deruti, att drängen, som erbjudit sig till vägvisare åt en kringvandrande judisk krämare, under vägen medelst en medhafd yxa mördad denne vid ett afskiljdt ställe och derefter, antagligen med stjuffadrens biträde, plundrat den mördades penningar och varor samt nedsänkt liket i ett skogskärr. Stjuffadren, hvilken icke kunde öfverbevisas om annan delaktighet i brottet, än att han varit med om rofvets delande, blef till fästningen återsänd.

Med undantag af Södra Möre och Tjusts *häradshäkten*, äro de öfriga föga ändamålsenliga. Det i Södra Möre härad uppbyggdes för omkring 25 år sedan af träd i två våningar med tillhopa 14 celler. Ett särskildt transporthäkte finnes vid Bröms å vägen till Carlskrona; men det är litet och illa inrättadt. För längre tid tillbaka uppstod fråga om uppförande af ett ransaknings- och straff-fängelse för norra delen af länet, hvartill afven inköptes byggnadstomt i Wimmerby. Men förslaget kom ej till någon vidare verkställighet. Under denna period har sådan fråga ånyo blifvit väckt, och jag har på Fångvårds-Styrelsens anmodan låtit höra städerna och häradsmenigheterna i nämnde länsdel, ej mindre om lämpligaste läget för ett dylikt häkte, än afven huruvida och i hvad mån de ville, med afseende på derigenom uppkommande besparing i egna fängelseutgifter, bidraga till byggandet och underhållandet af det ifrågasatta nya kronohäktet; hvarefter jag, under den 16 Oktober 1864, afgifvit eget utlåtande och deruti på flera anförda skäl föreslagit, att häktet, inredt till 32 celler, skulle förläggas i Westervik samt begagnas till ransakningsfängelse för nämnde stad och Tjusts domsaga, äfvensom till straff-fängelse för hela norra delen af länet. I hvad skick denna fråga för närvarande sig befinner, är mig obekant.

Samtliga statsutgifterna för fångvården inom länet utgjorde i R:dr R:mt:

år 1861	30,144:	37.
» 1862	32,007:	53.
» 1863	31,358:	25.

år 1864	R:mt R:dr 34,030: 63.
» 1865	» » 32,644: 36.

Af dessa utgifter har nära hälften åtgått till kostnader vid fångforslingen, eller:

år 1861	R:mt R:dr 13,857: 15.
» 1862	» » 15,012: 20.
» 1863	» » 12,981: 37.
» 1864	» » 15,279: 66.
» 1865	» » 14,414: 82.

Efter Södra Stambanans fullbordande blefvo de ordinarie fångtransporterna så förändrade, att fångforslingen emellan detta och Rikets öfriga län nu går öfver Wexiö i alla de fall, der den kan till någon del besörjas å jernväg.

Hvad *exekutionsväsendet* i länet angår, så har antalet af de vid Landskansliet handlagda skuldfordringsärenden varit:

år 1861	4,707, deraf 2,139 afgjorts genom utslag eller vilkorliga resolutioner;
» 1862	3,814, » 1,823 » » » » » »
» 1863	5,623, » 2,668 » » » » » »
» 1864	8,888, » 4,290 » » » » » »
» 1865	8,607, » 4,004 » » » » » »

Dessa lagsökningars antal, som under förra qvinvennet visade ett årligt medium af 5,839, hade Tab. Litt. M. således år 1862 nedgått till mindre än $\frac{2}{3}$ af detta medeltal, hvilket åter nära uppnåddes år 1863; men deremot ökades det de begge följande åren i högst betydlig mån. För hela femårsperioden uppkommer ett medeltal af 6,328, eller ungefär $8\frac{1}{2}$ procent mera än under föregående period. Den med år 1863 begynnande tillökningen af här anhängiggjorda skuldfordringsmål ådagalägger, i sin mån, att penningställningen i länet vid nämnde tid började att försämrans, och detta framstår ännu mera påfallande vid granskning af det under Litt. M bifogade sammandrag af inkomna redogörelser för utmätningsärendena i länet. Isynnerhet uti ett fögderi, Södra Möre härads, har antalet af handlagda utmätningsärenden ökat sig i en oroväckande grad. Ensamt i detta fögderi behandlades nästlidet år 1,437 så beskaffade ärenden, omfattande ett sammanräknadt penningebelopp af nära 400,000 R:dr.

C) *Sparbanker.* Vid periodens början funnos i länet 11 Sparbanker, deraf två i Calmar, en i hvar- Tab. N:o 13. dera af de öfriga städerna och fem på landet. Sedermera hafva på landet tillkommit två nya Sparbanker, nemligen en i Fliseryds socken och en vid Öfverrums bruk i Lofta socken. Bifogade tabell N:o 13 inne-

Tab. Litt. M. Sammandrag af utmätningsredogörelserna i länet för år 1861—65.

Utmättingsärenden, uti hvilka liqvid	1861.		1862.		1863.		1864.		1865.	
	Antal mål.	Ådömda fordringsbelopp i R:dr R:mt.	Antal mål.	Belopp. R:dr R:mt.	Antal mål.	Belopp. R:dr R:mt.	Antal mål.	Belopp. R:dr R:mt.	Antal mål.	Belopp. R:dr R:mt.
mellankommit utan behof af utmätning.....	652	142,777	471	95,997	581	130,812	847	208,590	880	144,610
blifvit erlagd först efter utmätning, men före godsets försäljning.....	1,116	323,962	946	206,888	1,058	274,272	1,381	276,152	1,494	360,566
uttagits genom försäljning af utmätt lös egendom.....	710	192,821	489	125,973	999	283,147	1,651	436,187	1,656	461,144
» » » » » fast egendom.....	24	67,965	24	19,364	16	20,182	26	36,234	37	44,444
ej kunnat utgå i anseende till gäldenärens fattigdom.....	268	29,721	218	30,918	305	29,164	358	41,996	349	59,484
Summa	2,770	757,246	2,148	479,140	2,959	737,577	4,263	999,159	4,416	1,070,248

fattar ett sammandrag af alla dessa besparingsanstalters rörelse och ställning under ifrågavarande fem år. Deraf synes, att från år 1860 till år 1865 antalet af samtliga delägarne i Sparbankerna ökats från 6,262 till 7,258, eller med nära 16 procent, samt att de i Sparbankerna deponerade penningarnes totalbelopp under samma tid stigit från 1,089,011 till 1,211,083 R:dr, eller med 11 procent. Depositionsbeloppets tillväxt har dock uppkommit under periodens tre första år, då det år 1863 hade stigit till 1,278,604 R:dr; men derefter hafva uttagningarna hvarje år öfverstigit insättningarnas belopp, hvilket innefattar ett ytterligare bevis på en mindre gynnsam penningeställning under de sistförflutna tvänne åren.

D) *Försäkringsinrättningar.* Tvänne sådana af större omfattning finnas inom länet, nemligen:

1:o Calmar läns *Brandstodsbolag*, hvilket bildades år 1841 med hufvudstyrelse i Calmar, men komitéer i länets socknar. Försäkring lemnas mot brandskada å såväl hus som lösören. Sammanräknade försäkringssumman utgjorde år 1860 36,848,490 R:dr, men hade år 1865 ökats till 46,052,560 R:dr. I ersättning för timade brandskador utbetalte Bolaget

år 1861	R:mt R:dr	47,790,
» 1862	» »	32,248,
» 1863	» »	48,264,
» 1864	» »	50,610,
» 1865	» »	46,885,

hvilken utgiftssumma för sistnämnde år föga öfverstiger en per mille af försäkringsvärdet.

Ett par af länets större socknar hafva på senare åren skiljt sig från detta bolag och bildat egna brandstodsföreningar.

Tab. Litt. N. 2:o Ett *Sjöförsäkringsbolag*, som förut omfattat endast detta län, och derföre kallats Calmar Läns Sjö-assuransförening, men nu, såsom omfattande äfven fartyg tillhörande Blekinge, fått namnet "Calmar Läns och Blekinge Sjö-assuransförening". Bolaget, som har sin Direktion i Calmar, grundar sig på utdebitering af hvad till sjöskadeersättningar och förvaltningskostnader erfordras. Dess verksamhet under dessa fem år inhemtas af bilagde tabell Litt. N. Deraf synes, att åren 1861 och 1865 varit synnerligen ogynnsamma för Bolaget, som då måst i ersättningar för sjöskador utbetala det förra året $7\frac{1}{4}$ och det senare något öfver 8 procent af de försäkrade fartygens antagna värde, hvaremot ersättningsbeloppen åren 1862, 63 och 64 inskränkte sig till respective $2\frac{3}{4}$, $5\frac{1}{2}$ och $5\frac{1}{4}$ procent af försäkringsvärdet. Bolaget har af Kongl. Maj:t fastställt Reglemente med oktroj hvarje gång, senast 1865, meddelad på tre år. Genom antagna besigtningmän låter Bolaget omsorgsfullt undersöka beskaffenheten af till försäkring anmälda fartyg, äfvensom dessas fortfarande hållande i fullgodt stånd. Denna kontroll anses hafva verksamt bidragit till förbättring af ortens handelsflotta.

De flesta husen i städerna äro försäkrade i Städernas Allmänna Brandstodsbolag, och stadsinnevånarne hafva i allmänhet sin löseendom försäkrad i Städernas bolag för försäkring af löseendom. Ganska många

Tab. Litt. N.

Uppgift från Calmar läns och Blekinge Sjöassurans-förening.

	Försäkrade fartygs		Utbetalde sjöskadeersättningar		
	antal.	antagna värde. R:dr R:mt.	för totalt förolyckade fartyg. Stycken.	för haverier. Stycken.	Sammanräknade ersättningsbeloppen. R:dr R:mt.
År 1861.....	125	2,059,433	7	35	150,141
» 1862.....	107	1,732,381	2	34	41,441
» 1863.....	108	1,692,954	7	35	93,001
» 1864.....	114	1,714,471	3	31	90,804
» 1865.....	113	1,759,621	12	37	143,928

hafva dock försäkrat varulager och lösören i Bolaget Skandia, hvaremot försäkring derstädes af byggnader förekommer mera sällan. Med undantag af en år 1865 timad betydlig brandskada å en fabriksegendom vid Calmar, har under denna period ingen eldsvåda af större betydighet eller omfattning ägt rum i länets städer, hvilkas i de begge förstnämnda bolagen delägande innevånare deremot fingo nästlidet år vidkännas särdeles betungande extra afgifter, till fyllande af de brandskadeersättningar, som måste utgå i följd af stora eldsvådor i andra städer, företrädesvis Carlstad.

E) *Pensionsinrättningar och välgörenhetsfonder.* De hufvudsakligaste stiftelser af denna art och deras fonder vid slutet af år 1865 voro följande:

a) i Calmar:

Fond i R:dr
R:mt.

1:o Afidne Direktören Fröbergs stiftelse för uppfostrande af <i>vanvårdade barn</i> från Calmar stad och vissa närbelägna landsocknar. Utom fastighetsvärde, upptaget till 134,737 R:dr, egde Stiftelsen nästlidet år en räntebärande fond af	369,596.
Enligt testamentsvilkoren träder inrättningen ej i verket, förrän Stiftarens annu lefvande enka affidit. Emellertid förvaltas fonden af testamentsexekutorerne, hvilka hos Kongl. Maj:t begärt nådig fastställelse å ett af dem uppgjort förslag till reglemente för denna välgörenhetsanstalt; men denna fråga har af Kongl. Maj:t blifvit återförvisad till ny förberedande behandling.	
2:o Calmar Stifts Enke- och Pupill-kassa	36,205.
3:o Calmar stads Handlande Borgares dito	73,750.
4:o » » handtverksidkande Borgares dito	21,556.
5:o » » Skeppare-Societets dito	44,162.
6:o Arbetsklassens i Calmar dito	2,020.
7:o Borgerskapets Begravningskassa	1,715.
Under Domkapitlets förvaltning äro stälde:	
8:o Calmar läroverks Stipendii-kassa, som i sig inbegriper flera särskilda donationsfonder	12,251.
9:o Wijkska Stipendii-fonden	73,736.
(af denna fond lemnas äfven understöd till fattiga prestenkor).	
10:o Lindbäckska fonden	5,660.
11:o Grotteska »	528.
12:o Lovisa Franséns Pensionsfond	1,007.
(en ny stiftelse för prestenkor, enligt testamente af Prosten Fransén i Laholm).	
Domkyrkorådet förvaltar följande stiftelser:	
13:o Grandinska fonden, stiftad år 1855 till understöd åt gamla orkeslösa tjenstehjon	5,000.
14:o Ekmanska » » » -1785, hvaraf räntan tilldelas fattiga enkor eller ogifta qvinnor af borgerlig härkomst	2,500.
15:o Bjeurkmanska fonden, stiftad år 1785 för behöfvande enkor och ogifta qvinnor	768.
16:o Hanellska » » » 1798 » samma ändamål	1,900.
17:o Scheveska » » » 1846, » » »	1,050.
18:o Fiedlerska » » » 1860 » » »	3,000.
19:o F. d. Soppkokningsinrättningens fond, som efter Soppkokningsanstaltens upphörande blifvit öfverlemnad till Domkyrkorådets förvaltning för att användas till understöd åt behöfvande medlemmar af samhället	5,357.

Under förvaltning af Magistraten:		Fond i R:dr R:mt.
20:o	Björkmanska testamentsfonden för understöd åt fattiga borgare-enkor.....	1,232.
21:o	Ahlbergiska " " " " behöfvande enka eller dotter efter afliden magistratsperson	1,500.
22:o	Schvederska testamentsfonden för fattiga borgare-enkor.....	180.
Under förvaltning af särskilda Styrelser:		
23:o	Nobelschöldska fonden för behöfvande borgarebarn	3,000.
24:o	En den 4 November 1864 till minne af Sveriges och Norges förening af enskilda medborgare och korporationer i Calmar stiftad stipendiifond för vid något Skandinaviskt universitet studerande ynglingar från denna stad, omkring.....	5,000.
Summa fonder för alla dessa stiftelser		672,673,
eller med tillägg af Fröbergiska stiftelsens fastighetsvärde		134,737.
		tillhopa 807,410.

b) i Westervik:

1:o	Cederflycktska fattigvårdsstiftelsen till understöd åt behöfvande i Westerviks stad och angränsande landsförsamlingar	32,667.
2:o	Ahlgrenska testamentsfonden för fattiga enkor i Westervik	1,668.
3:o	Pihlska " för borgares enkor och barn	1,725.
4:o	Mobergska " för medellös ogift dotter af ofrälse ståndsperson	750.
5:o	Fähræiska " hvaraf räntan utdelas till 8 behöfvande personer i staden	6,000.
6:o	Lagska " till understöd åt någon oförsörjd borgaredotter	500.
7:o	Beckmanska " för sjömansenkor	2,000.
8:o	Sandbergiska " för ynglingar, som visa fallenhet för byggmästareyrket	1,500.
9:o	Handlande Borgares pensionsinrättning	49,325.
10:o	2:ne Begravningskassor	2,990.
Dessutom torde här böra intagas följande af framlidne Biskopen C. E. Hallström gjorda donationer:		
till fond för stipendier och premier vid elementarläroverket i Westervik		35,000.
»	» för framtida ombyggnad af stadens kyrka	50,000.
»	» för stadens sjukhus	5,000.
»	» för Lasarettet i Westervik	30,441.
Summa välgörenhetsfonder i Westervik		219,566.

c) i Oscarshamn:

1:o	Oscarshamns stads Enke- och Pupillkassa	21,522.
2:o	» Skeppares dito	12,701.
3:o	en nästlidet år genom insamling bildad fond till understöd åt behöfvande ynglingar vid stadens läroverk	1,200.
Summa		35,423.

Bland nu uppräknade välgörenhetsstiftelser äro icke upptagna förut omnämnda flickskolor och slöjdskolor i städerna, af hvilka inrättningar flera hafva icke så obetydliga fonder, tillkomna genom donationer och insamlingar. Sammanlagda beloppet af de i länets städer befintliga välgörenhetsfonder torde utan öfverdrift kunna beräknas till en million R:dr R:mt.

F) Fattigvård. Enligt bilagde tabell N:o 14 för hela länet, hafva under år 1865 blifvit för- Tab. N:o 14.
sedda med

fullt understöd.....	2,879 personer
mindre dito	6,249 »
	<hr/>
	eller tillhopa 9,128 personer.

Af dessa tillhörde städerna:

fullt försörjda	442 personer
understödstagare.....	517 »
	<hr/>
	tillsammans 959 personer.

Hela antalet af fattighjon och understödstagare utgjorde vid slutet af förra perioden:

på landet	6,559 personer
och i städerna	931 »
	<hr/>
	eller tillhopa 7,490 personer.

Detta antal har således under derefter förflutna fem år ökats på landet med något öfver 24 procent, men i städerna med 3 procent.

Totalbeloppet af utgifterna för fattigvården utgjorde 1860:

på landet.....	R:mt R:dr 106,553,
i städerna	» » 28,302,
	<hr/>
	eller inalles R:mt R:dr 134,855,

men hade år 1865 stigit till:

på landet.....	» » 132,880,
i städerna	» » 31,122,
	<hr/>
	eller tillsammans R:mt R:dr 164,002,

hvaraf synes, att fattigvårdsutgifterna under ifrågavarande fem år ökats på landet med 24 procent, eller i samma förhållande som fattighjonsantalet, och i städerna med nära 11 procent. Den för hela länet icke obetydliga tillökningen i både antalet understödda personer och fattigvårdens utgiftsbelopp har, såsom af tabellen synes, hufvudsakligen uppkommit under åren 1864 och 1865, samt torde hafva sin förnämsta orsak i det förhållande, att den tilltagande penningeför lägenheten under dessa tvänne år mångenstädes nödgat till betydliga inskränkningar i sådana arbeten, hvaraf de fattiga kunnat hemta näring.

Om 1865 års fattigvårdsomkostnader fördelas på folkmängden, så visar qvoten för landet 62 öre (emot 50 öre år 1860) och i städerna 1 R:dr 64 öre för hvarje person. När från hela utgiftsbeloppet afräknas hvad som blifvit betäckt med afkastningen af fattigvården tillhörig egendom eller kapital, kollekt och extra inkomster, personel afgift samt af statsmedel eller andra samhällen lemnade ersättningar, så befinnes, att medelst beläggning eller tillskott måst fyllas, i runda tal, på landet 100,000 R:dr och i städerna 20,000 R:dr. Efter fördelning på hemmanen allena skulle af den förra summan belupit på hvar fullt förmedladt mantal 29 R:dr 71 öre; men efter tillämpning af 1862 års kommunallag utgå dessa tillskott numera icke efter hemmantalsberäkning, utan efter fyrk. Den form, hvori de tabellariska uppgifterna om fattigvården meddelas, lemnar icke tillfälle till utredning, huru mycket af dessa utgifter i allmänhet belupit på hvarje fyrk. Men säkert är emellertid, att bidragen till fattigvården utgöra en ganska väsendtlig del af kommunal-utskylderna inom de flesta socknar på landet. Hvad särskildt angår städerna, så hafva dessa bidrag år 1865 motsvarat ungefär hela bevillningen efter andra artikeln.

Fattigvårds-styrelserna uppfylla i allmänhet sina åligganden med nit och omsorg, så att verklig nödlidande sällan behöfva anlita Kongl. Maj:ts Befallningshafvande för att få tillbörligt understöd. De klagomål,

som i sådant afseende inkommit, hafva, efter styrelsernas och pastors-embetenas hörande, oftast befunnits obefogade. Deremot förekomma så mycket oftare tvister emellan särskilda fattigvårdssamhällen, angående fattighjones rätta försörjningsort.

Såsom ett väsendtligt fel vid fattigförsörjningen i allmänhet kan anmärkas, att man sällan bemödar sig om de fattiges sysselsättande med passande arbete. Med få undantag få fattighjonen, ehvad de äro intagna i fattighus eller erhålla understöd i deras egna bostäder, sjelfva efter godtfinnande förfoga öfver deras arbetsförmåga, som, om äfven vanligen ringa, likväl i de flesta fall borde kunna i någon mån tillgodogöras. Följden af denna uraktlåtenhet är, att de fattiga mer och mer förfalla i lättja och liknöjdhet; hvaremot tillståndet otvifvelaktigt skulle, till båtнад för både dem sjelfva och kommunen, förbättras, om i hvarje fall, der icke arbetskraft alldeles saknas, understödet vore förenadt med tvång för emottagaren, att deremot verkställa något efter graden af hans förmåga afpassadt arbete. Sådant erfordrar dock väl ordnade arbetsinrättningar, hvilka nu på landet alldeles saknas och i städerna ej sysselsätta mer än en ringa del af fattighjonen. I Calmar har på senare tiden bildats en så kallad Skyddsförening, som, med bidrag af den enskilda välgörenheten, söker genom lemnad arbetsförtjenst och andra lämpliga medel förekomma och lindra nöden och motarbeta tiggeriet.

Tab. Litt. O. G) *Krogväsende och bränvinsförsäljning.* Bilagde tabell Litt. O å motstående sida visar, att under år 1865 utskänkning af bränvin varit tillåten å 7 ställen på landet och å 24 i städerna, samt minutförsäljning deraf å 2 ställen på landet och å 15 i städerna. Samma tabell upptager äfven afgifternas belopp och fördelning.

I städerna Calmar och Westervik idkas bränvinsutskänkningen af bolag, som till staden redovisar behållningen. På grund af särskild nådig tillåtelse förfares på samma sätt i köpingen Mönsterås.

Genom dem tillerkända andelar af afgifterna för utskänkning och minutförsäljning af bränvin hafva städerna, såsom synes af den åberopade tabellen, haft en icke ringa inkomst; men derigenom hafva också städerna blifvit satta i tillfälle att bekosta flera i senare tider utförda företag och anordningar af allmännyttig beskaffenhet, som måhända eljest skulle hafva uteblifvit eller uppskjutits till en oviss framtid. Det torde jemväl böra bemärkas, att, sedan utskänkning och minuthandel med bränvin och spritvaror nästan alldeles upphört på landet och i stället dragit sig in till städerna, deraf uppkommit behof för dessa, att betydligt öka sina utgifter för polisens upprätthållande.

H) *Helsovård.* Af de uti förra femårsberättelsen omförmälda sju provinsialläkare-distrikt, som år 1860 funnos i länet, har Calmar distrikt, som då var det största och folkrikaste, sedermera blifvit deladt i tvänne, derigenom att södra och vestra delarne af Södra Møre härad fått en egen provinsialläkare emot åtagen förbindelse att hålla honom med tjenlig bostad. Den nye läkaren har sin station vid Söderåkra kyrka, der äfven apothek blifvit inrättadt. Distriktets kommuner hafva ännu icke anskaffat läkarebostad, hvarmed de erhållit någon tids anstånd, emot skyldighet att gifva läkaren årlig hyresersättning. Genom denna förändring i länets indelning uti läkare-distrikt har vunnits en dubbel förmån, i det att dels den omförmälda trakten af Södra Møre härad, som förut hade 4 till 7 mils väg till sin provinsialläkare, nu har en sådan inom sitt eget område, och dels de öfriga kommunerna i det fordna Calmar-distriktet kunna, sedan den här stationerade provinsialläkaren ej vidare behöfver resa till nämnda aflägsna trakter, påräkna hastigare, jemnare och mera odelad läkarehjelp än tillföre.

Sedan länet från och med 1865 blifvit fördeladt i två särskilda Landstingsområden, har, uppå min derom i underdånighet gjorda framställning, Kongl. Maj:t genom nådigt Bref den 22 Juni samma år förordnat, att länet skall, äfven i afseende på det allmänna sjukvårdsväsendet, vara deladt i tvänne distrikt, hvardera med enahanda territorial-begränsning, som Landstingsområdet. Den del af länet, som således nu bildar det norra sjukvårds-distriktet, eller Norra och Södra Tjust, Sefvedes, Tunaläns och Aspelands häraders jemte städerna Westervik och Wimmerby, utgjorde redan förut ett särskildt kurhus-distrikt, med sjukhus i Westervik.

Men den öfriga eller södra delen af länet var fördelad i tvänne sådana distrikt, nemligen Calmar och Borgholms, omfattande det förra fastlandet och det sednare Öland. Sedermera hafva begge Landstingen fattat beslut och vidtagit åtgärder, för att hvart inom sitt område utvidga och bättre ordna de allmänna sjukhusinrättningarna; men då sådant skett först under innevarande år, kan någon närmare redogörelse derfor icke här meddelas.

Bilagde tabell Litt. P innehåller uppgift å antalet patienter, som under hvardera året varit vårdade å kurhusen och lasaretten i länet, hvarjemte i tabell Litt. Q bifogas uppgift å de på länets mantalsskrifna befolkning under hvarje år i det ena och andra distriktet uttaxerade sjukvårdsafgifter. Tabb. Litt. P och Q.

Examinerade barnmorskor finnas i länets alla städer, och deras antal uppgår på landsbygden till 41, hvilka alla njuta lön af kommunerna. I några få fall hafva två socknar förenat sig om antagande af gemensam barnmorska. Ej mindre än 49 församlingar sakna ännu examinerad barnmorska, ehuru tid efter annan

Tab. Litt. O. Uppgift för år 1865 å utskänkning och minutförsäljning af bränvin.

	Antal tillätna ställen för		Afgiftsbelopp	
	utskänkning.	minutförsäljning.	i R.dr R.mt.	
A) i Södra Landstingsområdet:				
På landet.....	5	2	10,246	25
I städerna: Calmar.....	8	6	22,560	—
Oscarshamn.....	4	3	9,486	—
Borgholm.....	2	1	4,905	—
Summa	19	12	47,197	25
Afdrag för uppbördsprovision.....			88:	25.
» » balans till nästa år.....			3,060: —	—
Behållna afgiften inom landstingsområdet	—	—	44,049	—
som fördelats sålunda, att				
Södra Landstinget erhållit.....			8,809:	81.
Södra Hushållnings-Sällskapet.....			8,809:	81.
Landskommunerna.....			4,303:	12.
Städerna: Calmar.....			13,508:	92.
Oscarshamn.....			5,680:	22.
Borgholm.....			2,927:	12.
Summa	12	5	22,067	41
Afdrag för uppbördsprovision.....			—	16
Behållna afgiften inom landstingsområdet	—	—	22,043	25
som fördelats sålunda, att				
Norra Landstinget erhållit.....			4,408:	65.
Norra Hushållnings-Sällskapet.....			4,408:	65.
Landskommunerna.....			1,108:	98.
Städerna: Westervik.....			8,718:	79.
Wimmerby.....			3,398:	18.

uppmaningar gjorts till dem att förse sig dermed. Flera af dessa socknar äro dock belägna så nära intill stad eller annan ort, der barnmorska finnes anställd, att biträde derifrån kan påräknas.

Af åtskilliga i länet befintliga *helsobrunnar* hafva Södra Wi i Sefvedes och Christvalla i Norra Möre härad varit mest besökta. Brunnsgästerna tillhöra likväl i allmänhet endast ortens befolkning.

Borgholm har sedan 1864 blifvit en mer och mer besökt *badort*. Hafsvattnet der uppgifves hafva en ovanligt hög och jemn temperatur, och ställets milda klimat lärer verka välgörande på dem, som lida af svagt bröst. Då för öfrigt lefnadskostnaden i Borgholm är särdeles billig, vackra promenader finnas i närheten, och staden numera om somrarne har temligen beqväma ångbåtskommunikationer, hvilka snart ytterligare ökas, så torde Borgholm kunna påräkna ett icke obetydligt tillopp af badgäster från flera delar af Riket.

I nästan alla trakter af länet hafva dels före och dels under ifrågavarande tiderymd bildats *frivilliga Skarpskytteföreningar*, hvilka alla, för att utgöra delar af nationalförsvaret, underkastat sig bestämmelserna uti nådiga Kungörelsen den 8 Mars 1861 och derföre erhållit af Kongl. Maj:t i nåder förordnade Öfverbefälhafvare, hvarjemte de flesta af dessa föreningar undfått till läns exercisgevär från kronans förräder, afvensom alla Skarpskytteföreningarne sedan år 1864 årligen fått anslag af statsmedel till instruktörs aflöning, ammunition och målskjutnings-premier, nemligen 1864 tillhoppa 4,579 R:dr och nästlidet år 4,700 R:dr. Vid den fördelning, som 1865 gjordes af anslaget till målskjutnings-premier, befanns, att Skarpskytteföreningarne i länet då voro följande med nedan antecknad styrka af aktiva medlemmar, nemligen:

Westerviks och Tjusts förening med	276	man.
Wimmerby » »	108	»
Frödinge » »	40	»
Tveta » »	102	»

Tab. Litt. P. Uppgift å antalet patienter, under nedannämnda år vårdade vid länets allmänna sjukvårdsanstalter.

	Calmar.			Westervik.			Borgholm.		
	Å kurhuset.	Å lasarettensafdelningen.	Summa.	Å kurhuset.	Å lasarettensafdelningen.	Summa.	Å kurhuset.	Å lasarettensafdelningen.	Summa.
År 1861	168	126	294	41	99	140	28	—	28
» 1862	133	94	227	30	114	144	19	—	19
» 1863	188	70	258	57	127	184	28	—	28
» 1864	180	89	269	63	117	180	42	—	42
» 1865	157	125	282	86	116	202	30	—	30

Tab. Litt. Q. Uppgift om uttaxerade sjukvårdsafgifter.

Å hvarje mantalskrifven person:	1861.	1862.	1863.	1864.	1865.
<i>Kurhus-afgift:</i>					
I Calmar distrikt	25 öre	25 öre	25 öre	25 öre	25 öre
» Ölands d:o	25 »	25 »	25 »	25 »	25 »
» Westerviks d:o	18 »	18 »	18 »	25 »	25 »
<i>Lasarettens-afgift,</i> beslutad af Landstingen:					
I Södra Landstings-området	—	—	—	—	10 »
» Norra d:o	—	—	—	—	9 »

Målilla och Gårdveda förening med	55 man.
Wirserums dito »	73 »
Tuna dito »	124 »
Misterhults dito »	200 »
Oscarshamns dito »	96 »
Döderhults dito »	62 »
Alster- och Emådalarnes dito »	793 »
Mönsterås dito »	60 »
Calmar och Möre dito »	1,355 »
Åkerbo härads dito »	140 »
Borgholms dito »	400 »
Ölands Södra Mots dito »	557 »

Summa 16 Skarpskytteföreningar med tillhoppa 4,441 man.

Här torde vara lämpligaste stället att upptaga åtskilliga i föregående afdelningar icke särskildt meddelade uppgifter om *städernas ekonomi*.

Calmar. Sedan Rikets Ständer, på nådig proposition år 1858, tillåtit, att den så kallade fortifikationsjorden vid Calmar, af hvilken dervarande Domkyrka under en längre tid fått såsom bidrag till sitt underhåll uppbära en del af arrendeinkomsterna, fick med full eganderätt upplåtas till Domkyrkan, dervid det afsågs, att denna jord, i den mån den vore behöflig för Calmar stads utvidgning och ändamålsenliga reglering eller till främjande af dess handels- och sjöfartsrörelse, skulle af Domkyrkan på lämpliga betalningsvilkor till staden öfverlåtas, så och efter det Domkyrkan till staden afträdt all ifrågavarande jord, emot förbindelse å stadens sida, att för densamma till Domkyrkan i all framtid erlægga en efter föregående årens medelarrendeinkomst beräknad årlig afgäld af 120 tunnor spanmål, hälften råg och hälften korn, har Kongl. Maj:t, genom nådigt Bref den 21 Augusti 1862, ej allenast godkänt denna öfverlåtelse, utan äfven fastställt en i sammanhang dermed af en utsedd komité, under mitt ordförande, utarbetad och af stadens innevånare å allmän rådstuga gillad plan till denna stads utvidgande, utläggande af nya gator, broar och öppna platser, reglering af stadens omgifningar samt användandet för öfrigt af de förvärfvade jordlägenheterna. Staden, som förut var instängd inom de gamla fästningsvallarna, och vid hvarje försök till en för ökad folkmängd och rörelse behöflig utvidgning, vare sig å land- eller sjösidan, förut mötte hinder af saknad eganderätt till jorden och strandvattnet, har genom denna förändring tagit ett stort steg på vägen till framtida förkofran. Regleringsplanen har väl ännu icke hunnit att mer än delvis sättas i verket; men hvad i det afseendet redan åstadkommits, har visat sig ändamålsenligt och nyttigt. Hvad staden ansett sig kunna tills vidare utarrendera af de staden tillvunna fortifikations-lägenheterna inbringar nu, fastän arrendeaftalen äro förenade med kort uppsägningstid, mer än dubbelt så mycket, som Stadskassan måste till Domkyrkan betala i afgäld för alla dessa lägenheter, hvarigenom också summan af all till staden ingående arrendeinkomst stigit ganska betydligt, såsom synes af följande derå meddelade uppgift:

1861 års arrendeinkomst	R:mt R:dr 2,638.
1862 » »	» » 3,216.
1863 » »	» » 4,312.
1864 » »	» » 7,192.
1865 » »	» » 7,346.

Arealen af Calmar stads jord utgör nu:

Åker	3,640	qvadratref.
Äng	1,181	»
Betesmark	3,080	»

Summa 7,901 qvadratref.

Stadskassan har haft följande

	R:mt	R:dr	inkomster.	utgifter.
år 1861			59,481.	42,758.
» 1862	»	»	52,039.	61,963.
» 1863	»	»	72,621.	51,258.
» 1864	»	»	61,399.	55,460.
» 1865	»	»	51,963.	50,589.

Under denna period har fullbordats en redan förut börjad anläggning af *ny begravningsplats* utanför staden i närheten af slottet. Den omfattar en areal af 6 tunnland och är omgifven af en dyrbar stängselmur, vid hvilken, äfvensom vid de många och breda vägar, som afdela kvarteren, planterats en mängd vackra träd. Midt på platsen har af sten uppförts ett ganska stort med kupol försedt grafkapell, hvars kostnad, omkring 9,000 R:dr, lemnats staden såsom gåfva af bränvinsutskänknings-bolaget.

För stadens räkning och på dess bekostnad anlades år 1862 ett *gasverk*, som med allt tillbehör kostade nära 104,000 R:dr. Till anläggnings- och drift-kostnaden har staden, på grund af dertill, genom nådigt Bref den 20 September 1861, erhållen tillåtelse, upptagit ett amorteringslån å 120,000 R:dr, hvarå årliga räntan utgör 5 $\frac{1}{4}$ procent. Denna inrättning skötes med nit och omsorg af en dertill utsedd styrelse och den har hittills visat sig fullkomligt motsvara sitt ändamål.

Bland andra byggnadsföretag för något allmänt ändamål, som under perioden utförts, må nämnas ett *theaterhus*, som af enskildt bolag, på dertill af staden kostnadsfritt upplåten plats vid vallen utmed stora inkörsvägen, blifvit uppbyggt af sten och försedt med dyrbar inredning. Hela byggnaden, som innefattar jemväl en större restaurationslokal, kostar något öfver 100,000 R:dr.

Af fästningsvallarna samt bastioner och redutter inom och utom staden har en stor del redan för flera år sedan börjat att apteras till promenader på föranstaltande och bekostnad af en förening, kallad Dryaden. Efter detta sällskaps upplösning, har staden nu öfvertagit underhållandet och utvidgandet af de verkställda planteringarna och parkanläggningarna, hvilka mer och mer bidraga till stadens trefnad och försköning.

Det vid stortorget belägna så kallade Societetshuset, som i lång tid tillhört ett bolag och varit begagnadt till värdshus och hotell för resande, har staden under senare åren inköpt för 27,000 R:dr samt låtit iståndsätta och förse med nya uthusbyggnader. Till denna egendom har stadens gästgifveri blifvit förflyttadt.

Westervik. Af stadens jord äga enskilda personer 2,145 tunnland, och presterskapet innehar såsom löningsjord 71 tunnland. Den öfriga stadsjorden är för stadens räkning utarrenderad och inbringade år 1865 kontanta arrendeafgifter tillhoppa 3,318 R:dr, hvarförutom vissa lägenheters arrendatorer hafva skyldigheten att utgöra all staden åliggande gästgifveriskjutsning. Bland staden tillhöriga allmänna byggnader märkas, utom kyrkan och rådhuset, ett prydligt stadshus af tegel, hvilket af staden 1849 för 43,000 R:dr inköpta hus innehåller tullkammarelokal, men för öfrigt uthyres till hotell- och gästgifverirörelse. En bryggareenka vid namn Sandberg, som år 1861 dräptes af sin dräng, hade genom testamente förordnat, att större delen af hennes icke obetydliga förmögenhet skulle tillfalla vissa medlemmar af den Kongl. Familjen. De höga testamentarierne uppdrogo åt en komité att bevaka testamentet och efter boets utredning föreslå, huru den testamenterade egendomen, sedan en del deraf afståtts till enkan Sandbergs arvingar, kunde lämpligast användas till sådana allmännyttiga inrättningar eller stiftelser i eller omkring Westervik, som främjade den fattigare klas-

sens uppfostran, bildning och trefnad. Härigenom tillskyndades staden en ej ringa fördel i nya eller ökade fonder för välgörande ändamål. Ännu större donationer, tillhopa omkring 120,000 R:dr till särskilda ändamål, fick staden kort derefter genom afidne Biskopen Hallströms testamente. — Stadens sparbank, som har betydlig rörelse, har under denna period låtit åt sig uppbygga ett eget stenhus, kostande 38,200 R:dr, förutom inköp af tomten. Andra offentliga byggnader hafva under perioden ej blifvit uppförda, men stor kostnad och mycket arbete är nedlagdt på utvidgning och försköning af stadens begravningsplats. Äfven äro åtskilliga planteringar på stadens bekostnad verkställda, och anslag beviljade till väsendtlig omläggning af allmänna landsvägen öfver stadens ägor. Stadskassan hade följande

	R:mt	R:dr	utgifter.	inkomster.
år 1861.....			27,699.	29,875.
» 1862.....	»	»	31,456.	42,989.
» 1863.....	»	»	34,252.	42,419.
» 1864.....	»	»	34,045.	40,044.
» 1865.....	»	»	66,289.	58,938.

Wimmerby. Några nya offentliga byggnader hafva under denna period ej blifvit uppförda; men staden har för 12,000 R:dr inköpt byggnadstomter för ett tillämnadt hotell, som skall förenas med gästgifveri, och för hvars uppbyggande staden med Kongl. Maj:ts nådiga tillåtelse upptagit ett amorteringslån å 50,000 R:dr. Derjemte har staden dels utgifvit 4,000 R:dr till reparation af kyrkan, hvilken staden har gemensam med Wimmerby landsförsamling, samt dels måst vidkännas betydliga utgifter för den i 4:de afdelningen af denna berättelse omförmälda omläggning af allmänna landsvägen från Wimmerby åt Storebro. Stadskassan har haft följande

	R:mt	R:dr	utgifter.	inkomster.
år 1861.....			7,131.	10,664.
» 1862.....	»	»	11,082.	12,431.
» 1863.....	»	»	26,205.	20,313.
» 1864.....	»	»	20,989.	20,226.
» 1865.....	»	»	14,241.	14,241.

Oscarshamn. Staden äger följande offentliga byggnader:

Rådhus af timmer, som ock innehåller bostad för Borgmästaren. Inköpet m. m. har uppgått till omkring	R:mt	R:dr	14,000.
Tullhus af sten och tegel, till omkring	»	»	15,000.
Telegrafhus af timmer » »	»	»	8,360.
Folkskolehus af d:o » »	»	»	7,600.
Fattighus af d:o » »	»	»	6,900.

Elementarläroverks-byggnad af tegel på grundval af huggen granit. Huset är tilltaget så stort, att det kan i en framtid lemna utrymme till ett femklassigt läroverk. Den stora gårdsplanen är förenad med en nyanlagd rymlig promenadplats. Alltsammans beräknas hafva kostat omkring..... » » 50,000,

hvaraf 20,000 R:dr erhållits såsom anslag af statsmedel.

Denna stad, som i sådan egenskap existerat endast tio år, har således redan till allmänna byggnader måst utgifva öfver 80,000 R:dr R:mt. Dertill komma betydliga utgifter till utvidgande och planerande af torg och gator, hvarvid den bergiga lokalen gjort kostsamma sprängningsarbeten nödvändiga. Under senaste fem åren har man derjemte påkostat ungefär 5,000 R:dr till stadens försköning genom parkanläggningar och promenader.

Stadskassan har haft följande

			utgifter.	inkomster.
år 1861	R:mt	R:dr	11,200.	11,554.
» 1862	»	»	12,823.	12,336.
» 1863	»	»	23,568.	15,839.
» 1864	»	»	17,548.	9,391.
» 1865	»	»	18,662.	9,730.

Borgholm. Stadens offentliga byggnader äro ett stadshus, ett skolhus, ett Rektorsboställe och ett fattighus. Under senare åren har af ett aktiebolag uppbyggts ett badhus med bassiner för saltsjöbad. Denna badinrättning har börjat blifva ganska mycket besökt af badgäster afven från andra orter, hvarigenom en ej obetydlig fördel tillskyndas staden. Denna anstalt har också föranlett staden att genom planeringsarbeten och trädplantering försköna sina omgifningar. Stadskassan har haft följande

			utgifter.	inkomster.
år 1861	R:dr	R:mt	3,298.	8,626.
» 1862	»	»	7,997.	9,137.
» 1863	»	»	7,177.	10,210.
» 1864	»	»	14,549.	8,760.
» 1865	»	»	16,918.	9,749.

Calmar & Landskansliet den 4 December 1866.

K. SKÖLDEBRAND.

C. A. Palme.

J. O. Siljeström.

Tab. No 1.

FOLKMÄNGD.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	
	Den 31 December enligt Presterskapets summariska uppgifter.			Enligt de mantalslängder, som upprättats vid slutet af motsstående år.								Enligt årets mönster-rullor approberade bevä-ringsplig-tige.
				Hela folkmängden af			Deraf frie från mantalspengar.			Utskrif-nings-manskap.		
	Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.			
Å landsbygden.												
År 1861	101,482	104,682	206,164	98,673	103,368	202,041	54,824	58,976	113,800	7,996	1,050	
» 1862	102,821	105,798	208,619	100,806	104,710	205,516	58,010	62,130	120,140	8,123	1,025	
» 1863	104,010	106,711	210,721	101,819	105,789	207,608	55,332	59,314	114,646	7,909	1,010	
» 1864	104,946	107,737	212,683	102,721	106,741	209,462	52,699	56,503	109,202	8,286	1,073	
» 1865	105,127	108,559	213,686	103,666	107,718	211,384	50,755	54,470	105,225	8,194	1,125	
I städerna.												
Calmar år 1861	3,783	4,534	8,317	3,595	4,413	8,008	1,730	2,247	3,977	330	28	
1862	3,880	4,622	8,502	3,709	4,503	8,212	1,795	2,332	4,127	348	31	
1863	3,949	4,685	8,634	3,755	4,564	8,319	1,764	2,175	3,939	335	31	
1864	4,011	4,802	8,813	3,728	4,694	8,422	1,863	2,372	4,235	309	24	
1865	4,172	4,943	9,115	3,882	4,843	8,725	1,926	2,398	4,324	285	43	
Westervik år 1861	2,630	2,700	5,330	2,152	2,603	4,755	1,050	1,168	2,218	179	19	
1862	2,632	2,704	5,336	2,151	2,606	4,757	1,101	1,334	2,435	184	14	
1863	2,629	2,704	5,333	2,129	2,621	4,750	1,069	1,270	2,339	166	15	
1864	2,675	2,728	5,403	2,129	2,621	4,750	1,069	1,269	2,338	166	13	
1865	2,288	2,732	5,020	2,180	2,643	4,823	976	1,168	2,144	184	12	
Wimmerby år 1861	767	1,029	1,796	776	1,023	1,799	389	502	891	69	19	
1862	801	1,031	1,832	799	1,032	1,831	414	520	934	63	7	
1863	814	1,024	1,838	808	1,018	1,826	420	504	924	52	5	
1864	807	1,043	1,850	807	1,033	1,840	380	420	800	55	5	
1865	811	1,042	1,853	829	1,045	1,874	384	466	850	58	15	
Oscarshamn år 1861	1,171	1,154	2,325	979	1,065	2,044	449	492	941	22	5	
1862	1,230	1,214	2,444	1,056	1,127	2,183	502	560	1,062	18	10	
1863	1,355	1,312	2,667	1,107	1,174	2,281	528	588	1,116	23	5	
1864	1,405	1,338	2,743	1,202	1,274	2,476	514	531	1,045	33	11	
1865	1,336	1,382	2,718	1,227	1,284	2,511	543	548	1,091	13	6	
Borgholm år 1861	319	364	683	314	362	676	163	170	333	22	2	
1862	332	369	701	333	373	706	168	171	339	22	4	
1863	355	393	748	350	394	744	158	178	336	27	3	
1864	377	404	781	371	413	784	168	181	349	32	4	
1865	353	420	773	356	428	784	159	184	343	32	2	
Summa för länets samtliga städer år 1865	8,960	10,519	19,479	8,474	10,243	18,717	3,988	4,764	8,752	572	78	
I hela länet.												
År 1861	110,152	114,463	224,615	106,489	112,834	219,323	58,605	63,555	122,160	8,618	1,123	
» 1862	111,696	115,738	227,434	108,854	114,351	223,205	61,990	67,047	129,037	8,758	1,091	
» 1863	113,112	116,829	229,941	109,968	115,560	225,528	59,271	64,029	123,300	8,512	1,069	
» 1864	114,221	118,052	232,273	110,958	116,776	227,734	56,693	61,276	117,969	8,881	1,130	
» 1865	114,087	119,078	233,165	112,140	117,961	230,101	54,743	59,234	113,977	8,766	1,203	

Tab. No 2.
JORDBRUK.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	
	Hvete.	Råg.	Korn.	Hafre.	Blandsäd.	Ärter.	Bönor.	Potatis.	Andra Rotfruk- ter.	Bohvet.	Vicker.	Lin och hampa.	Raps.	
Vanliga årliga utsädet på ett tunnland, kubikfot.....	4,8	5,3	6,2	8,4	7,3	5	18,6	39,4	0,1	3,2	6,3	6,3	0,2	
1861	3,235	47,305	22,342	24,438	623	1,847	43	16,697	333	80	910	1,357	14	
	1862	3,228	47,585	22,328	24,467	636	1,848	43	16,941	338	80	913	1,364	20
Tunnland åker använde till odling af	1863	3,254	47,877	22,540	24,582	626	1,854	43	17,089	345	84	909	1,388	15
	1864	3,287	47,960	22,539	24,717	640	1,853	43	17,180	349	81	910	1,400	15
	1865	3,289	48,087	22,558	24,947	651	1,855	43	17,493	373	90	964	1,390	20
Hela årliga utsädesbeloppet, kubikfot.....	1861	15,528,0	250,716,5	138,520,4	205,279,2	4,547,9	9,235	799,8	657,861,8	333	256,0	5,733,0	8,549,1	2,8
	1862	15,494,4	252,200,5	138,433,6	205,522,8	4,642,8	9,240	799,8	667,455,4	338	256,0	5,751,9	8,593,2	4,0
	1863	15,619,2	253,743,1	139,748,0	206,488,8	4,569,8	9,270	799,8	673,306,6	345	268,8	5,726,7	8,744,4	3,0
	1864	15,777,6	254,188,0	139,741,8	207,622,8	4,672,0	9,265	799,8	676,892,0	349	259,2	5,733,0	8,820,0	3,0
	1865	15,787,2	254,861,1	139,859,6	209,554,8	4,752,3	9,275	799,8	689,224,2	373	288,0	6,073,2	8,757,0	4,0
Skörd på tunnlandet (efter utsädes afdrag).....	1861	26	29	29	41	33	29	—	194	} 300 a 700	17	37	—	36
	1862	26	28	30	42	33	28	—	165		16	35	—	36
	1863	25	27	26	35	32	26	—	185		16	31	—	36
	1864	29	29	29	40	32	26	—	223		15	32	—	36
	1865	25	25	28	36	32	26	—	182		17	36	—	31
Skörd i korntal af utsädet (efter utsädes afdrag).....	1861	5,4	5,5	4,7	4,9	4,5	5,8	—	4,9	—	5,3	5,9	—	180
	1862	5,4	5,2	4,8	5,0	4,5	5,6	—	4,2	—	5,0	5,6	—	180
	1863	5,2	5,0	4,2	4,2	4,4	5,2	—	4,7	—	5,0	4,9	—	180
	1864	6,0	5,5	4,7	4,8	4,4	5,2	—	5,7	—	4,7	5,1	—	180
	1865	5,2	4,7	4,5	4,3	4,4	5,2	—	4,6	—	5,3	5,7	—	155
Hela skördebeloppet, kub.fot " " "	1861	83,851,2	1,378,940,7	651,045,6	1,005,868,0	20,465,5	53,563,0	—	3,223,522,8	22,000	1,356,8	33,824,7	—	504
	1862	83,669,7	1,311,442,6	664,481,2	1,027,614,0	20,892,6	51,744,0	—	2,803,312,6	21,000	1,280,0	32,210,6	—	720
	1863	81,219,8	1,268,740,8	586,941,6	867,252,9	20,107,1	48,204,0	—	3,164,541,0	27,000	1,344,0	28,060,8	—	540
	1864	94,665,6	1,398,034,0	656,786,4	996,589,4	20,556,8	48,178,0	—	3,858,084,4	29,000	1,238,2	29,238,3	—	540
	1865	82,093,4	1,197,847,1	629,368,2	901,085,6	20,910,1	48,230,0	—	3,170,431,3	26,500	1,526,4	34,617,2	—	620
Årlig förbrukning på person i medeltal	0,4	8,4	2,8	—	—	0,5	—	10,2	—	—	—	—	—	
" " för hela befolkningen	93,266	1,958,586	652,620	—	—	116,582	—	2,378,283	—	—	—	—	—	
" " " kreaturs utfodring.....	—	600	28,760	575,153	756	—	—	485,544	28,270	—	12,404	—	—	

Tab. N:o 3.

BOSKAPSSKÖTSEL.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
	Hästar.	Tjurar.	Oxar.	Kor.	Ungnöt.	Får.	Getter.	Svin.	Tillgång och beskaffenhet af foder.
Antal vinterfödde åren 1861—1862	19,971	2,175	34,393	56,581	38,170	99,611	149	26,152	medelmåttig
1862—1863	20,139	2,214	34,605	57,596	38,328	101,281	150	25,365	dito
1863—1864	19,988	2,199	34,373	56,827	36,563	99,228	139	26,407	klen
1864—1865	19,956	2,188	34,765	57,910	37,605	99,951	133	27,506	god
1865—1866	19,313	2,104	33,503	55,310	34,294	96,323	133	25,310	klen

Tab. N:o 4.

SKOGSHUSHÅLLNING.

1.	2.	3.	4.	5.	6.
Särskilda slag af skogar m. m.	Areal vid periodens slut.	Till ordnad skogshushållning indelade.	Afverkningsbelopp		
			År.	utfördt i	
Qvadratref.	quantitet. Kubikfot.	penningvärde. R:dr Rmt.			
1. Kongl. Maj:t och Kronan omedelbart tillhörige och under Dess disposition stående: Kronoparken Böda på Öland	65,592,3	55,666,3	1861	252,700	12,230,68
			1862	345,500	16,376,70
			1863	57,500	3,691,50
			1864	149,900	9,111,67
			1865	184,200	12,233,14
2. Boställens, kyrkors, läroverks och fromma stiftelsers: Enligt fögderi-uppgifterna utgöra de tillhopa	—	251,936	1861	Anses lemna årligen minst 582,500.	Årliga afkastningens värde: 34,950.
			1862		
			1863		
			1864		
			1865		
3. Häradsskogar: Handbörds..... 8,370,25. Norra Möre 2,543,61.	10,913,86		1861	Äro tills vidare fredlyste.	
			1862		
			1863		
			1864		
			1865		
4. Sockne-allmänningar (oskiftade): Finnas inga.					
5. Ekplanteringar: Inga publika.					
6. Mullbärsplanteringar: Borgholms	33,6				
7. Flygsandefält: Å Böda kronopark belägna: Grankulla, Byrums och Getterums sandfält....	1,686				

Anmärkingar och ytterligare upplysningar, af länets Öfver-Jägmästare:

Uti ofvanstående, vid periodens slut för Böda kronopark angifna areal, är äfven inberäknad arealen å alla af kronan inköpta hemmansdelar, som genom Kongl. Maj:ts nådiga Bref af den 20 Juni 1865 blifvit kronoparken underlagde, för att i denna parks skogshushållning framdeles ingå.
Enligt de genom Kongl. Skogs-Institutets försorg år 1862 upprättade förslag till skogshushållningens framtida ordnande på ofvannämnde allmänningar utgöres å Handbörds allmänning den skogbärande arealen af 4,479,81, afverkad skogsmark af 2,288,74, samt impedimenter af 1,601,70 qvadratref; och har, då den skogbärande marken endast är bevärd med ungskog, någon årlig afkastning ej blifvit beräknad, utan skall, enligt ordalydelsen i kulturplanen af berörde förslag, "den nu befintliga ståndskogen, såväl af barr- som löfskog, bibehållas att fortväxa till mognadstid". För Norra Möre allmänning upptages den skogbärande arealen till 2,196,19 och impedimenter till 347,42 qvadratref, med en beräknad årlig afkastning af 193 famnar skogsmassa. Intetdera af dessa förslag har dock ännu vunnit fastställelse eller börjat tillämpas.

Tab. N:o 5.

DÖDADE ROFDJUR.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
År.	Vargar.	Lodjur.	Räfvar.	Örnar och Ufvar.	Hökar.	Belopp af ut- betald belö- ning. R:dr R:mt.
1861	7	9	1,240	—	—	4,065
1862	—	10	1,435	—	—	4,455
1863	—	1	1,562	—	—	4,701
1864	—	—	892	—	—	2,676
1865	—	—	1,923	80	775	7,559
Summa	7	20	7,052	80	775	23,456

Anmärkingar och ytterligare upplysningar.

Denna tab:ll upptager endast sådana rofdjur, för hvilkas dödande skottpenningar utbetalts, åren 1861—64 af en förening, omfattande fastlandets flesta kommuner, och 1865 af allmänna medel. Nämnde förening afsåg inga andra rofdjurslag än varg, lo och räf.

Till Tab. N:o 6 AF ROFDJUR DÖDADE HUSDJUR har Kongl. Maj:ts Befallningshafvande ej varit i tillfälle att meddela några upplysningar.

Tab. No 7 a.

BRUK, FABRIKER OCH MANUFAKTUR-INRÄTTNINGAR ÅR 1865.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.		21.	22.															
																			Särskilda slag af inrättningar.	Antal Fabrikker			Drifkraft, bestående af		Antal begagnade maskiner och redskap.	Ägare eller innehafvare.		Arbetare						Summa.	Tillverkningens		Ägares eller innehafvares bevilning i och för förselen.
																							ej begagnade i gång.	Antal.		Bekämda hästkrafter.	Ensam ägare eller innehafvare.	Bolag.	Mästare.	öfver 18 år		under 18 år.			Qvantitet.	Värde. R:drR:mt.	
																														vid fabriken man-tals-skrifne.	vid fabriken ej man-tals-skrifne.	m.	q.				
A. På landet.																																					
Alunverk.....	2	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	80	93	—	—	—	—	—	173	Tunnor { 3,130 Alun 2,000 Viktriol 550 Rödfärg }	{ Ej upp-gifvet. }	—															
Bryggerier.....	5	—	—	—	—	—	24	4	—	1	5	14	—	1	—	1	—	—	21	46,500 kannor öl och dricka.....	21,231	42															
Färgerier.....	33	3	—	6	1	2	146	31	1	1	32	34	1	6	—	2	—	—	75	diverse tillverkningar.....	34,685	94	33														
Garfverier.....	65	5	2	19	—	14	839	61	5	2	57	97	—	23	—	12	—	—	189	" "	208,389	309															
Glasbruk.....	2	—	—	2	—	6	29	—	—	2	17	20	—	—	—	24	1	62	{ 1,090,600 st. buteljer..... 87,439. 217 kistor fensterglas..... 16,729. }	104,168	220																
Jerngrufvor.....	4	8	4	—	1	25	—	12	—	—	—	38	—	—	—	—	—	—	38	26,692 Centner jernmalm.....	{ Ej upp-gifvet. }	—															
Jernbruk.....	14	2	—	—	—	—	—	16	—	—	28	154	—	—	—	69	—	251	{ 104,434 Centner tackjern 24,359 " gjutgods 71,238 " stång- och ämnesjern }	{ Ej upp-gifvet. }	—																
Jernmanufakturverk.....	23	3	—	—	—	—	—	26	—	—	25	159	—	—	—	56	—	240	39,479 " manufaktursmide.....	Dito.	—																
Kakelugns- och Stenkärls-fabriker.....	8	—	—	—	—	—	28	7	—	1	8	4	—	5	2	3	2	24	diverse tillverkningar.....	10,091	27	50															
Klädesfabriker.....	3	—	—	3	—	6	14	3	—	—	1	6	1	—	6	1	—	15	" "	56,624	52	50															
Koppargrufvor.....	4	22	—	—	1	30	—	3	—	1	—	100	—	—	—	—	—	100	10,792 Centner kopparmalm.....	{ Ej upp-gifvet. }	—																
Kopparverk.....	1	1	—	—	1	15	—	—	—	2	1	14	13	—	—	—	—	28	428 " garkoppar.....	Dito.	—																
Oljeslagerier.....	4	1	—	1	—	—	3	4	—	—	1	5	—	1	—	—	—	7	diverse tillverkningar.....	2,071	—																
Pappersbruk.....	16	1	—	13	2	40	60	13	—	3	12	38	6	10	4	9	3	82	" "	37,574	38	67															
Pottaskebruk.....	17	—	—	—	—	—	92	16	—	1	2	5	—	5	—	—	—	12	" "	3,378	5																
Skeppsvarf.....	2	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—	—	80	—	—	—	82	Nybyggnader och reparationer.....	73,300	9																
Socketfabrik.....	1	—	2	—	—	—	15	1	—	—	1	—	—	2	—	—	—	3	20,000 ₧ potatissocker.....	4,000	3																
Spinnerier.....	2	—	—	—	—	—	7	2	—	—	2	1	—	—	—	2	—	5	1,200 " garn, spunnet.....	948	3																
Stärkelsefabrik.....	1	—	2	—	—	—	1	1	—	—	1	2	—	—	—	—	—	3	330 Centner stärkelse.....	4,530	—																
Tapetfabriker.....	2	—	—	—	—	—	23	2	—	—	2	2	—	—	—	2	2	8	12,800 rullar tapeter.....	2,956	5	25															
Tegelbruk.....	17	—	31	2	—	17	18	15	—	2	16	35	13	24	8	26	2	124	1,142,000 st. diverse tegel.....	46,275	76																
Ångbrännerier.....	16	2	—	—	3	6	—	18	—	—	16	—	—	98	—	—	—	114	658,539 kannor bränvin.....	768,295	—																
B. I städerna.																																					
<i>Calmar.</i>																																					
Cichoriefabrik (med tillverkning äfven af Svenska kaffesurrogater och preparerad Senap).....	1	—	—	—	1	6	18	1	—	—	1	—	—	8	7	3	11	30	{ 363,200 ₧ cichoria..... 54,480. 14,730 " kaffesurrogat..... 3,186. 10,350 " prepar. senap..... 6,210. }	63,876	100																
Färgerier, deraf ett med Spinneri.....	2	—	—	—	—	—	26	3	—	—	—	4	—	4	—	2	—	10	{ diverse färggods..... 3,963. 1,300 ₧ garn, spunnet..... 520. }	4,483	80																
Ljusfabrik (för talgljus)....	1	—	—	—	—	—	3	1	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	20,000 ₧ ljus.....	9,000	5																
Läderfabriker.....	2	—	1	—	—	—	56	2	—	—	2	6	—	1	—	—	—	9	{ 1,625 st. hudar, beredda } 22,650 ₧ läder }	28,872	50																
Oljeslageri- och Såpfabrik..	1	—	—	—	1	15	7	—	—	1	1	15	—	—	—	—	—	16	{ 36,000 kannor olja..... 76,375. 5,300 centner frökakor..... 27,000. 1,900 fjerdingar såpa..... 22,800. }	126,175	120																

Fortsättning af Tab. N:o 7 a.

BRUK, FABRIKER OCH MANUFAKTUR-INRÄTTNINGAR ÅR 1865.

1. Särskilda slag af inrättningar.	2. Antal Fabri- ker i gång.	3. ej begagnade.	4. 5. 6. Drifkraft, bestående af			7. Beräknade hastigheter.	8. Antal begagnade maskiner och relskap.	9. 10. 11. Ägare eller innehafvare.		12. Mästare.	13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. Arbetare						20. Tillverkningens Qvantitet.	21. Värde. R.dr.R.mt.	22. Ägares eller innehafvares bevill- ning i och för rörelsen.								
			Antal.	kreatur.	Ånga eller varmluft.			Ensam ägare eller innehaf- vare.	Bolag.		över 18 år		under 18 år.	Summa.	vid fa- briken					vid fa- briken		m. q.	m. q.	m. q.	m. q.		
											man- tals- skrifne.				ej man- tals- skrifne.					m.	q.					m.	q.
											Antal.																
Skeppsvarf.....	1	—	—	1	1	6	—	—	1	1	34	—	45	—	—	80	Nybyggnads- och reparations-arbeten för tillhopa.....	57,680	45	37							
Snus- och Tobaksfabriker ..	2	—	—	1	1	8	2	—	—	—	—	—	14	—	7	21	105,000 G snus..... 92,250. 19,000 " tobak..... 15,800. 40,000 st. cigarrer..... 800.	108,850	200	—							
Socket- raffinaderi	1	—	—	—	—	8	1	—	—	1	4	—	—	—	—	5	200,000 G socker..... 66,300. 43,000 " sirup..... 8,600.	74,900	40	—							
Tändsticksfabriker.....	2	—	—	—	—	14	2	—	—	1	2	—	12	—	39	24	680 lådor tändstickor.....	23,460	47	—							
Urfabrik.....	1	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	1	3	diverse tillverkningar.....	1,100	9	—							
Ångvarn för säds förmal- ning.....	1	—	—	1	12	7	1	—	—	1	1	—	2	—	—	4	10,000 kubikfot säd, förmalen.....	18,000	60	—							
Ångsåg.....	1	—	—	1	20	2	1	—	—	—	—	—	8	—	—	8	diverse tillverkningar.....	12,000	12	—							
<i>Westervik.</i>																											
Färgerier.....	2	—	—	—	—	—	2	—	—	—	2	—	2	—	—	4	{färgadt 25,400 fot tyg " 1,250 G garn}	3,000	25	—							
Mössfabrik.....	1	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	1	800 st. mössor.....	375	3	—							
Pianoforte-fabrik.....	1	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4 st. pianon.....	700	4	—							
Repslageri.....	1	—	2	—	—	—	—	—	—	1	—	—	6	—	1	7	420 centner tågvirke.....	16,800	15	—							
Skeppsvarf.....	2	—	—	—	—	—	2	—	—	1	2	—	67	—	—	69	Nybyggnader och reparationer för.....	96,050	25	—							
Spegelfabrik.....	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	1	diverse tillverkningar.....	450	1	20							
Tecknokemisk fabrik.....	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	" ".....	115	—	—							
Urfabrik.....	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	1	2	" ".....	1,100	12	—							
<i>Wimmerby.</i>																											
Färgeri.....	1	—	—	—	—	—	1	—	—	1	2	—	—	—	1	4	{900 fot tyg, färgadt..... 1,000. 2,000 G garn "..... 500.	1,500	12	—							
Mössfabrik.....	1	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	2	3	550 st. mössor.....	1,300	10	20							
Urfabrik.....	1	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	1	2	diverse arbeten.....	800	5	—							
<i>Oscarshamn.</i>																											
Bäijerskt ölbryggeri.....	1	—	2	—	—	1	1	—	—	1	6	4	1	2	—	15	{32,000 kannor öl 40,000 " svagdricka}	21,000	63	—							
Dosfabrik.....	1	—	—	—	—	—	1	—	—	1	4	—	1	—	—	6	1,300 dussin näfverdoser.....	4,960	10	—							
Fayence-fabrik.....	1	—	1	—	—	15	—	—	—	1	1	—	10	2	6	19	diverse tillverkningar.....	9,000	25	—							
Färgeri.....	1	—	1	—	—	8	1	—	—	1	2	—	1	—	—	4	" ".....	1,500	25	—							
Garfveri.....	1	—	1	—	—	24	1	—	—	1	2	—	2	—	—	5	{3,500 G sulläder 800 " annat läder 150 st. skinn}	4,800	25	—							
Mekanisk verkstad.....	1	—	—	1	20	22	—	—	—	1	3	37	—	50	—	110	diverse tillverkningar.....	101,244	157	50							
Repslageri.....	1	—	2	—	—	5	1	—	—	1	—	—	9	—	1	11	320 centner tågvirke.....	12,000	20	—							

Tab. No 7 b.

HANDTVERKERIER ÅR 1865.

1.		2.	3.	4.	5.	6.	7.	1.		2.	3.	4.	5.	6.	7.
A. På landsbygden och i köpingarne.		Summa för hvarje klass.				Bevilling i och för rörelsen.				Summa för hvarje klass.				Bevilling i och för rörelsen.	
		M.	Q.	Arbetare.						M.	Q.	Arbetare.			
				m.	q.	R:dr	R:mt.					m.	q.	R:dr	R:mt.
<i>Inländska idkare.</i>								Glasmästare	5	—	4	—	11	—	
Bagare	4	—	4	1	11	50	Guldsmeder	8	—	12	—	64	—		
Bleckslagare	5	—	3	—	3	—	Handskmakare	4	1	7	6	24	—		
Bokbindare	3	—	—	1	4	—	Hattmakare	9	1	11	—	22	—		
Bryggare	2	—	2	—	4	—	Kakelugnsmakare	9	1	22	—	39	—		
Färgare	3	—	4	—	6	—	Kammakare	1	—	1	—	3	—		
Garfvare	5	—	9	—	9	—	Kardnansmakare	1	—	2	—	11	—		
Gelbgjutare	1	—	—	—	—	—	Kopparslagare	13	1	18	—	56	—		
Hattmakare	1	—	—	—	—	—	Korgmakare	1	—	3	—	2	—		
Kakelugnsmakare	2	—	1	—	—	—	Körsnär	1	1	3	1	8	—		
Kopparslagare	10	—	17	—	29	50	Murare	7	—	11	—	31	—		
Murare	10	—	10	—	14	—	Målare	16	—	32	—	57	—		
Målare	12	—	14	—	15	—	Mältare	5	—	5	—	32	—		
Mältare	1	—	1	—	1	—	Repslagare	4	—	13	—	45	—		
Repslagare	1	—	1	—	3	—	Sadelmakare	11	1	17	—	40	—		
Sadelmakare	6	—	7	—	3	50	Segelsömmare	4	—	12	—	53	—		
Skomakare	47	—	80	—	21	—	Skomakare	42	—	88	—	148	—		
Skräddare	39	—	61	—	27	—	Skräddare	39	1	49	—	181	—		
Smeder	21	—	25	—	29	—	Slagtare	14	1	5	—	50	—		
Snickare	11	—	12	—	23	50	Smeder	20	1	38	—	99	—		
Svarfvare	1	—	—	—	—	—	Snickare	28	—	38	—	67	—		
Urmakare	4	—	4	—	8	—	Socketbagare	9	3	4	4	71	—		
<i>Utländska idkare, inga.</i>							Spegelmakare	1	—	1	—	7	—		
Summa	189	—	255	2	212	—	Svarfvare	11	—	16	—	46	—		
B. I länets städer.							Tenngjutare	2	—	1	—	6	—		
<i>Inländska idkare.</i>							Timmerman	1	—	6	—	7	—		
Bagare	17	13	20	10	163	—	Tunnbindare	8	—	13	—	19	—		
Bleckslagare	5	—	2	—	4	—	Urmakare	4	1	7	—	11	—		
Bokbindare	13	—	13	—	59	—	Vagnmakare	6	—	2	—	7	—		
Boktryckare	5	—	18	5	109	—	<i>Utländska idkare, inga.</i>								
Bryggare	19	1	36	—	177	—	Summa för städerna	359	30	586	26	1,873	—		
Byggmästare	2	—	29	—	7	—	När härtill lägges för landet	189	—	255	2	212	—		
Garfvare	6	3	19	—	106	—	så blifver summan för hela länet	548	30	841	28	2,085	—		
Gelbgjutare	8	—	8	—	31	—									

Tab. N:o 8.

ALLMÄNNA VÄGAR, GÄSTGIFVERIER OCH SKJUTSNING.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Särskilda slag af vägar.	L ä n g d i m i l				Kostnad i R.dr R:mt för de under perioden				Gästgifveriernas antal vid periodens slut.	Antal hästar, utgångne		
	af hvarje slag af motstående vägar	af inderade med skjutsstationer försedde vägar	af fulländade och afsynade nya vägar	af omlagde eller betydligt förbättrade vägar	fulländade nya vägar		omlagde eller betydligt förbättrade vägsträckor			År.	till kung- och kronoskjuts.	till gästgifveriskjuts.
					af statsmedel.	af kommunernes medel.	af statsmedel.	af kommunernes medel.				
	vid periodens slut.		under perioden.									
Allmänna landsvägar.....	103,87	103,87	3,74	1,03	25,000	39,975	31,650	10,568	61	1861	896	24,110
Häradsvägar.....	122,31	109,56	3,75	0,22	—	46,300	—	3,567	39	1862	1,171	28,382
Socknevägar.....	37,30	—	—	0,25	—	—	—	1,000	—	1863	922	25,038
I städer.....	—	—	—	—	—	—	—	—	5	1864	2,224	22,487
Gästgifverier med skjutsentreprenad.....	—	—	—	—	—	—	—	—	23	1865	831	17,720
Summa	263,48	213,43	7,49	1,50	25,000	86,275	31,650	15,135	105	—	6,044	117,737

Anmärkningar och ytterligare upplysningar:

- 1.o. Af ofvan i kolumnen 2 upptagna allmänna vägar tillhöra länets städer: 2,42 mil, häradsväg $\frac{1}{2}$ mil och sockneväg 0,53 mil.
- 2.o. När till det i förra femårsberättelsen angifna miltal, 99 $\frac{3}{4}$, af länets landsvägar läggas de under denna period anlagda nya landsvägar, 3,74 mil, skulle summan blifva endast 103,12 mil. Skillnaden har uppkommit genom ny vägmätning i 2:ne fogderier.
- 3.o. Genom en och annan socknevägs förvandlande till häradsväg, har miltalet af det senare slaget vägar ökat mera, än som motsvaras endast af de nyanlagda häradsvägarnes längd. Den högst betydliga minskningen af socknevägarnes miltal kan icke förklaras annorlunda, än att fogderi-uppgifterna till förra femårsberättelsen upptogo bland socknevägarne åtskilliga mera allmänt befarna byvägar.
Endast i tre städer, Calmar, Westervik och Oscarshamn, var skjutsningen år 1865 ställd på entreprenad.
På landet hafva under perioden tillkommit 4 nya gästgifvaregårdar, alla i Södra Möre härad vid der anlagda nya lands- och häradsvägar.

Tab. N:o 9 a.

SJÖFART, ÅR 1865.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.
	Fartyg och båtar öfver tre nylåster, begagnade till utrikes sjöfart.							Fartyg och båtar öfver tre nylåster, begagnade till inrikes sjöfart.							Summa under året begagnade fartyg och båtar öfver tre nylåster.						
	Seglande.		Med ångmachin försedde.		Besättning.			Seglande.		Med ångmachin försedde.		Besättning.			Seglande.		Med ångmachin försedde.		Besättning.		
	Antal.	Låstetal.	Antal.	Låstetal.	Huskraft.	Skeppare.	Sjöfolk.	Antal.	Låstetal.	Antal.	Låstetal.	Huskraft.	Skeppare.	Sjöfolk.	Antal.	Låstetal.	Antal.	Låstetal.	Huskraft.	Skeppare.	Sjöfolk.
	Landet (utom köpingarne).....	32	1,101	—	—	—	32	137	75	712	1	—	3	76	145	107	1,813	1	—	3	108
Köpingarne.....	34	901	—	—	—	34	140	17	133	2	—	14	19	36	51	1,034	2	—	14	53	176
Summa för landet med köpingarne	66	2,002	—	—	—	66	277	92	845	3	—	17	95	181	158	2,847	3	—	17	161	458
Städerna: Calmar.....	56	2,425	1	28	35	57	499	10	108	—	—	—	10	50	66	2,533	1	28	35	67	549
Westervik.....	22	1,178	1	29	50	23	235	11	110	—	—	—	11	15	33	1,288	1	29	50	34	250
Oscarshamn.....	38	1,203	—	—	—	38	214	6	73	1	30	80	7	30	44	1,276	1	30	80	45	244
Borgholm.....	2	44	—	—	—	2	7	3	21	—	—	—	3	6	5	65	—	—	—	5	13
Summa för städerna	118	4,850	2	57	85	120	955	30	312	1	30	80	31	101	148	5,162	3	87	165	151	1,056
När för landet tillägges ofvanstående	66	2,002	—	—	—	66	277	92	845	3	—	17	95	181	158	2,847	3	—	17	161	458
så uppkommer för hela länet totalsumman.....	184	6,852	2	57	85	186	1,232	122	1,157	4	30	97	126	282	306	8,009	6	87	182	312	1,514

Tab. No 9 b.

H A N D E L, ÅR 1865.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	
	Handlande.		Betjening.		Summa för hvarje klass.				Bevilling i och för rörelsen.	
					Handlande.		Betjening.			
	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	R:dr	R:mt.
A) På landet och i köpingarne.										
1:sta klassens Handlande.....	—	—	—	—	226	10	67	6	1,243	39
2:dra " "	—	—	—	—	7	—	—	—	—	—
3:dje " " inga.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa för landet	—	—	—	—	233	10	67	6	1,243	39
B) I städerna.										
1:sta klassens Handlande:										
i Calmar.....	93	25	73	5						
» Westervik.....	47	3	36	—						
» Wimmerby.....	12	3	10	—						
» Oscarshamn.....	36	1	30	—						
» Borgholm.....	11	—	14	—	199	32	163	5	5,656	—
2:dra klassens Handlande:										
i Calmar.....	2	1								
» Wimmerby.....	4	—								
» öfriga städerna inga.....	—	—			6	1	—	—	11	—
3:dje klassens Handlande: inga.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa för städerna	—	—	—	—	205	33	163	5	5,667	—
När härtill lägges ofvanstående.....	—	—	—	—	233	10	67	6	1,243	39
så uppkommer för hela länet summan	—	—	—	—	438	43	230	11	6,910	39
<p>Anm. 1:sta klassen: Handlande, som idka grosshandel eller försälja varor i bod eller från annat upplagsställe. 2:dra " " Handlande som utom den ort, der de äro bosatte, sjelfva eller genom andra kringföra eller annorlunda än å marknad till salu utbjuda varor. 3:dje " " Utländingar, som undfått tillstånd att här i Riket idka handel.</p>										

Tab. N:o 10 a.

Tab. N:o 10 b.

HEMMAN OCH JORDLÄGENHETER M. M. Å LANDSBYGDEN.

JORDOMRÅDE OCH EGENDOMAR I STÄDERNA, ÅR 1865.

1.	2.			3.				9.	1.	2.		4.	3.					10.	11.			12.	13.				
	H e m m a n .			A n t a l						Taxerings- värde sista året. R.dr R.mt.	Tomter.		Antal nybygde bo- ningshus.	Jordar och lägenheter.					Taxeringsvärde i R.dr R.mt.								
	Mantal.		Bruks- nings- delar.	jord- torp.	ryttare- soldat- och båts- mans- torp.	back- stu- gor.	andra lägen- heter.				År.			Antal		Åker	Äng.		Skog.	Betes- mark m. m.	Summa jord- areal.			Nuva- rande man- tal.	Af hus och tomter.	Af jordar.	Summa.
	oförmed- lade.	nu varande.												be- byg- de.	obe- byg- de.												
A) Krono-egendomar.																											
1) Under allmän disposition.																											
a) Kungs- och Kungsladugårdar	17,500	17,500	5	—	—	—	—	498,000	1861	1,567	232	14	10,914	10,747	5,477	31,206	58,344	34 ⁷ / ₈	4,142,360	864,990	5,007,350						
b) Säterier	2	2	1	1	—	1	—	56,000	1862	1,574	225	13	11,064	10,667	5,477	31,136	58,344	34 ⁷ / ₈	6,425,410	1,465,610	7,891,020						
c) Hemman	35,565	21,198	38	2	1	3	—	302,400	1863	1,580	219	15	11,235	10,566	5,477	31,066	58,344	34 ⁷ / ₈	6,711,620	1,469,100	8,180,720						
d) Boställen	269,753	200,771	277	198	1	143	11	4,684,682	1864	1,591	208	19	11,380	10,456	5,477	31,031	58,344	34 ⁷ / ₈	7,042,330	1,477,600	8,519,930						
e) Jordlägenheter	—	—	—	41	—	—	18	37,800	1865	1,598	201	17	11,510	10,346	5,477	31,011	58,344	34 ⁷ / ₈	7,235,000	1,469,075	8,704,075						
f) Fiskerier	—	—	—	—	—	—	1	—																			
g) Verk och Inrättningar	—	—	—	—	—	—	24	12,780																			
2) Under enskild disposition.																											
a) Säterier	—	0,250	1	—	—	—	—	4,960																			
b) Hemman	115	49,659	289	—	—	47	14	983,272																			
c) Jordlägenheter	—	—	—	13	—	—	130	69,900																			
d) Fiskerier	—	—	—	—	—	—	4	2,500																			
e) Verk och Inrättningar	—	—	—	—	—	—	33	9,900																			
	439,818	291,378	—	—	—	—	—	6,602,194																			
B) Skatte-egendomar.																											
a) Boställen	3,125	3,094	7	2	—	—	—	53,600																			
b) Säterier	41,750	29,500	47	101	14	138	—	1,260,300																			
c) Hemman	3,275,168	2,122,424	9,943	2,714	378	2,902	152	58,624,738																			
d) Jordlägenheter	—	—	—	147	22	—	181	307,400																			
e) Fiskerier	—	—	—	—	—	—	10	7,000																			
f) Verk och Inrättningar	—	—	—	—	—	—	591	1,297,160																			
	3,320,043	2,155,018	—	—	—	—	—	61,550,198																			
C) Frälse-egendomar.																											
a) Boställen	2,375	1,625	4	—	—	2	—	42,500																			
b) Säterier och ladugårdar	187,625	173,375	136	533	—	278	—	6,002,150																			
c) Rå- och Rörshemman	55,125	44,750	87	7	—	8	—	1,491,800																			
d) Hemman	961,333	699,833	2,760	1,819	146	1,408	—	24,210,073																			
e) Jordlägenheter	—	—	—	28	—	—	171	254,950																			
f) Fiskerier	—	—	—	—	—	—	4	5,000																			
g) Verk och Inrättningar	—	—	—	—	—	—	261	982,640																			
	1,206,458	919,583	—	—	—	—	—	32,989,113																			
Summa	4,966,319	3,365,979	13,595	5,606	562	4,930	1,605	101,141,505																			

Tab. N:o 11.

LAGA SKIFTEN ÅREN 1861—1865.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.
A f s l u t a d e l a g a s k i f t e n.																									
År.	Sakta skiftens antal.	Skiftade mantal.		Qvarboende delägares							Utflyttande delägares					Summa skiften.	Skiftade kvadratref.						Utgifter till Landtmätare och gode män. R.dr.	Öfriga beräknade utgifter. R.dr.	
		Antal.	Oformdelade.	Nuvarande.	Skiftes-antal.					Summa.	Skiftes-antal.						Summa.	Åker.	Äng.	Odlingsmark.	Afrösningsjord.	Impedimenter.			Summa.
					1.	2.	3.	4.	öfver 4.		1.	2.	3.	4.	öfver 4.										
1861...	54	20	—	25 $\frac{3}{8}$	29	38	24	—	19	110	23	25	12	—	—	60	402	11,850	11,213	7,456	77,747	4,015	112,281	27,916	22,077
1862...	50	13	—	23 $\frac{1}{2}$	39	31	19	—	—	89	19	27	14	—	—	60	273	9,315	9,700	440	74,194	4,229	97,878	24,803	21,546
1863...	70	14	—	29 $\frac{1}{8}$	100	33	34	—	—	167	11	26	13	—	—	50	370	6,576	10,178	709	79,799	1,723	98,935	17,530	11,965
1864...	62	26	—	27 $\frac{5}{16}$	17	37	19	8	—	81	19	23	32	2	—	76	349	9,740	13,715	1,731	96,014	3,776	124,976	38,126	28,924
1865...	41	16	—	12 $\frac{1}{8}$	39	44	23	—	—	106	8	12	10	—	—	30	258	6,815	10,015	813	53,015	777	71,435	25,124	14,773
Summa	277	89	—	117 $\frac{3}{8}$	224	183	119	8	19	553	80	113	81	2	—	276	1,654	44,296	54,821	11,149	380,769	14,520	505,555	133,499	99,285

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Stats-medel.	Afkortad.					Anordnad eller	
	1861.	1862.	1863.	1864.	1865.	1861.	1862.
	Ordinarie ränta..... R:dr R:mt.	103,29	62,50	73,18	87,97	83,83	326,738,66
Tionde-spanmål..... » »	—	—	—	—	70,34	56,260,03	57,303,60
Arrendemedel..... » »	—	—	—	—	—	23,344,27	19,655,47
Svafveltionde och andra extra ordinarie inkomster af bergverken..... » »	—	—	—	—	—	789,30	758
Mantalspenningar..... » »	6,761,33	2,665,24	2,889,51	2,211	3,783,60	33,449,37	35,812,97
Bötesmedel..... » »	22,069,32	37,673,33	14,746,23	24,146,52	24,486,57	35,657,01	31,105,81
Kavalleri-Regementenas Hästvakans-spanmål..... » »	—	—	—	—	—	9,193,50	9,157,20
Tillfälliga rotevakansavgifter..... » »	—	—	—	—	—	11,34	19,73
Rotefrihetsavgift af oroterad, men ordinarie rotering underkastad jord..... » »	3,90	3,70	3,82	3,26	3,57	1,422,50	745,76
Båtsmansvakans-avgift..... » »	—	—	—	—	—	1,097,75	1,541,01
Bränvinsförsäljnings-avgift..... » »	—	—	200	—	400	70,711,43	79,062,08
Bränvinstillverkningsavgift..... » »	—	—	—	—	—	342,365,70	411,577,49
Kontrollstämpel-avgift..... » »	—	—	—	—	—	315,83	426,99
Chartæ-sigillatæ-medel..... » »	—	—	—	—	—	61,077,32	62,881,01
Danaarfs-medel..... » »	—	—	—	—	—	491,42	217,80
Summa	28,937,84	40,404,77	17,912,74	26,448,75	28,827,91	962,925,33	1,041,675,11
Riksgälds-medel.							
Allmän bevilning..... R:dr R:mt.	5,130,07	2,198,15	2,488,89	2,346,31	3,949,58	87,026,64	106,262,42
Låneunderstödsmedel till beredande af odlingsföretag..... » »	—	—	—	—	—	1,825,80	1,825,80
Afgift för stämpling af tidningar..... » »	—	—	—	—	—	594,52	526,75
Skatterätts-medel..... » »	—	—	—	—	—	799,93	773,90
Ekeskogslösen..... » »	—	—	—	—	—	306,37	222,22
Summa	5,130,07	2,198,15	2,488,89	2,346,31	3,949,58	90,553,26	109,611,09
Diverse Verks medel..... R:dr R:mt.	4,288,53	3,639,40	4,358,09	5,179,15	10,689,38	77,879,11	78,490,16
Annorstädes debiterade medel..... » »	179,72	390,94	171,53	436,85	322,90	55,205,24	78,000,60
Summa Summarum	38,536,16	46,633,26	24,931,25	34,411,06	43,789,77	1,186,562,94	1,307,776,96

No 12.

UPPBÖRDEN.

9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.
inom räkenskapsåret influten.			Resterande vid räkenskapsårets slut.					Summa uppbörd, deri inberäknade restantierne från föregående år.				
1863.	1864.	1865.	1861.	1862.	1863.	1864.	1865.	1861.	1862.	1863.	1864.	1865.
331,172,57	324,325,48	320,380,38	1,350,45	1,354,13	1,480,65	1,413,32	1,690,20	328,192,40	333,326,79	332,726,40	325,826,77	322,154,41
56,883,22	56,979,19	55,395,49	0,89	—	10,95	—	12,57	56,260,92	57,303,60	56,894,17	56,979,19	55,478,40
19,736,53	17,764,30	17,684,77	2,573,89	2,573,89	2,058,43	691,31	1,504,69	25,918,16	22,229,36	21,794,96	18,455,61	19,189,46
808,90	71,77	633,34	—	—	—	633,34	662,75	789,30	758	808,90	705,11	1,296,09
35,909,19	30,472,05	31,080	151,38	237,57	114,47	278,42	315,32	40,362,08	38,215,78	38,913,17	32,961,47	35,179,42
28,872,57	31,313,64	20,530,16	21,246,32	12,406,32	16,192,94	12,193,09	11,630,50	78,972,65	81,185,96	59,811,74	67,653,25	56,647,23
9,047,92	8,783,87	8,616,04	—	—	—	—	—	9,193,50	9,157,20	9,047,92	8,783,87	8,616,04
11,12	18,15	13,49	—	—	—	—	—	11,34	19,76	11,12	18,15	13,49
1,385,10	1,578,81	2,576,94	—	—	—	—	—	1,426,40	749,46	1,388,92	1,582,07	2,580,51
1,816,41	1,033,66	906,91	—	90,26	—	—	—	1,097,75	1,631,27	1,816,41	1,033,66	906,91
75,674,46	60,003,48	67,218	1,320	1,320	859,99	1,920	2,340	72,031,43	80,382,08	76,734,45	61,923,48	69,958
474,028,80	465,836,10	405,481,99	—	—	—	—	—	342,365,70	411,577,49	474,028,80	465,836,10	405,481,99
446,30	417,30	293,90	—	—	—	—	—	315,83	426,99	446,30	417,30	293,90
70,845,51	70,074,39	60,580,20	—	—	—	—	—	61,077,22	62,881,01	70,845,51	70,074,39	60,580,20
—	—	—	—	—	—	—	—	491,42	217,80	—	—	—
1,106,638,60	1,068,672,19	991,391,61	26,642,93	17,982,67	20,717,43	17,129,48	18,156,53	1,018,506,10	1,100,062,55	1,145,268,77	1,112,250,42	1,038,376,05
100,038,13	99,758,20	101,305,33	688,15	744,32	366,02	613,22	496,06	92,844,86	109,205,39	102,893,04	102,717,73	105,750,97
2,113,80	2,074,46	2,153,14	—	—	—	39,34	—	1,825,80	1,825,80	2,113,80	2,113,80	2,153,14
497,77	705,50	588,10	—	—	—	—	—	594,52	526,75	497,77	705,50	588,10
1,033,37	252,13	495,05	—	—	—	—	—	799,93	773,90	1,033,37	252,13	495,05
276,48	210,25	376,93	—	—	—	—	—	306,37	222,22	276,48	210,25	376,93
103,959,55	103,000,54	104,918,55	688,15	744,32	366,02	652,56	496,06	96,371,48	112,554,06	106,814,46	105,999,41	109,364,19
77,931,31	75,995,32	91,245,27	1,740,32	3,246,27	5,711,32	6,484,64	5,328,19	83,907,96	85,375,83	88,000,72	87,659,11	107,262,84
33,917,03	68,868,21	63,374,75	17,85	27,27	3,80	392,64	284,14	55,402,81	78,418,81	34,092,36	69,697,70	63,981,79
1,322,446,49	1,316,536,26	1,250,930,18	29,089,25	22,001,03	26,798,57	24,659,32	24,264,92	1,254,158,35	1,376,411,25	1,374,176,31	1,375,606,64	1,318,984,87

Tab. No 13.
S P A R B A N K E R.

1.	2.	3.	4.				5.				10.	11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21.															
			Under året				Vid årets slut					Klassifikation af delägarna efter deras vid hvarje års slut inrestående behållning.															
			År.	tillkomne nya delägare.	afgångne delägare.	insatt belopp.		i räkenskaperne godtgjord ränta å delägarnes kapital.		uttaget belopp.		qvarständerdelägare.	inrestående behållning, tillhörande delägarna.	befintligt öfverskott (grund- och reservfond, räntevinster m. m.).	Summa af kolumnerne N:is 8 och 9.	Behållning i Sparbank:	1861.		1862.		1863.		1864.		1865.		
						R.dr	R.mt.	R.dr	R.mt.	R.dr							R.mt.	R.dr	R.mt.	R.dr	R.mt.	R.dr	R.mt.	R.dr	R.mt.	R.dr	R.mt.
Antal.	Antal.	R.dr	R.mt.	R.dr	R.mt.	R.dr	R.mt.	Antal.	R.dr	R.mt.	R.dr	R.mt.	Antal delägare.	Summa R.dr R.mt.	Antal delägare.		Summa R.dr R.mt.	Antal delägare.	Summa R.dr R.mt.	Antal delägare.	Summa R.dr R.mt.	Antal delägare.	Summa R.dr R.mt.				
1860	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6,262	1,089,011	99,943	1,188,954	under 1 R.dr fr. 1 t. o. m. 10 R.dr	308	153	228	109	291	224	339	162	370	167			
1861	964	834	256,503	49,385	277,990	6,392	1,116,909	112,020	1,228,929	» 10—25 »	1,144	5,741	1,218	6,112	1,279	7,328	1,231	5,742	1,426	6,140	1,426	6,140					
1862	1,238	887	302,022	54,677	243,968	6,743	1,229,640	126,577	1,356,217	» 25—50 »	984	15,252	972	16,026	1,094	18,160	1,093	17,710	1,072	17,250	1,072	17,250					
1863	1,196	727	268,104	59,590	278,730	7,212	1,278,604	142,695	1,421,299	» 50—100 »	796	28,751	849	31,604	893	32,569	873	30,819	912	32,594	912	32,594					
1864	746	908	201,912	57,292	329,029	7,050	1,208,779	158,138	1,366,917	» 100—200 »	850	60,052	902	63,365	949	68,972	942	65,193	920	65,398	920	65,398					
1865	934	726	233,654	56,707	288,057	7,258	1,211,083	189,188	1,400,271	» 200—300 »	887	126,796	989	138,958	1,039	147,035	1,014	144,873	1,008	143,849	1,008	143,849					
										» 300—400 »	446	109,448	501	119,813	528	127,161	505	120,557	508	123,542	508	123,542					
										» 400—500 »	279	95,498	279	95,320	288	100,875	296	101,055	297	101,911	297	101,911					
										» 500—1,000 »	181	79,066	204	89,359	237	118,780	196	87,645	173	76,822	173	76,822					
										» 1,000—2,000 »	339	232,658	411	286,622	427	292,900	371	256,656	391	271,255	391	271,255					
										» utöfver 1,000 »	178	363,494	190	382,302	187	364,600	190	378,367	179	372,155	179	372,155					
										Summa	6,392	1,116,909	6,743	1,229,640	7,212	1,278,604	7,050	1,208,779	7,258	1,211,083	7,258	1,211,083					

Anm. Kol. 15 och 20 förete några smärre oriktigheter i följd af fel i en sparbanks uppgift.

Stockholm, 1867. P. A. Norstedt & Sner, Kongl. Boktryckare.

Tab. No 14.
F A T T I G V Å R D E N.

1.	2.	3.	4.	5.	6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14.								15. 16. 17.			18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25.													
					Fattigvårds-samhällen				Antal fattighjon, som erhållit full försörjning.								Antal af fattigvården understödde, som ej fått full försörjning.			Fattigvårdens inkomster. R.dr R.mt.									
					År.	med gemensam fattigvård	med fattigvården rotens delad.	Antal rotar.	Äldre personer, vårdade i				Barn, vårdade i och utom		Summa.		Summa af båda könen.	m.	q.	Summa.	Afkastning af egen-dom, kollekter m. m.	Perso-nel afgift.	Tillskott		Ersättning		Summa utgifter i och för fattigförsörjning. R.dr rmt.		
									i fattighus.	på annat sätt.	m.	q.	m.	q.	m.	q.							efter fyrk eller bevilling.	efter annan grund.	af stats-medel.	af annat fattigvårds-samhälle.		Summa inkomster.	
m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.						
1861	80	17	234	99	209	411	322	648	544	533	1,075	1,592	2,667	1,749	3,215	4,964	27,558.04	20,684.82	15,337.74	84,914.41	1,109.29	204.21	149,808.51	147,663.97					
1862	80	18	228	98	212	398	332	640	554	519	1,098	1,557	2,655	1,754	3,193	4,947	27,814.18	21,247.35	24,417.25	77,002.95	1,182.98	116	151,780.71	148,606.96					
1863	80	18	222	100	216	416	338	679	585	549	1,139	1,644	2,783	1,715	3,271	4,986	26,434.05	21,297.98	81,241.47	82,387.86	1,383.59	208	162,952.45	161,685.84					
1864	80	18	225	100	227	420	331	696	621	570	1,179	1,686	2,865	1,891	3,326	5,217	19,249.72	24,308.62	86,508.27	26,476.20	1,376.16	689	158,607.97	162,548.65					
1865	80	19	235	101	219	432	319	694	628	577	1,166	1,703	2,869	1,875	4,374	6,249	17,783.46	24,468.20	90,982.99	28,807.16	1,191.07	120	163,352.88	164,002.28					